

DR. JOS. KRATOCHVIL.

Souvislost dnešní vědy s filosofií.

Karakteristickou známkou soudobého myšlení bylo a jest dosud silná snaha odborných věd zabývat se problémy filosofickými, řešiti záhady čistě metafysické. Záhady, jako podstata, vznik a zánik světa, postavení člověka v přírodě a vesmíru atd., atd., staly se problémy věd čistě odborných. Přírodní vědy sjednotily se mezi sebou k řešení všech těchto záhad. — Mohlo se na prvý pohled zdáti, že věda nahradí nám filosofii, že převezme vůdčí roli v životě. To by však byl úsudek unáhlený; neboť v téže době i filosofové z professe, poznávše novou dobu, počali všimati si výsledků odborných věd a je filosoficky spracovávat. To ovšem bylo na prospěch jak vědy, tak filosofie! Nejlépe snahu takovou po proniknutí vědy filosofii a naopak spatřujeme u Schopenhauera. Jeho snahy protiracionalistické a protiidealistické, souvislost jeho noetiky s výsledky fyziologie, jeho metafysika jsou toho zřejmým dokladem.

Věda tedy ve vývoji svém octla se před problémy filosofickými a počala je řešiti. Ptejme se, jak byla k tomu přivedena a jak vedla si při jejich řešení? Které byly základní ideje, jež řídily takovýto postup vědy? Kteří hlavní representanti?

Kdežto koncem první polovice 19. století počala klesati klassická filosofie, slavila věda přírodní netušené triumfy. Chtěla-li však nahraditi lidstvu spekulaci filosofickou, bylo nutno, by počala si všimati záhad, jež mimovolně zaujímají duši každého myslícího člověka, tedy záhad filosofických. A to tím více, ježto mysl lidská někdy nespokojuje se zcela speciálním zkoumáním, nýbrž žádá poznati i souvislost s celkem, hledá význam celkový. Tedy ne náhodou, nýbrž vnitřní nutností svého vývoje odbočila věda k problémům čistě filosofickým — metafysickým. A divnou ironií osudu, ti, již nejvíce brojili proti filosofii vůbec a metafysice zvláště, dali podnět k jakémusi druhu populární filosofie, jež není ani pravou vědou ani pravou filosofií.

Základní ideje, jež řídily vývoj dnešní vědy jsou tři: idea všeobecné mechaniky, idea empirismu, jakožto jediného prostředku poznání, idea vývoje, evoluce s methodou evoluční a genetickou. Každý téměř z dnešních vědců byl inspirován těmito základními ideami, postupoval dle nich ve svých výzkumech. Mužové, kteří představují nejlépe tyto tři mocné, vše strhující proudy myšlenkové, kteří jsou jakoby centra všech výzkumů dalších, zdají se mi Du Bois-Reymond, Helmholtz a Darwin. Vyšedše z naprosto různých předpokladů, stejně přispěli k tomuto myšlenkovému proudu.

Nejvladnější fysiognomií Du Bois-Reymonda jest, že prvý z moderních přírodovědců došel k problémům filosofickým prohloubením speciálního svého odboru vědeckého. Veliký tento fyziolog chlubil se tím, že nestudoval ani Hegla ani Kanta ani Herbarta ani Schopenhauera; pohrdal téměř filosofií a chtěl výzkumy své omezit na popis a rozbor daného zjevu po případě celé serie zjevů, ale brzy byl nucen překročit okruh ten a řešit i otázky filosofické. V Du Bois-Reymondovi nejlépe se projevuje onen obrat filosofie vědy v polovici 19. stol.: kdežto dříve přírodovědci, buď neodvisle od svého odboru studovali filosofii, neb studiem filosofie přecházeli ke svému odboru, a tak tedy vždy vycházeli z jistého názoru na vesmír a ten řídil jejich výzkumy, — Du Bois-Reymondem nastal opak. Vědec počíná svým speciálním odborem na př. fyzikou, chemií, fyziologií a pod. a studiem tím přichází nutně k problémům čistě filosofickým:

V době revolucí a velikých programů r. 1848 uveřejňuje Du Bois-Reymond svou studii, Untersuchungen über die thierische Elektrizität, jež značí taktéž revoluci a nový program. Základní jeho myšlenky jsou: 1. že fyziologie nesmí býti pouhou morfologií, nesmí popisovati pouze funkce orgánů, nýbrž že musí hledati v životních procesech síly neb faktory jejich, síly, jež nemohou se lišiti od sil fyzických a chemických a nutně řídí se týmiž zákony (zachování energie, nezničitelnost hmoty, pohyb a pod.) jako tyto. Tedy zkrátka — fyziologie má se státi analytickou mechanikou životních zjevů. 2. na místo abstraktních a prázdných spekulací nutno zavésti ve vědě indukci a pokus. Chtěl tedy míti ve vědě vše jasné a přesné, vše, co se nedalo vyjádřiti mathematically, je mu nepřipustné. Matematika a analytická mechanika označují nejlépe, jakou methodou nutno ve vědě postupovati. —

Avšak již r. 1870 ve svých „Leibnizsche Gedanken in der neueren Naturwissenschaft“ počíná kritizovati své vlastní základní ideje, překračuje svůj odbor a počíná všimati si záhad o světě a duchu. A po dvou letech, r. 1872, vyslovuje jasně svůj pojem universa v přednášce „Ueber die Grenzen des Naturerkennens“. Práce další „La Metrie, Darwin . . , Culturgeschichte u. Naturwissenschaft, die sieben Welträtsel, der Neovitalismus“ rozvádějí a prohlubují tento základní pojem:

Vysvětliti nějaký zjev znamená naléztí přirozené jeho příčiny; ty však nemohou býti jiné než mechanické. Je jasno, že prohlášením mechanické struktury za nejvyšší kategorii všehomíru, octl se Du Bois-Reymond před mnohými záhadami. Mechanické pojetí věcí je přece pouhá abstrakce, není skutečnost, pročť není možno vysvětliti jím nekonečné množství konkrétních zjevů. Pokládá-li mechanické pojetí prostor, čas, pohyb, hmotu jako věci o sobě, sráží se tu s řádem psychologickým i logickým. Na jedné straně rozlišuje kvality prvotné a druhotné, a na druhé straně vyžaduje realnost aktualního nekonečna proti principu protikladu. Vysvětlování čistě mechanickému uniká nejen veškeren svět vědomí, nýbrž ono je též jen tehdy možné, předpokládá-li jisté hypotese a konstrukce, jež nejsou zkusně dokázány, tedy ani nutny, nýbrž pouze vhodné prostředky k osvětlení zjevů. Tak na př. zásada klidu, na níž veškerá dynamika spočívá, v podstatě není než pouhou hypotese neb postulatem; víme-li jistě, že věci za jistých podmínek padají, nevíme proto ještě, že tělesa anorganická jsou nehybná: co můžeme říci jest, že kdyby nebyla taková, těžko bychom si vysvětlili, proč trvá pohyb dotud, dokud se nenaskytne překážka, proč pohyb hvězd je od doby pozorování stálý: ergo vysvětlování věcí zásadou klidu jest, jak již řekl Laplace, nejpřirozenější a nejsnažší.

Mechanika bez zkušenosti je ovšem nemožná, ale na druhé straně nutno připustit, že bez hypotézy byla by velmi chudičká. Mechanik klade jako základ svých výzkumů hmotu a pohyb: avšak hmota v kynematice i dynamice není rozložená ani odporující; není rozložena, ježto se redukuje na pouhý „hybný bod“ (atom) a není odporující, ježto odpor nevychází z hmoty, nýbrž ze sil v ní uložených, ze sil pochopitelných pouze jako „funkcí“. Hybné body nejsou než body geometrické a mechanika sestavuje ze složení tělesa. —

Zásada zachování sil praví, že *summa živých sil a potencialních energií* jest stálá; co však to značí? Že kvantita sil je nezničitelná. Věda pokládá za základní principy nezničitelnost hmoty a zachování energie; možno však tyto principy přesně dokázati a všeobecně aplikovati? Stálost součinu mv^2 implikuje snad, že mimo mechanismu není již nic realního na světě? I když připustíme, že v základě každého zjevu hmotného je fakt mechanický a tak že každý typický zjev je možno assimilovati produktu práce, plyne snad z toho, že mohu beze všeho převéstí řád fyzický na mechanický? . . . Zkrátka svět čistě mechanický je konstruktivní produkt obrazotvornosti, vyplývající z nejrůznějších prvků, často hodně abstraktních. (Srovnej výtečnou kritiku Warda „Naturalism and Agnosticism“ I.)

Stanovením hypotéz a abstrakcí jako konkrétních fakt neb absolutních principů stala se nauka mechanického pojetí dogmatem, při němž agnosticism stoupenců mechanismu jeví se jako olovená příkrývka lidského rozumu, ne však jako výsledek kritického prozkoumání vědomí a zkušenosti. Znamé *ignora bimus* Du Bois-Reymonda jest bezpříčinné zatížení lidského rozumu. Nestačí stanoviti dogmaticky meze lidského vědění, nestačí říci: až sem můžeme zkoumati a ne dále; mysl lidská nemůže se plně uspokojiti, dokud nedojde k jasnému neb aspoň částečně jasnému poznání příčiny omezení: poznati tyto příčiny znamená kritisovati poznání, což ovšem zase předpokládá nutně víru ve schopnost lidského rozumu. *Ignora bimus* Du Bois-Reymondovo dokázalo nutnost integrace řádu filosofického vůbec a noetického zvláště.

Bez odporu největší a nejhlavnější zástupce vylíčeného myšlenkového proudu, totiž, že vědy odborné spojují se mezi sebou k řešení problémů všeobecných, filosofických, jest Helmholtz. Helmholtz byl nejen velký matematik, fysik a fyziolog, nýbrž i duch hluboký, jenž výtečně chápal podstatu všech otázek vznikajících při výzkumu a studiu věd speciálních.

Helmholtz to byl, jenž prvý jako odborný učenec prohlásil, že každá vědecká diskuse směřuje k analýze a kritice poznání, že každá reflexe o vědeckém hnutí, nutně musí bráti ohled i na řád noetický. Filosofický problem Helmholtzův zkoumá povahu a hodnotu lidského poznání. Odbornými svými výzkumy veden byl k tomu, by zkoumal poznání smyslové, činnost vnímací. Tedy vědecky a filosoficky řečeno Helmholtz a stoupenci pěstovali obzvláště *noe-psycho-fysiologii*. Řešení záhady poznání vychází z poznatků psychofysiologických. Není nezajímavé podotknouti, že výzkumy Helmholtzovy nejen položily základ zdravým směrům dnešního *empirismu*, nýbrž daly též podnět k dnešnímu způsobu studia psychologie i fyziologie. Bez Helmholtze sotva bychom rozuměli Wundtovi a dnešní zkušební psychologii. Helmholtze jistě právem můžeme nazvati základním kamenem dnešního pokroku vzdělanosti.

Patrně tedy, že pokrok fyziologie smyslů vedl k problémům noetickým, přenášeje i sem směr empirický. Různé útvary lidského

poznání jeví se jako výsledky zkušenosti t. j. vlastně organizace obrazů a počitků, jež neděje se dle nějakých vyšších zákonů zkušenostních, nýbrž dle týchž pravidel a schemat, jež nalézáme v řádech jiných. Tu však empirism vyhnán do nejzazších důsledků naráží již na odpory a kontradikce. Veškero poznání, dí, vychází ze zkušenosti t. j. jinými slovy: přichází v duši naši prostřednictvím smyslů: tak že veškero pořad našich idejí není ničím jiným než reflexem pořadu zevnějšího. Jak však chceš nyní rozuměti onomu mechanickému utváření světa poznání, jenž je nám světem skutečna, bez předpokladu metafysické existence nějakého subjektu neb vědomí neb vnějšího pořadu prostorového a časového, v němž právě subjekt experimentováním dochází k jistým bodům vztahu?

Říkají: vědomí je produkt zkušenosti, nepozorují však, že tím připouští se již nejen existence realná, jež má známky v sobě přidělitelné pouze závisle od vztahu se subjektem, nýbrž také subjekt, jako podmínka jakéhokoliv zkušenostního útvaru. Může býti subjekt pouhý zkušenostní útvar? Empiristé nám odpoví kladně; tu však se otážíme: proč a jak vznikne takový útvar? Ježto nemůžeme zkušenost jinak pojímati než jako process postupné organizace jevů smyslových, řídí se nutně dle zákonů, podmínek a pravidel, jež jistě neodvodíme ze zkušenosti, když je tato předpokládá: ejhle tedy nájezd, v předpoklad a priori! ejhle nutný návrat ke kritické filosofii. (Srovnej II. svazek Jamesových „Principles of Psychology“.)

Dnešní kultura proniknuta je pojmem evoluce. Idea ta jest matkou dnešní vědy. Příčinou toho se mi zdá, že učení evolucionistické jeví se na prvý pohled jako nejsrozumitelnější při vysvětlování přírody.

Filosofický význam evoluční theorie spočívá v negaci účelnosti světa, tedy ve snaze vysvětliti všechny zjevy processy a příčinami přírodními: z tohoto hlediska je evoluce vlastně doplněk mechanického pojetí věcí. Theorii evoluční vysvětlujeme formace a útvary, nevysvětlitelné určitými mechanickými neb přírodními příčinami, jež dřívější přírodopisci pouze popisovali a klassifikovali. Trest theorie evoluční jest ve snaze vysvětliti všechny útvary nezávisle na příčinách účelných, na plánech a idealech stvoření i na příčinách mechanických. Jest jasno, že dokud ovládalo mínění o stálosti druhů morfologie nemohla míti pevného pozitivního podkladu.

V dobách dřívějších přírodovědec, nechtěl-li vysvětlovati nekonečnou různost útvarů organických zasahováním božím, nemohl v ůbec se pokoušeti o vysvětlení a spokojiti se pouhým popisem toho, co viděl: různé dispoice organické byly nevysvětlitelnými záhadami. Ideou morfologickou nesnáz odstraněna. Morfologie snaží se vysvětliti útvar živočišného těla historickým processem, když vysvětlení fyziologické nestačí. Pomáhá jí geologie, anatomie a embryologie.

Dle základních pojmů morfologie živočich nadán je schopností evoluční, plasticitou organickou a tudíž přizpůsobivostí se změnou funkcí a modifikací hystologickou. Ovšem všechny tyto vlastnosti nutno osvětlit. Je však možné čistě mechanické jejich vysvětlení či jsou vyššího řádu? Evoluce sama v sobě nevysvětluje ničeho; odkud schopnost evoluční? máme ji odvoditi čistě z podmínek vnějších neb musíme předpokládati i faktory vnitřní? Biologové nemluví pouze o transformaci, ale i zdokonalování, pokroku ve struktuře, komplikaci diferencí jak hystologické, fyziologické, o vyšším stupni živoucnosti a pod.: to však nelze odvoditi z pouhého historického a genitického pozorování, zde nutno zavésti jinou kategorii.

Směr zavládnuvší v první polovici předešlého století ve vědě, vedl, jak jsme z krátkého našeho vyličení poznali, k celé řadě problémů, jež rozřešiti pouhá věda svou methodou nemohla. Bylo třeba pomoci filosofů. Pronuknutí pak vědy methodou a základními pojmy kritické filosofie, značí počátek nejzdravějších a nejživoucnějších směrů dnešního myšlení. Jak filosofie nesmí oddalovati se od vědy, tak i opak byl by osudný.

JOS. A. O.

Naší době.

Motto: I. Střední věk ztratil víru v žití dočasné.
nový věk trátí ji v žití budoucí.
Sienkiewicz (»List z Rzymu«).

II. V porobu řítí se šlechta, senat, rytíři,
lid (Tacitus).

Šel jsem před rokem ulicí ve Vidni směrem k universitě. Jakási žabka, čili „právním“ jménem slečinka procházela se stromořadím. Ovšem ne sama. Kde pak dnes a „slečinka“ sama! Držel ji za ruku její rytíř, který si asi právě objednal pomádu na vousy, jež mu za několik let měly vyrůst, nebo tu „pravou“ cibuli ke vzrůstu vousů. Leč na tom nezáleží.

Hovor jejich byl stále živější. „Co to?“ pomyslíl jsem si. Chtěl jsem věděti, jaký předmět si obrali, že se konečně tvářili oba, jakoby slezli s kyselých okurek. Všetečnost moje nebyla úplně ukojena, přece však něco jsem zaslechl: „Sie sind' mal kén charakter!“ chrlila ze sebe s různými epithety mladá Medusa a pádila od posluchače vídeňské university, který šel po „dostaveníčku“ — do přednášek.

„Ale to musí býti přece „charakterní dámička“ napadlo mi, a jistě také „moderní“ dítě! — Což já nemám býti — moderním děckem! Chci také býti! Proto chci se také o tom dnešním charakteru trochu rozhovořiti! Snad není sám onen studující! Kde se chybuje velmi často? —

Ve výchově!

S toho hlediska chci se poněkud aspoň vžítí v dnešní dobu a některé rytiny její zachytiti.

Jsem mlád (lichotím si aspoň, že jsem!), ale prosím laskavé čtenáře, by raději ne k d o píše, nýbrž c o posuzovali! Co dobrého zde, použili pro sebe i jiné, co nedokonalého, omluvili právě mladostí!

Jak rád bych tu rozoral půdu všech srdcí a zasil símě... K tomu třeba aplikace praktické při jednotlivcích, v životě slova uplatniti, ne pouze theoretické, říci: „No, má pravdu“, nebo „to je všecko svatá pravda“, a více nic, jak se dnes zhusta děje. „Předplatím si ten a onen časopis, aby se neřeklo, nečtu ho však, anebo nejednám dle dobrých rad jeho!“ Naší době právě schází: praktická aplikace v dobrém! Ve zlém, ah, to je druhý excess, opak! Prakticky se aplikuje a provádí snad všecko, co má známku „moderního dobra“, ač je to objektivně, pro pravého člověka, tím spíše pravého vzdělance zlo, záhuba jednotlivců, obcí, národa, státu, církve!

Snad se pohybujeme ve znamení „buřiče všeho dobra“, reakcí však účinnou, praktickou přece pomůžeme! Nikdo jen neříkej: „Já jsem sláb!“ Pracuj tedy, málo sice, ale pracuj! Každý, i sebe menší prospěch, kterého nabudou naše idealy, a ti, kterým jsme povinni životem, ať rodiče, rodina v úzkém slova smyslu, ať rodina v nejširším slova smyslu, lidstvo vůbec,

za každou maličkost dobrou dostane se nám odměny, když ne jiné, aspoň: klidného svědomí, vnitřní radosti a ta nám vždy může a má dostačiti!

Leč ke hlavní věci!

Co je to charakter?

Nevím, jakou definici má Smiles, ale jistě nechybím, definuji-li: Charakter je směr vůle, změněn téměř ve zvyk! To charakter pevný, stálý! Charakter dobrý je povaha, která se vždy řídí dle zásad pravých, dobrých a ustálených! Taková povaha je vskutku, v pravém slova smyslu, charakter! Charakter špatný, nízký je (ač jména toho ani nezasluhuje), jsou-li zásady povahy nepravé, špatné, nebo vratké. Myslím, že nikdo nepochybuje o významu a nesmírné ceně dobrého charakteru. Pravdou je, že taková povaha je korunou vzdělání vůbec i korunou sebevzdělání. Čím který národ může se honositi četnějšími takovými charaktery, tím více je ve vážnosti, tím jistější má nejen budoucnost, nýbrž i rozkvět, budoucnost slavnou! Takové osoby svítí jako hvězdy na obzoru celému světu!

Zvláště paedagog měl by býti každý charakterem, aspoň se snažiti, by dospěl k tomuto cíli, a vše ostatní bude mu přidáno! Ten, který vychovává, v jistém směru tváří, jistě řídí povahy jiných, zvláště při mládeži jako figurky z měkkého vosku, má zvláště býti proniknut a pln dobrého charakteru! Vždyť

„Pevné vůli, tužbě ušlechtilé,
rádo dává nebe dojit cíle!“ (Kollár.)

Nepřátelé dobře vědí, proč chtějí školu bez konfesse! Čí dobrá škola, toho dobrá mládež! Čí dobrá mládež, toho rozkvět! Čí rozkvět, toho budoucnost! Uprostřed národních bojů, nátisků, násilí a nepráva, jimiž vrahové zasypávají náš národ, volám: „Nedávejte se zaslepovati osobním záštitím, malichernými, sobeckými pohnutkami, dávejte raději národu, vychovávejte vlasti charaktery a nebojím se o ně, jsem jist jejich stálou slávou, jejich stálým rozkvětem!

Cesta nabýti charakteru není ovšem snadná, naopak obtížná, trnitá, plna sebezáporu, zvláště v naší době, kdy přesvědčení druhých, nerve-li se jim násilně ze srdce, je v posměchu, potupě, hanbě... Není úcty před tím, co nejsvětějšího, tím méně před přesvědčením jiných!

Žádný učenec nespádl s nebe, praví přísloví a tak ani charakteru dobrého, pevného nenabýváme zároveň při příchodu na tento svět, nýbrž třeba cviku energického a stálého. Můžeme ovšem přirozeností svou býti více nebo méně nakloněni k neohroženosti v přesvědčení, můžeme býti přirozeností více nebo méně náchylni pevně kráčet cestou sobě vyrčenou, nicméně vždy třeba cviku. Ze cviku nabýváme zvyku. Stále, energicky setrvati v boji proti nezřízeným choutkám, zlovůli, samolásce, náruživé ctižádosti, a zvláště dnes proti chlípnosti a pýše! Dvě poslední jsou erinye, které nás hubí, život vyssávají, z nich pochází, roste záhuba! Proti těmto hlavně má se dnes cele obrátiti vychovatel u sebe i svých svěřenců, zvláště dospělejších, kdy se nemusí tak úzce ohlížeti na slova, ba ni na věc! Vždyť dnes i školní dítky ve škole, v přítomnosti učitelově, katechetově vedou nemravné řeči! Smutná to pravda. — —

Stromeček se dá snadno ohnouti; je-li silnější, možno ještě jej narovnat, dobře přivázati k opěře, bez ohledu na to, že snad listy nebo i větve padají při práci; třeba dlouhou dobu jej tak nechati, konečně přece dosáhneme cíle; starý ovšem — se zlomí! Podobně u člověka!

Nemá-li národ dosti mužů s pevnými, dobrými zásadami, hyne! A kdo tím vinen? — Rodiče, aspoň vy inteligentní, učitelé, vychovatelé vůbec, vy mi rozumíte . . .

Rodiče mají dáti základ. Srdce mateřské k citu, nezištné lásce, otec k rozumu, soudnosti, oba pak základ vůle dítěte. Bohužel, kolik je dnes takových rodičů? Kolik jich nežije ve svátostném manželství? Nahlédněme do statistiky! — Mnohé žene k sobě zvířecí pud a nic více . . . Dítě zanedbáno, nezná lásky rodičů, nezná následkem toho ni lásky k nim, úcty a vyrosteli, není mu nic svatým, nic šlechetným, nezná dobra, pravdy, krásna pravého, je kletbou společnosti, až bídně zahyne buď násilně sebevraždou, nebo až zaviněná smrt předčasně je sklátí v hrob, anebo v žaláři tráví dny, kterých mohlo cenně užítí k dobru sobě i jiným! Tam spěje dítě nedbalých rodičů, nepodá-li mu pomocné ruky vychovatel, učitel! A to u nás v Rakousku, by bylo při dobré vůli snad vždy možno, ježto každé dítě musí choditi do školy. Hůře je tomu v Rusku a Itálii, pokud vím, kde počet analfabetů je politování hodným!

Jsem nyní u tvého úkolu, vychovateli! Víš dobře, čeho národ od tebe očekává a má také svaté právo očekávati: Dobrou výchovu tobě svěřených! Je to úkol těžký, velmi těžký, ale také záslužný, velmi záslužný! Uvědomi si, čím jsi, čím máš býti, nezatvrzuj svědomí, a pak, nechceš-li úmyslně škoditi národu, vlasti, společnosti vůbec, není možno, bys nevychoval řádných povah!

Ujmi se zvláště těch, jichž rodiče nedbají, nebo dítek dělnických, jichž otec i matka pracují od rána do večera v továrně rád i privatně uděluj dětem rad i pokynů dobrých, neštiť se práce, námahy, obětuj se, třeba-li toho, pro blaho jiných, a buď jist, že budeš odměněn charaktery samými, které jsi vychoval! —

Tu se jeden odnárodnil, zradil vlast i národ, za marnou cetku, skleněnou titěru, za bídnou službičku, za ošemetné vyznamenání, za vražednou pochvalu, za ukojení své bídácké libůstky sobecké je hotov vraždití — vlastního bratra! . . . Je to přehnáno? —

Vychovateli! Mlčíš k tomu? — Jsem příliš pessimistickým? — Dej Bože! — Ale zkušenost — učí . . .

Smiluj se ty, který máš před sebou novou generaci, řiď se slovy Tylovými

„Všecky kroky naše musí vésti
láska k národu a jeho štěstí!“,

přičiň se a Bůh ti požehná! Postav si tak nehynoucí pomník, zakořeň až u dna srdce ty svaté, nejsvětější city lásky nezištné, obětavé pro rodnou mluvu, vlast a národ, blaho lidstva, by jich tak snadno nebylo lze vyrvati, by jako jedněmi ústy zněla slova všech, slova Zeyerova: „Zhrdáme i jářmem ze zlata“ a Havlíčka Borovského: „Přislibujte si mně, poroučejte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádcem nebudu!“

Ovšem pravím předem: Chceš-li toho dosáhnouti bez ohledu na nebeské dědictví otců, bez ohledu a bez základů náboženských, staviš na písku! Pravdiva jsou slova nezapomenutelného Sušila: „Z blátivých cisteren se pojí nemoudří zřídlem blaženým zhrdajíce, tekoucím s hor Božích . . .“

Vždyť jinak, kde máme stálou normu, stálou pevnou kotvu, již bychom se zachránili při bouři, útocích vnějších i vnitřních? Kde pravou auktoritu? — Vše mizí, vše se rozplývá, vše taje bez víry, bez náboženství! — Snad

po nějakou dobu bude se nám zdát, že jsme charakterními, že vychováváme také podobně, že máme a jednáme dle pevných zásad, ale to potrvá jen dotud, dokud nevidíme jinde většího prospěchu, nebo dokud se bojíme veřejné hanby, veřejného opovržení, dokud jsme spoutáni nějakým jhem pozemským. Nikdy nejednáme z lásky k dobré věci samé, a jakmile se strhají slabá pouta všelikých ohledů lidských, pak ihned bují, burácí nízké smýšlení, povaha klátí se na každou stranu, člověk má „půl toho, půl onoho jen, jako netopýr“! (Kollár.)

Třeba projít listy dějin a dokladů dosti!

Je sice pravdou, co pravi Lacordaire: „Je těžko těm, kdo obdrželi duši lásky schopnou, udržeti ten vzácný dar v cudných mezích; je to předmět svrchovaného boje, a člověk skoro by litoval, že daru toho se mu dostalo, anebo by si v užívání jeho větší svobody přál“ a na jiném místě: „Člověku, blízcímu se z let věku zralosti, třeba půvabu, jenž by ukojil i jeho mládí i jeho sílu, jeho obrození, třeba budoucnosti. Bůh dal mu lásku, která, je-li pravá, t. j. čistá umí dokončiti jeho vychování života a udělati jej hodným míti potomstvo!“ také Rubeš v žertu pravdu dí:

„Před láskou nás, drazí páni,
v světě pranic neuchrání,
ani moudrost, ani sláva,
ani metla, ani dukáty,
ani pancíř, ani záplaty,
i ba ani prázdna hlava!“

Ale opakuji: Poslechnouti, dáti si poraditi, je lékem pro dospělé a u dítek dbáti, by vzácný skutečně dar lásky byl udržován v cudných mezích tím, že je dle možnosti izolujeme ode všeho, co by jim mohlo býti v tom směru na újmu, ať jsou to přátelé, ať jsou to knihy, ať společnost, ať zábavy, ať cokoli! Dnes si stěžuje celý svět na nervositu. Jsou prý již i dvouleté dítky nervosní. Ctihodný jeden kmet dal radu, myslím nejlepší, proti takové nervositě: „Za mého mládí“, pravil, „to nazývali zlobivostí, rozmazleností, tvrdošijností, netrpělivostí a velmi záhy užívali protijedu, protiléku: metly!“ Měl zajisté pravdu. Mnohé „nervosní“ nemoci nejsou ze skutečné buď fysické nebo duševní choroby, nýbrž z něčeho jiného, o čemž psáti se mi hnusí! Dostačí slova: Dobrý život rodičů, snad dědův atd., dobrá výchova ku charakteru! — Když již jsem při lásce (nechci šířiti slov o „volné“ lásce, která jen dle moderních názorů je sestrou „charakteru“), uvedu čtenáři také historii člověka v lásce slovy téhož Lacordaire: „Když starosti mužného věku rozryjí naše čelo, odpočíváme v náklonnosti tišší, jasnější. S prvními stíny stáří vstupuje cit otcovský do srdce našeho a obsazuje prázdno, které tam nechaly city předchozí. Otcovství zde korunuje život. Ženouce se za láskou po celý život svůj, dosahujeme ji v míře nedokonalé, nad níž krvácí srdce naše. A kdybychom jí došli za živa, co zbude nám z ní po smrti? Víím dobře, přátelská modlitba jde za námi až za hrob, až na onen svět, zbožná vzpomínka vyslovuje ještě naše jméno; ale sotva že nebe a země udělají krok, zapomenutí sestoupí, ticho nás přikryje, žádný břeh nevyšle již na náš hrob etherického vánku lásky. Je konec, na vždy konec — a taková je historie člověka ve věcech lásky.“

Uvádím to, poněvadž nedá se popřít, jak obrovský vliv má láska na trochu charakteru. Leč k tomu ještě později se vrátím.

Při všem základu náboženského třeba. Sládek praví:

Kdo Boha má za pevný hrad,
nic nemusí se zlého bát,
i v bouři může kliden být,
neb nad ním drží Bůh svůj štít!

Jen ten praví: „Neznám vlasti, nemám jí“, kdo jí nechce znáti, nechce míti, kdo ztratil, zavrhl normu všeho, co dobrého a krásného, kdo ztratil Boha, jeho náboženství, pravého Boha, pravé náboženství, jež není ničím jiným, než cestou vedoucí k Bohu, značící poměr mezi námi a Bohem. Církvi Bůh přislíbil trvání, a jen ten národ také potrvá, který s ní spojen!!

Je církev nepřítelkyní lidstva, jak dnešní modernost hlásá? Nikdy! V ní, s ní pravá volnost, pravá rovnost, pravé bratrství! Vzpomeňme jaký byl stav ve společnosti lidské před Kristem! Dostačí zástupci starého věku Řekové a Římané: jména „otrok“, „gladiator“ plní hrůzou. Lidé potravou šelem! Abychom si učinili představu o těch zamilovaných hrách, připomínám, že jen při jedné po vítězství Trajanově v Thrakii, zhynulo v zápase v cirku přes 100.000 osob a přes 11.000 dravých šelem! A obrát po Kristu Pánu! Církev to byla, která první hlásala rovnost, volnost, bratrství, ba ještě více slovy: „Milovati budeš bližního svého jako sebe samého!“

Ruku na srdce! Nepočíná si to moderní nevěrectví necitelně, nehledí jen svého prospěchu, jako staré pohanství, nezotročuje svých bližních? A církev! Před Bohem všichni rovni: císař, král, kníže, i ten největší chudšas! Neprovádí prakticky zásad lásky k bližnímu? Kolik jejích členů obětuje celý svůj život v nemocnicích ošetřování nemocných, obvazování a čištění ran! Kde nabývají síly k tomu? Ve víře v odplatu věčnou za obětavou lásku k bližnímu.

Jiní se odvolávají na něco jiného! „My nechceme budovati povahu, charakter svůj na základech náboženských, poněvadž dbáme „vědy“. Věda však a víra si odporují.“

Blahoví! Pravdu dí, že nechtějí! Toť jediný důvod! Kdyby jen chtěli, stačí jim nahlédnouti do kterékoli dogmatiky, by se přesvědčili, že víra a věda si neodporují. Liší se ovšem principem i objektem. Principem vědy jsou smysly a rozum, rozumné víry je principem zjevení a Bůh. Objektem pravé vědy je pravda přirozená, pravé víry pravda nadpřirozená, t. j. tajemství. Proto však, že jsou tajemství nad rozum lidský, nejsou proti rozumu. Kdo by to tvrdil, ať si vezme příklad z obecného, denního života. Co denně pozorujeme tajemství v přírodě! Každý kamének je pro nás tajemstvím. Což je náš rozum neobmezený, by mohl všechno pochopiti? Pak bychom musili býti Bohem samým! Naše víra nerozumnou není, jelikož věříme majíce dostatečný důvod t. j. auktoritu Boží samu. Zdánlivý spor mezi vědou a vírou může nastati tehdy, když se běře za zjevení Boží, co jím není (kdyby někdo ku př. chtěl vykládati stvoření světa v 6 dnech, o 24. hod. den a přirovnal výzkumy geologické), nebo běře-li se ve vědě hypotese, domněnka za axioma. Kde by spor opravdu vznikl, církev svou definicí rozhodne a jsouc Kristem pověřena neomylností, může učení protivící se zásadám pravého náboženství uznati za bludné, což také činí: ex cathedra, in synodis. A dosud ještě ni jedinké pravdy definované takovým způsobem nebyla nucena odvolati!

Nebo miluje církev tmu? Je proti vzdělanosti? Kde jsou základy veškeré takřka naší kultury? V klášteřích! I z toho „temného“ středo-

věku! Čtete jen dějiny německého národa, národů jiných, leccos se nám vyjasní, ukáže v pravém světle! Můžeme si mysliti většího humanistu, než papeže Mikuláše V.?!

Dějiny k ruce! Při dobré vůli dostačí nahlédnouti „sine ira et studio partium“! Nebo chceme-li důkladně poznati „církevní tmářství“, projdeme dějiny papežské*), a lecjaká šupina spadne nám s očí, nepřidržíme-li jí násilně, lecjaký předsudek se vyvrátí.

Nemůže přece býti lepšího charakteru, nežli povaha člověka, který se stále řídí příkázáním: Miluj Boha a bližního!

Snaž se vychovávat v tom duchu a vychováš charakter! Půjde to pomalu, snad v několika generacích se potáhne mnoho pýří, konečně však půjde to přece!

Jednou ze hlavních zásad budiž ti při tom vychovati ducha dítěte pro možné budoucí poměry. První otázkou musí ti vždy býti: Jak pohnouti vůli dítěte k mravně dobrému cíli, by pracovalo proti svým náruživostem? Odpovídám: Co nejdříve začítí a užítí jako prvního prostředku lásky dítěte. Rodiče a vychovatel vůbec zastupují dítěti místo Boží. Dětinná láska k nim je první květ a rozvoj pudu lásky, který tkví v duši lidské a který se musí výchovou siliti a rozvíjet na lásku k Bohu a bližnímu vůbec. Při tom zároveň zlé náklonnosti potlačovati, při čemž zase pomáhá nejvíce: dobrá vůle dítěte vyrůstající z lásky! Vždy dbáti rovnoměrného vzrůstu a rovnováhy schopností rozumu, citu, paměti, fantasmie a svobodné vůle!

Mám-li mluvit o výchově křesťanské a křesťanském charakteru, tu nelze si něco takového mysliti bez zbožnosti, rovněž pravého křesťanského vychovatele, poněvadž zbožnost musí býti základem křesťanské výchovy, a čeho člověk sám nemá, jinému nemůže dáti. Třeba zbožnosti ve skutcích, chceme-li dosíci jistých výsledků. Ze zbožnosti vyvěrá potřebná láska, jež je vychovateli nanejvýš nutna. Pravé snahy vychovatelské tkví v lásce k Bohu a bližnímu a jeví se pomocí v ohledu hmotném i duševním. Láska budí zase lásku!

Netýrati, nekárati bez potřeby dětí, také ovšem všeho nepovolovati Střední cestou!

Pokorným dává Bůh svou milost: „Čím plnější klas, tím hloub se kloní“, praví přísloví. A pravá pokora vyrůstá z víry! Vzpomínám tu slov prof. Dra Bully, který mluvě o pokoře, pravil: „Pokorné dušičky, dokud se jim nic neporoučí, poslouchají rády! (pak totiž sebe). Když se však něčeho dopustí a někdo jim káže opustiti špatnou cestu, hned oheň ve střeše!“

Kamenem úrazu v dnešní době všude, také ve výchově bývá pýcha. Ta bývá velmi často záhubou charakteru, ba vždy! Nač jsme pyšni? Kde jsem byl před 100 lety? Nikdo o mně nevěděl! A kde budu za 100 let? Čím? Hrstkou prachu a pár kostmi! Co více? — Kdybych teď zemřel — co zbývá? Snad více slzí, nic jiného? Na to jsem pyšný, že kromě duše nejsem ničím?! K tomu nevěrec, pyšný, nedbá o duši.... Čím je? — —

Třeba-li trpělivosti všude, tím spíše při trnité cestě učitelské a vychovatelské! Žádný vychovatel, učitel, neměl by býti

*) Ludvík Pastor: Geschichte der Päpste.

-- nervosní, netrpělivý, zlostný! Trpělivost budí veselost, veselost mírnost. Znameníť paedagog Sailer praví: „Přijdu-li do školy vesel, jsou dítky anděli!“ Ač jsou slova přehnána, zvláště dnes, kdy každý učitel naříká, že s dětmi není k vydržení, přece základ je pravdivý. Trpělivost je nutna, k trpělivosti třeba veselosti a mírnosti, k těmto zase trpělivosti! Ukazuj dětem vlastními činy: „Čiňte podobně, zdokonalujte se, buďte svědomiti v maličkostech, jednejte i trpte z lásky k Bohu, dle vůle Boží, k Boží cti!“

Často se škodí výchově dobré povahy mechanickým memorováním bez ohledu, zda dítě věci rozumí čili nic! Platí to zvláště u katechetů! Buďme pamětlivi, že pouhé memorování je a) velikou přítěží, zvláště když paměť ani soudnost není vyvinuta b) neužitečnou přítěží, poněvadž dítě nepřemýšlí a bez toho není užitku c) škodlivou přítěží, ježto je spojeno s námahou a bází při odříkávání: 1. dítě odpuzuje od práce, 2. uvádí dítě v bludné mínění, že ví mnoho, umí-li mnoho memorovati, že říci slova a rozuměti je totéž a konečně 3. odvrací rozum od přemýšlení a řádného studia. Jak mnoho se tu chybuje při náboženství zvláště a to má zůstatí bez zhoubného vlivu na povahu? —

Dejme se do vážné práce, zreformujme sebe, pak jiné! Volám slovy Vrchlického: „Bojuj dál, můžeš-li, nelze-li, mrtev jsi již!“, která platí i ve vzdělání a sebevzdělání. A s Klášterským:

„Tiše jíti k hrobu zákoutí,
až noc by přišla s touhou nevyľhanou —
tak žít a plát a hřát a zhasnouti
v červáncích, které ještě dlouho planou!“

Všechny ctnosti jednotlivých stavů vedle základu víry, potřebují semene, které by bylo zaseto do půdy víry. Semenem tím je: láska k povolání. Kdo popře, že láska k povolání dnes ne zhusta, nýbrž většinou chybí? — Bohužel, že též u vychovatelů a kněží!... Buďme si upřímní! Pravdu sobě mluvmé a přáteli buďme! Dobře psaly „Listy ze Slezska“ zde uveřejněné! —

Volbě povolání nevěnuje se tolik péče, řítíme se, nevíme kam, honíme se za bludičkou! Víme, jak je to po maturitě! Každý říká: „Máš otevřený celý svět!“ Je otevřen, ovšem! Jsou otevřeny dvěře různých povolání. Třeba však dbáti, bychom rychle nevešli do brány, za níž ihned anebo později na nás prší, prší déšť nespokojenosti, vzniklé z nedostatku schopností, lásky k povolání, déšť přetvářky, zoufalého boje... Kde je pak charakter? Může zůstatí beze změny? Zvláště to platí při volbě stavu kněžského a učitelského. U jiných také, u těchto však nade vše je láska k povolání nevyhnutelna, absolutně nutna! Kdyby jí byl dostatek dnes, kdyby nikdo nedbal lidských ohledů, ni slov rodičů: „Beď si čem chceš, ale panáčkem mosíš bet“, kdyby nevcházal ve stav buď z touhy po pohodlném životě, po hromadění peněz, po svojí cti a slávě, nebyl by nikdo ani sklamán potom, a mohli bychom se těšiti četným, pevným charakterům! Opak vede k vlažnosti, nesvědomitosti, sklamání ve všem, odpadlictví, záhubě časné i věčné!

Zkusiž každý sebe sám, své síly, poraď se s rozumnými a dle toho jednej! Pamatuj, že zapovězené ovoce pak nejlépe chutná. Poturčenec že horší Turka! A kolik jich pak takový s sebou strhne? — Vás, šediví starci mé vlasti, mého národa, volám za svědky! Co vykoná, co může vy-

konati dobrý kněz, dobrý vychovatel pro blaho lidstva časné i věčné?
Pravdu děl Sušil:

Šlechtic jestiž každý pravý kněz,
jeho duše k lidem, láskou hoří,
on se Bohu službou lidstva koří!

A co zkazí špatný kněz, špatný učitel? — Věru není lepším řádla! Zaň pak trpí nejen jednotlivci, nýbrž celý stav a u kněze nejen stav, nýbrž i církev, ta, kterou sám Bůh založil a posvětil, trpí rouhání sám Bůh! — Člověče, necítíš, čím's vinen? Příteli, můžeš spáti? Bratře, máš srdce, máš svědomí, máš aspoň jiskru charakteru? — Nešťastníče, kam spěješ? —

Divno je, že mohou tak bezcharakterní lidé tolik lidí svést. Ale rovný k rovnému!

Tak vzniká nedostatek vážnosti kněží, vychovatelů z nedostatku idealnosti, idealů pravých, praktických u širších vrstev i kněží samých. Z idealnosti, ne z materialismu ani superidealismu vykvétá obětavost a veliké činy, vykvétá charakter! Pak by netrpěla celá společnost lidská, pak by netrpěla víra Boží, Bůh sám násilí a rouhání...

Prvním idealem všech, kněze a vychovatele zvláště má být pravá svatost a dokonalost. Svatost nejeví se tím, že jsme členy mnoha spolků a kongregací, nýbrž životem našim! Dokonalost spravedlností a láskou k bližnímu, ne lakotou a nepoctivostí! Jsme-li takovými, nemusíme se báti výtky: „Medice, cura te ipsum!“ a kněz takovým býtí má, jelikož je náměstkem Božím, majícím vydávati světlo nejen slovy, nýbrž i činy! K tomu má také více milostí, a kdo více poznal dokonalost a po ní netouží, bude více trestán... Dobře, dobře se děje, že nyní neplatí slova otce Jiříkova z „Cesty křížové“ od H. Š. Baara:

„Kněz kdyby byl v lese,
tak se za ním nese,
kdyby byl na Odře,
má se tam zas dobře!“

Tam vede cesta bezcharakternosti... A k bezcharakternosti vede bezbožeckost, nevěra, náboženská lhostejnost, hrdost, pýcha, ať je třeba přioděna rouchem kněžským! Věřící kněz, věřící učitel, věřící vychovatel jedná jinak!

Na základě náboženském zodpoví s o b ě předně, pak i svým svěřeným otázky: Proč jsem na světě? Jaké mám povolání, nebo jaké chci voliti, jaký stav, jaké tu a tam jsou povinnosti, jakých vlastností třeba k tomuto, jakých k onomu povolání, jakých prostředků máme užiti, bychom potřebných vlastností dosáhli. Poukáže na to záhy, že se jednotlivec sám musí starati o svou výchovu, sám se vzdělávati, sám se vychovávati na základech stálých, pevných, dobrých pro jednotlivce i celek, jakými jsou pravdy křesťanské, pravdy katolické církve. Vždyť charakter se vychovává nejsnáze a nejjistěji na základě jasného poznání náboženského. Náboženství se svými ideálními charaktery (Kristus Pán, svatí), svými ideami jistě povznáší a vychovává ke charakternosti. Vychovatel má poukázati na svědomité plnění povinností, předpisů. Vzorem tu všem může býtí sv. Jan Berchmanns! Dal se vychovávati a vychovával se sám! Známá jsou jeho slova: „Raději zemřítí, než přestoupiti dobré předpisy!“

Budtež nám předpisy, rady představených svatými, naučme se poslouchati a budeme uměti také vládnouti, budeme charaktery. Přijímejme

předpisy z rukou představených jako z rukou Božích, hledme je svědomitě plniti a pak se nemusíme báti o blaho časné ni o spásu věčnou!

Třeba se vymaniti z nesmírné lásky ku světu, nelpěti na pozemské hroudě, spěti výše také, jak zasluhuje důstojnost člověka. Kdo se chce snížit ke zvířeti, ba pod ně, od něho svůj původ odvozuje, budiž! S tím tu nemluvím! Já bych se styděl a raději nežil, kdybych mohl míti jen obavu, že jsem — „lépe vyvinuté zvíře!“ — — (Odkazuji v tom směru čtenáře na vědecká díla, především na pojednání Dra Bully ve „Hlídce“ roc. letošní „O buňce oživené“. Co dá nám ostatně svět? Pravou potěchu, slast? Dosáhneme tu kdy pravého štěstí? „Když jsme byli dětmi“, slyšel jsem od mnoha starců, „rodiče se starali a přece — úplného pokoje a klidu jsme dosud nedošli!“ Zajisté, věřím rád! Mládí slibuje hory, doły, člověk užívá, snad nahromadí bohatství, je však úplně šťasten? Přicházejí šediny, a co dříve ho těšilo, nemá proň ceny, co se mu líbilo, je mu odporné, a kdyby i potom měl klidnou mysl, přichází smrt a — kde je jeho štěstí, nenahromadil-li si dobrých skutků pro věčnost, nebyl-li dobrým charakterem? Vidí, že musí zemřít, vše tu zanechat! Jak je mu, pozoruje-li, že má předstoupiti před soudnou stolicí Páně a při tom dobře ví, že se na světě tak málo staral o věčnost? Pomůže mu to jeho „pozemské štěstí“? Jako vše v přírodě jen tenkrát je veselé, zdravé, je-li na volném, svém, Bohem určeném místě, tak i člověk, dokud v Bohu nespočine, dotud cítí, že mu něco chybí.

„No a co v té nebi?“ říkají mnozí, „kdybych žil dle víry. Jaká je to radost věčně věků divati se na Pána Boha a zpívati mu: Svátý, svátý, svátý!“ Není nic snad naivnějšího! Pohledněme kol sebe, co tu krásy v přírodě, šlechtnosti, dobroty, nádhery, vznešenosti, věd, umění! Odkud je to všecko? Odkud náš rozum? Odkud má příroda své půvaby? Odkud máš své šlechtné srdce? Vše, všecko je jen odleskem, stínem, krůpějí té dobroty, vznešenosti, velebnosti a nádhery Boží. A když již na světě jen odlesk nás tak těší, čím více nás potěší původce všeho, Bůh sám!

Třeba ovšem předpisy plniti, ne bychom selíbili představeným aneb jiným lidem, nýbrž dbejme jich pro ně samy, hledme se líbiti Bohu a budeme se líbiti také lidem, aspoň lidem rozumným, lidem charakterním. Toť obrovský pokrok v sebevzdělání, vrchol sám! Toť dosažení charakteru.

Plňme víru katolickou, žijme dle ní a budeme charaktery, budeme již i zde míti ráj, o němž pje Vrchlický:

„Kde s něhou půvab v souzvuk svítí,
a nad vším láska — rozkoší je žít!“

Odkud je tolik fysického i moralního zla v rodinách, obcích, státech, celé společnosti lidské, odkud degenerace stálá? Politika mnohých jednotlivců i celku odvrácená od Boha, nedbá spravedlnosti, práv objektivních a přirozených, hotovíc si svoje práva dle libosti, k nimž pak nutí násilím!!! A odkud má stát to právo?! Má-li je, přivlastňuje-li si je, pak je ukradl, ježto zrozen s ním není! Pak je to právo pěstní, ať si je nazve moderní doba jak chce lahodně! Proto války, revoluce, vzpoury, vraždy, sebevraždy, zlodějství v malém i velkém, každé zlo k výběru dle libosti! Není to však smutná dětská politika? —

S druhé strany však, aby každý s láskou se předpisům podrobil, musí býti rozumné a moudré, praktické. Proto druhým idealem kněze a každého vychovatele musí býti vzdělání,

znalost pravd, pokud možno, nejvíce, jak přirozených, tak zvláště nadpřirozených. K tomu zase potřebí přípravy dlouhé a těžké spojené s vnitřní touhou po dosažení pravd oněch. Třeba tedy k pevnému charakteru též vědy!

Jak daleko jsme v sebevýchově dospěli, jeví se zvláště ve volné době. Tam pozná vychovatel své svěřence a každý sebe sám nejlépe! Tehdy, kdy není jako otrok pod bičem, kdy není nucen, nýbrž sám, svobodně se řídí rozumnými zásadami. Jen trochu sebezáporu a jde vše!

Mocnou vzpružinou a sesílením charakteru je meditace. Toť pramen předsevzetí praktických, toť duševní život, jímž žije celý člověk, toť slunce zahřívající a osvětlující každý temný koutek duše! Poznávám sebe, své chyby, mýtim jednu za druhou z pohnutek nadpřirozených, anebo snad přirozených jen, třeším povahu, nabývám dobrého charakteru.

Již na počátku zmínil jsem se také o erinyi, která vyssává dobrý charakter, totiž nečistotě mravní. Skutečně: s pevným, dobrým charakterem je mravnost, čistota mravů. Kdo zabředl v bahno dusivé hříchu nečistého, těžko se z něho zvedá, klesá stále hlouběji v charakteru. Mohu říci, že je pravdou: „Člověk čistoty mravů, je energický charakter!“ A ponechávám čtenáři, by se o pravdivosti těchto slov sám v životě přesvědčil. Jdou ruku v ruce, první vyžaduje druhého, druhý podporuje první. Ctnosti čistoty! Kdo tebe má, neví, jak je bohat!

Kristus Pán tak ztýrán pro nepravosti naše, choutku a nečistotu. Víme, jak již pohané, Řekové, Římané ctili panenství. K zachování ctnosti té třeba užívati prostředků t. j. chrániti se příčin a příležitosti k porušení čistoty. Ke zhoubě vede, nebo aspoň je velmi nebezpečna: 1. touha nesmírná po zábavě. Mohl bych zvláště tu připomenouti přísloví: „Mladý se ovládej, starý užívej!“ 2. čtení špatných knih: románů, novin, 3. nesmírná touha po tanci, o němž mluví sv. František Saleský: „Když to býti musí, jdi si s Pánem Bohem k tanci. Pozoruješ-li však něco špatného, ustaň, před 12 hodinou půlnoční buď doma, vracej se v průvodu matky nebo jiné starší osvědčené osoby. Lépe je tobě zachovati čistotu srdce, nežli si získati něčí přízeň hříchem!“ Ó, jak by tu mnohý, jak by tak mnohá si ušetřili trpkých chvil, i rodičům hanby, kdyby se řídili těmi slovy! Tu vražda, tu sebevražda... Kde původy? Kde první kořen? Romány, noviny, zábavy, divadla! U dospělých mužů, ba také žen (pravá „emancipace“!) — Kořalka! Chudák zaneš poslední groš židovi, jenž roste, plete si bič a chystá otroctví! Na koho a komu? Těm, kteří mu donesli poslední krejcar!

Tak se dává příklad mládeži, která ponenáhlu pomýšlí na podobné věci, ztrácí chuť ku práci, sílu ducha i těla! Jaká bude její budoucnost, jaký charakter, když základy tak chatrné, žádné! Vychovateli...! Cítíš práci? Chceš je poučiti? Také příkladem dobrým? Pán náš tak se zapřel a byl Bohem! A my, lidé necháme úplně volné své vášně tělesné, budeme toužiti jen po pohodlí, po zábavách, ač při tom všem ještě ničíme blaho své, své rodiny, své vlasti, svého národa?!

Ještě poukáží na jeden osten, hnis ve společnosti lidské — I a k o t u! Může býti pravý charakter, pravověřící katolík lakomcem? Snad se za ně vydává, chce se jimi zdáti, leč je bídným, mizerným židem! Je nápadno, že čím je kdo bohatší, tím že je lakotnější. Ano, ano! Žijeme již téměř dvě tisíciletí po Kristu Pánu, a dosud bohatý lakomec starozákonní Achab ne-

zemřel, žije dosud! Kde je boháč, aby si nechtěl přivlastnit kousek pole chudého souseda? Kde je muž spokojen s tím, co má? Kam až zabíhá lakota vaše, boháči? Chcete celou zemi jen pro sebe? Proč vyháníte bratra, který je vám před Bohem roven, a proč zabíráte dary přírody jen pro sebe? Příroda, její zákony Bohem stanovené neznají výhod boháče, neboť každý přichází na svět nahý a chud a také po smrti neznají rozdíl mezi chudým a bohatým. Vy boháči, nechcete užiti majetku k dobru bližního, spíše lačníte jako vychrtlí dravci po majetku jiných! Myslíte, že se vám děje křivda, má-li chudá něco, co byste si vy přáli míti. Cizí majetek považujete za vlastní ztrátu a ztráty cizí jsou vašim ziskem. Pro všechny je země a vy ji chcete jen pro sebe! Nestačí vám pozemky, lesy, pastviny, také moře a vzduch byste si chtěli присvojiti! Ptáci se shromažďují a v hejnech si vespolek hledají potravu, zvířata se spolčují do stád, a jen ty, rozumný člověče, zapuzuješ od sebe bližního! Máš víru? Jsi charakterem? Za to snad, že dáš 2 krejčary na věčné světlo? Nebo za to, že jednou za čas přijdeš do chrámu — zevlovati?

Přátelé! Mají ti lidé víru? Mají náboženství? Kdyby měli, budou tak jednati, jak popisuje ve svém socialním spise Rud. Vrba? Vidíme, jak selský lid zúrodňuje půdu svým potem a přece má jen ten nejmenší požitek ze své námahy, ba dokonce nesvědomitý bohatec žid nebo nevěrec rolníka ze zděděného statku vyhání! Učení křesťanské ukládá povinnost každému živiti se poctivou prací. Žid a nevěrec si myslí: nač se dřítí? Ať se za nás potí jiní, my si sedneme k prostřenému stolu, budeme jísti, píti v nadbytku. Přátelé! Viděl kdo žida se pachtiti za pluhem, viděl kdo žida seděti u verpánku, viděl kdo žida tlouci na silnici štěrky? A podobně odírá nevěrec! Křesťan, pravý katolík z přesvědčení, tomu svědomí jistě nedovolí něco podobného! Bojí se Boha, Boha ctí, miluje Jeho vůli. K vůli Boží miluje také bližního. Takový není, nemůže býti ledovým sobcem řídě se slovy Kristovými: „Co nechceš, aby ti jiní činili, nečin ani ty jim!“ Pravý křesťan, katolík, charakter, je dalek toho, by se pachtil za mamonem, dovede se uskrovniti, sebe zapírati a pro blaho bližního se obětovati. Vzdělanost sama nepomůže! Výchovy, dobré výchovy potřebí! Právě v tom novověkém vzdělání našeho osvíceného století poctivost a svědomitost, láska ku práci nemají místa, za to boje proti náboženství, církvi! Kam povede teprve škola beznáboženská, která prý nejlépe vyhovuje svobodě svědomí?

Ano žid, protestant, mohamedán, katolík, všichni se objímají láskou v té svobodě svědomí, jenž žepři tom lásky plném objímání se tají křesťanu dech, kdežto židovi roste břicho!

Taková svoboda svědomí vede jen k bezcharakternosti a vydírání pracujícího lidu. Neboť, kdo se vyhýbá náboženství? Lakomci, prospěcháři, zhýralci, lichváři a vyžilci! A budou-li všichni takoví?

Náš lid, dobrého srdce, tak namnoze se dá šáliti, jim pomáhá na sebe strojiti mučidla, osidla! Nechápe . . .

A ty, vychovateli, mlčíš? Nechceš poučiti již mládeže? Jaká zodpovědnost! Jsi jistě přesvědčen o slovech Joergensenových: „Bůh obdařil jedovaté květiny krásou. Zapovězené růže šíří vůni, která často omamuje, a zdi kolem nepravého ráje, ve kterém zrají sodomská jablka, jsou nízké!“ Ty, ano ty, máš varovati před nebezpečstvím . . . Činíš tak? Nezavádíš, nešťastníče, svou nedbalostí, špatným příkladem děti tam sám? Neučíš jich sám tu nízkou zeď přelézati? . . . Přemýšlej o výroku Leopardově:

„My pijem na hrobech a na hrobech jen šlapem,
a celá naše zem' se zdá mi jeden hrob,
ježž lidstvo naplní a zmizí beze stop!“

a Melauchthonově: „Bez víry se dobře žije, ale s vírou se dobře umírá:“ Máš tak důležitý, tak zodpovědný úkol před sebou! Rozeznávej dva prapory: Kristův, prapor víry, charakteru; ďáblův, neřestí, nevěry... Kristus v pokoře u Jerusalema rozesílá apoštoly, by hlásali lásku, život věčný. Dábel u Babylonu na plamenném trůně rozesílá své přívržence, by spoutali lidská srdce k majetku, cti, neřestem a tak odvedli od spásy! Kterého se přidržíš, a s kým budeš vychovávat jině? Bys mohl srovnati, podám ještě některá důležitější pravidla životní dle zásad křesťanských, katolických. Laskavě srovnej a upřímně sám odpověz: na jakém základě, kde dříve lze dosíci charakteru řádného, pravého.

Katolická pravidla životní mohu rozdělit na všeobecná a zvláštní.*)

Všeobecná: 1. Vedle požadavku, bychom se varovali hříchu, žádá od nás Bůh svědomité plnění ne něčeho zvláštního, nýbrž obyčejných denních skutků, které jsou obsaženy v přikázáních Božích a církevních, týkajících se zvláště našich povinností stavu, pak skutků, jež od nás vyžaduje řízení a dopuštění Božské Prozítelnosti.

2. Při denní práci naší líbí se Bohu řád, pořádek; máme jednat dle pravidel rozumu a víry, ne dle mžikových nápadů, ani se neoddávatí vlažnosti, lhostejnosti ke všemu.

3. Konečně žádá Bůh, abychom jednali, vykonávali vše řádným způsobem. Bůh přihlíží spíše k tonu: jak, než k tomu: co při naší činnosti. Dobrý skutek máme konati s čistým, bohumilým úmyslem a z pohnutek vesměs dobrých.

Z těchto zásad všeobecných vyplývají zásady zvláštní.

1. Vstaň v určitou hodinu: ochotně, rychle, s myšlénkou na Boha. Ochotně — bez výmluvy; rychle — bez váhání; s myšlénkou na Boha — s Bohem počni každé dílo, podaří se ti až mílo. Již i pohané znali své „A Jove incipitur“, „s Joven začítí“, a básníci jejich vždy vzývali musu a pomoc na počátku svého díla. Začni a zůstaň celý den tak žítí, jako by byl posledním ve tvém životě.

2. Modli se: pravidelně, klidně, beze kvapu, pozorně, zbožně.

a) Pravidelně: nikdy nezačínej denní práce aspoň bez kratičké modlitby. Neopomeň také večer zbožně, vděčně se odporučiti do vůle Boží. Lituj při tom také chyb, kterých jsi se za dne dopustil, ustanov si málo, pevná však a určitá předsevzetí pro budoucnost: jen tak můžeš účinně bojovati proti nezřízeným svým žádostem a znenáhla se zbaviti chyb. Jsi-li příliš unaven, modli se kratičkou modlitbu tím vroucněji, srdečněji. — Neopomeň také před jídlem i po jídle zvednouti zraků svých k Tomu, od něhož máme všeliké dobro; pak budeš i při jídle a pití střidmý. — Dobrovolné pobožnosti vol krátké, za to s radostí; krátké, bys jich nevykonával špatně, nebo bys jich brzo nezanechal; s radostí t. j. svobodně a bez donucení, bys nebyl úzkostlivým, je-li užitečno zaměnití je s lepším skutkem, anebo když je vůbec zanecháš z řádných důvodů.

*) Dle knihy »Lumen cordium« (Světlo srdci) od prof. Dra H. J. Liessema.

b) klidně a beze kvapu: na místě a v době, kde tě nic neruší, nečiní roztržitým. Kdo se modlí, činí důležitý skutek: mluví s nejvyšším Pánem o důležitých věcech.

c) pozorně a zbožně. Soustřeď mysl svou před modlitbou a vmysli se v přítomnost Boží. „Dříve než se modlíš, připrav svou duši, nebuď jako člověk, který pokouší Boha. (Sir. 18, 23.) Uvaž krátce: Bůh mne vidí, slyší, pozoruje. Je při mně, když se modlím tak, jakobych byl jeho jediným stvořením. Dobře-li se modlím t. j. zbožně, pokorně, důvěrně a odevzdaně, vytrvale, jistě mi udělí, co duši mé je prospěšné, nutné. Dobrá modlitba není nikdy marnou, nikdy bez odměny. Tuto přesvědčenému a připravenému je modlitba svatou, a zbožnost vnitřní bude se jeviti také zevně.

3. Přičiň se, bys neděle a svátky zasvětil zbožným skutkům a křesťanské lásce k bližnímu.

Bůh požehnal sedmý den odpočinku pro stvoření a posvětil pro sebe: Požehnání tohoto dne zavazuje nás, abychom nekonali bez potřeby služebných prací; posvěcení, bychom ho užili ke cti Boží. Slavnost, která připomíná nám stvoření světa a po něm odpočinek Boží, změnili apoštolé ze soboty na neděli. Posvěť také neděli jakož i jiné svátky jsa přítomen mši sv., dle možnosti pak i jiným službám Božím, zvláště kázání. V tyto dny také přijímej dle možnosti svaté svátosti, čti nábožnou knihu, snaž se něco vykonati z křesťanské lásky k bližnímu. Nikdy nezneuctívej dní Páně nebo svatých hýřením a prostopášností.

4. Nemůžeš lépe užítí času, než dle možnosti nejčastěji býti přítomen mši svaté. Sjednoť se při této nejvznešenější a milostmi nejbohatší oběti s láskou Srdce Ježíšova. Obětuj se cele se svými činy Bohu tak, jako Kristus se zde obětuje ne sice krvavě, jako na kříži, nicméně pravdivě za tebe svému nebeskému Otci, by ti vyprosil milosti, přízně a požehnání ku blahu časnému i věčnému.

5. Přijímej svaté svátosti pokání a oltářní: často, hodně. Klesl-li jsi do těžkého hříchu, vzbud' ihned dokonalou lítost a co nejdříve stiš svědomí své ve svátosti pokání. — Dobře se připrav ku přijetí nejsvětějšího Těla Páně. Jdi k nebeské hostině vždy oděn svatebním rouchem posvěcující milosti, živé víry, pevné naděje, srdečné upřímné lásky a lítosti. Touží po Chlebě andělském; vždyť Kristus tak laskavě k sobě zve: „Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste a já vás občerstvím, a najdete klidu pro duše své.“ (Mat. 11, 28.)

6. Pracuj a vždy buď zaměstnán: dle určitého pořádku, vážně, z lásky k Bohu.

Dle určitého pořádku: předně, co je nutné, pak co je užitečné a příjemné. Vážně: s pravou snahou a pílí, svědomitě, nepřipouštět si jiných myšlének a blouznění, práci snad konečně nepřerušuj, nedokončiv jí. Z lásky k Bohu: při práci obnov často dobrý úmysl, vnes se srdcem a myslí k Bohu, zvláště při práci těžké, nesnadné. Čím je dech tělu, tím je zbožné zanícení duši: silí srdce i ducha, dává nové síly, množí zásluhu. — Varuj se zahálky, která je matkou všech hříchů.

7. Zotavuj se: v pravou dobu, řádným způsobem, v pravé míře. V pravou dobu: ne když tě volá povinnost ku práci. Řádným způsobem: v řádné společnosti, na bezpečném místě, ne v oplzlých koutech nečestí, nebo ve škole nestřídmosti. Ne způsobem, při němž spíše nebo zcela jistě si uškodíš tělu i duši, místo bys se osvěžil. V pravé míře:

ne v přílišné důvěrnosti s jinými, ne se ztrátou cti nebo mravnosti, ne titěrami, nebo nevázaností.

8. V obcování s druhými buď přívětivý a opatrný. Přívětivý a úslužný. Střež se před nelaskavou a neslušnou řečí. Neurázej, nebuď nevrlý, nedůtklivý, snadno vznětlivý a popudlivý ke hněvu. Zřídka mluv o sobě, a obhajuj rád jiných. Buď opatrný: nevěř všem, ani ke všem nedůvěřivým: nevěř všemu, věř něčemu!

9. Trápení, protivenství, nehody považuj za zvláštní milost Boží; snášej vše trpělivě, spoj se s útrpením Spasitelovým. Pak ti budou strasti zřídlem požehnání a slávy věčné. Sám si umiň vykonati nějakou oběť tím, že se přemůžeš a odepreš si něco dovoleného. Síliš tím tím velice svou vůli. Tím spíše se zdržíš věcí nedovolených, tím snáze se uvaruješ chorobného a nepravého pachtění se po cti, z něhož vyrůstá pýcha, nadutost, tím snažší ti bude ctnost skromné a pokorné poslušnosti. Je-li ti těžko zmužile setrvati ve strastech, pokušeních, v sebezáporu, vnes se k Tomu, který vše řídí. Jen k nebi směřuj srdcem svým jako sluneční hodiny! Tak setrváš a budeš spokojen! Srdce tvé nepředchází, neopozďuje se, nebije silně, nebije slabě, stále rovnoměrně, stále dobře až k poslední hodině. A když se zastaví, přestane žítí, Bůh přichystal již odměnu . . .

Projde-li dítě tak stadiem mládí střeženo a vychováváno jsouc zásadami křesťanskými již u rodičů, když pak přiloží pomocnou ruku vychovatel, učitel také v témže směru, jsem jist, že vzejdou drahému národu slastné doby, pak bude mládež skutečně nadějí národa, ne, jak se nyní ukazuje, pravím veřejně — hanbou!

Bez charakteru nemůže dosíci člověk cíle, dostáti úkolu, jímž je: „Šťastným být a jiné blažit!“ (Bolzano).

A tvrdím: Kde je pravé přesvědčení náboženské, tam je též pevný, dobrý charakter!

„Protož pojď, ó synu drahý, použij své mladosti, chceš-li žítí život blahý, vstup do chrámu Moudrosti:

Měsíc točí se kol země,
se zemí pak kolem slunce:
srdce tvé se toč kol vlasti
a tak s vlastní kolem Tvůrce!“ (Jablonský.)

Dr. ROBERT NEUSCHL.

Památce Sušilově.*)

Jaký význam míti může pro celý národ muž jediný, výmluvně doloženo je dějinami velikého národa římského a dějinami slavného rodu Scipionů. Když obléhali Římané město Numantii, připravovali z počátku stateční Numantáné vojům jejich porážku za porážkou. S hanbou odejítí bylo vojevůdci jejich, praetorovi Pompejovi Aulovi, též konsul Hostilius Mancinus od Numantánů poražen byl. Když však v čelo pluků římských postavil se slavný vítěz nad Afrikou, Scipio Afričan mladší, jehož plné jméno bylo:

*) Řeč, kterou o slavnosti 100leté památky narození Františka Sušila dne 19. června 1904 měl v Brně Dr. Robert Neuschl, professor mravovědy a kanonického práva na ústavě bohosloveckém v Brně.

Publius Kornelius Scipio Aemilianus Afrikanus Minor Numantinus, štěstí válečné Numantany opustilo. A když prchajícím Numantánům vytýkali vůdcové jejich, jak že to možno, utíkati před těmi, které dříve tolikrát před sebou hnali, odpověděl případně jeden hrdina zuby skřípaje: „Ano, ovce zůstaly tytéž, ale pastýř přišel jiný.“ Výrokem tohoto hrdiny správně vystižen význam jediného muže, čili, co dokázati, jaký obrat způsobiti může muž v národě jediný, muž veliký. A proč tímto způsobem začínám? Náleží snad dnešní oslava nějakému slavnému vojevůdci, strategovi, válečníkovi? Jednomu velikánu náleží dnešní den, dnešní slavnost... Slavnému jednomu vůdci a pomocníku národa českého, ne však vůdci v úboru hřmotné zbroje válečné, nýbrž v úboru milé zbroje duchovní, jak ji popisuje sv. Pavel Efeským 6, 13—17, tichému geniovi patří slavnost naše, jehož prozřetelnost božská před 100 lety národu našemu vzbudila, aby budil a k životu probudil národ náš, již již umírající a z mrákot probuzenému stal se světlem a solí a berlou a bezpečným vůdcem.

Slovo „berla“ jmenuje se latinsky „scipio“, a příjmení „scipio“, jakožto čestného názvu dostalo se slavnému a šlechtnému předku zmíněného Scipiona Afričana mladšího a Scipiona Afričana staršího a ostatních toho rodu mužů slavných Korneliovi Publiovi za to, že svého slepého otce vodil a jemu takto berlou byl.

A k tomuto muži vzácnému, který svojí šlechetností mravní vysoko stojí nad slávou válečnou svých potomků, slavných Scipionů, přirovnal bych našeho oslavence, který národu svému od mnohých slzí oslepnutí blízkému berlou se stal a bezpečným vůdcem, aby nezřítíl se do propasti zapomenutí, na jejímž pokraji již stál.

Ano, hnali nás před sebou, jako kdysi Numantané Římány, ti, kdož nepřáli nám, ránu za ranou nám zasazující a stále nás obírající... již ničeho jsme neměli, než jazyk mateřský; a ten již ozýval se pouze na kazatelně a při vyučování náboženství na školách vesnických. Právě za dnů největšího slavisty, Jos. Dobrovského, blížil se jazyk český svému úpadku. Již počítali četní nepřátelé, za kolik let národ český s jeviště světového zmizí, ano i upřímní milovníci národa našeho vzdávali se naděje, že by opět mohl oživnouti jazyk český. Roku 1791. přirovnával Pelcl Prahu k Lipsku, kde také kdysi mluvilo se na trhu slovansky (vendicky). Praha že je již městem německým a že bude brzy se říkati: „V Čechách mluvilo se kdysi česky.“ A k Jungmannovi pravil jedenkrát Palacký: „Kdyby nyní spadl na nás strop, pochována bude s námi celá literatura česká.“

V této přesmutné době vzmužila se hrstka vlastenců českých, nejvíce kněží katolických, kteří počali křísiti národ náš a přiváděti opět k vědomí jeho bývalé velikosti a slávy. A k těmto vzácným mužům, kteří sobě a národu svému vynutili respekt a kteří všichni zváni býti mohou „Scipiony“, „berlami“ národa českého, patří na naši milé Moravě „berla“ Moravanů „převzácná“ „Scipio Moravicus“, nejpřednější buditel a obrance národa českého a práv jeho, svatý kněz a věhlasný professor na ústavě bohosloveckém v Brně, Dr. František Sušil. Jemu náleží oslava dnešní.

A když tážeme se, čím stal se František Sušil „berlou“ národu svému, čím oslavil ho? odpovídá na to pět písmen, z něhož se skládá slovo SUŠIL.

Svatostí svého života (S), Učeností (U), Štítem pravověrnosti (Š), Ideálností (I), Láskou k národu svému (L).

1. Základem mravní velikosti Sušilovy byla, jako u všech velikánů mravních, ona vznešená ctnost, kterou svět tak málo zná a cení, ctnost křesťanské pokory. V ní a na ní založena je celá ostatní velikost Sušilova, a z ní plynulo požehnání Boží na všechnu činnost jeho. A jestliže učitelé duchovního života jednohlasně zovou pokoru kriteriem (lišným znamením) pravých sluhů Božích, a zovou-li pokoru pravdou, pak jistě Sušilovi přiznána býti musí. „Jádrem jeho povahy bylo žiti a jeviti se pravdivě, přirozeně.

Z pokory, která jej po celý život vyznamenávala, plynula ostatní svatost jeho života, plynuly ostatní jeho ctnosti.

Ze spisů jeho sálá přímo láska ke Kristu, Vykupiteli světa, k jeho nejsvětější matce, k církvi svaté katolické.. (aby v Kristu obnovil se všecek a obrodil národ český, jeho jedinou bylo touhou..), jeho láska k velikánům mravním a světcům, zvláště k „nádobě vyvolené“ sv. Pavlovi a sv. Janovi, miláčkovi Páně; se zálibou prodléval u výroků jejich a snažil se přenéstí nadšení své pro tyto dva světce na své posluchače.

„Svatý Pavle, ty má věčná chválo, ty mé duše věčná otavo . . . o má lásko, o má rozkoši . . . kdo mi dá prach líbat tvého hrobu“ — tak píše v jedné básni.

Známa je úcta Sušilova k Písmu svatému, „listině zakládací“, jak je nazývá, a jeho péče, aby bohoslovci znali z paměti Nový Zákon, aby jako kazatelé slova Božího výklady své kořenili více výroky biblickými, než všelijakými krasořečmi.

Z pokory Sušilovy plynula jeho neobyčejná zbožnost. Sušil byl mužem modlitby zvláště rozjímavé. Dr. Stára a Dr. Matěj Procházka vypravují o něm, že ho často našli na holé zemi klečícího modliti se hodinky církevní, že byl jak dítě zbožný.

Svatého života jeho dokladem je dále neúmorná jeho píle. Pracoval neobyčejně mnoho, pouze ke cti a slávě Boží a ku prospěchu svého národa, nečekaje odměny. „Musíme dobře činiti, namáhati se, ale nikdy odměny a uznání na tomto světě očekávati“, tak svým žákům říkával.

Jeho cit pro spravedlnost naproti protivníkům a mravní bezúhonnost úctyhodná zjednaly mu vážnost neb aspoň šetrnost i u protivníků. Sušil byl zářivým vzorem charakternosti a svědomitosti. Sám jsa života bezúhonného napomínal žáky své k životu bezúhonnému, a není žádné pochybnosti, že z blahodárného vlivu Sušilova, jenž prýštil se ze svatosti a zbožnosti jeho života, těžší moravské kněžstvo dosud, a že co do ušlechtilosti povahy a poctivosti a ryzosti charakteru nezadá si Sušil ani s jedním z našich výtečníků. A jestliže Pius VII. svého času nazval našeho krajana bl. Klimenta Hofbauera ozdobou diecese vídeňské, mohl biskup brněnský slavné paměti Gindl nazvati Sušila chloubou a perlou diecese brněnské.

„Dlužníkem jsem Vám“, píše mu Tomáš Procházka v jednom listě, „že Jste se o mne po všechna léta staral, a miluji Vás, že Jste mi svítival světlem učenosti a mravnosti.“

Ovocem svatosti Sušilovy byla též jeho neobyčejná skromnost. Ač učencem byl, jak uslyšíme, velikým, nerad se blýskal slovem „vědy“

a nechtěl svého výkladu Písma sv. nazývati vědeckým, „ač v pravdě stojí na výši soudobé vědy biblické, jako dílo stěžejné, ceny trvalé a pravá encyklopedie vědy novozákonní“. „Mohu při díle tom bezpečně Boha se dokládati, že jsem na svoji čest zhola nepamatoval“, praví v úvodu.

Nerad vystupoval nějak v popředí, representačně, za to neostýchal se Sušil, učenec, převzítí vyučování náboženství v pokračovací škole české pro dorost řemeslnický.

Celá jeho činnost děla se tiše, beze vší okázalosti, a přece je jisto, že vliv Sušilův na duchovenstvo a skrze ně na veškerý lid moravský, katolický, ač klidný byl a nepozorovaný, byl tak ohromný, že za 30 let přetvořil a proměnil celou tvář Moravy. Bůh pokorným dává svoji milost.

Cítě konec života svého blížiti se, četl celý den jako přípravou na dobrou smrt z Tomáše Kempenského, „jak pokorně má člověk o sobě smýšleti před tváří Boží“, a upřímným po celý život jsa ctitelem Matky Boží, dopráno měl na úpatí hory Mariánské (Svatohostýnské) odevzdati krásnou a pokornou duši svou do rukou svého Stvořitele. Tolik o svatosti Sušilově.

2. Jestliže Sušil oslavil národ český jako velikán mravní, muž svatý, oslavil ho neméně jako učenec, jako slavný biblista a theolog. Písmeno „U“ ve jménu Sušilově znamená učenost. Malachiášovo „Rtové knězovi mají ostříhati umění (učenost)“ 2, 7, může směle a dobře říci se o něm. Co do učenosti bohoslovné byl pravou ozdobou a chloubou ústavu bohosloveckého, brněnského. Vypravuje se o něm, že měl paměť výbornou, chápavost přímo geniální. Písmo sv. Nového Zákona uměl nazpaměť česky, latinsky, řecky. Když jeden ze spolužáků jeho z Kroměříže po 24 letech se dověděl, kde Sušil je a čím je (byl to Dr. Vilém Zlámal, ředitel zvěrolékařského ústavu v Pešti), psal mu takto: „Radostí zabušilo mně srdce, když doslechl jsem, že nejsi ani farářem ani kaplanem, nýbrž na místě tvého nadání, tvé pile a tvých vědomostí důstojným.“ Práci svojí písemní (a ústní přednáškou), za kterou udělena mu byla stolice učitelská Nového Zákona na ústavě bohosloveckém v Brně, úžasem naplnil zkušební komisi v Olomouci a ve Vídni. Vídeňská bohoslovecká fakulta ve svém dobrém zdání o práci jeho přidala poznámku, že přímo neuvěřitelně, kterak venkovský kaplan tak obrovskou učenost si nasbíral mohl. Roku pak 1865. slavila vídeňská universita památku svého 500letého trvání a při té příležitosti jmenovala s jinými také Sušila „čestným doktorem bohosloví,“ a slavnostní řečník Dr. Hyrtl v promluvě své o Sušilovi pravil, že „za své práce bohovědecké v řeči slovanské psané nejenom uznání učenců, nýbrž i vděčnost lidu svého si zasloužil.“ Ve svých přednáškách byl Sušil polyhistorem, zabíhaje ku věcem sterým. Byltě zajisté nejen výtečným odborníkem vědy biblické, nýbrž i v jiných odborech vzdělaným. Svému milovanému žákovi Hoškovi doporučoval k rigorosu z morálky studovati Summu sv. Tomáše Aquinského.

Veliké byly jeho vědomosti jazykové. Srovnávaje lidové písně všech Slovanů získal si velikých vědomostí jazyků slovanských. V jeho knihovně byly všechny slovanské slovníky, a ty bedlivě upotřebené, taktéž jazykozpytná badání Dobrovského, Miklosičova, Šafaříkova. „Přiučujte se cyrillštině“, píše Hoškovi, bez níž nemožno vniknouti do ducha jazyka našeho.“ V ústní své přednášce překvapil komisi výklady o staroslovanském překladě Písma. Dodáme-li k tomu, že mu při výkladech stále pěstovali bylo řečtinu, latinu, němčinu, že kromě povšechné znalosti jiných západních

jazyků slušně ovládal frančtinu, vlaštinu, uznati musíme, že byl mužem i na tomto poli velmi vzdělaným.

Učenosti jeho bohoslovné a jazykové, filosofické dokladem je vědecký aparát k dílu: „Spisy svatých otců apoštolských“ (kromě všech příslušných spisovatelů starokřesťanských a klasiků starověkých nešlo mu z příslušné literatury ničeho . . . cituje Tillmonta, Eichhorna, Dupina, Gallandiho, dějepisce Fleuryho, Baronia, Stolberga; rovněž při druhém vydání 1849 Hefela, Jakobsohna, Möhlera), zvláště pak jeho překlad a výklad Písma sv. Nového Zákona, dílo to epochální, o němž přes čtvrt století pracoval. Zde stojí jako odborník na výši, sleduje mimo studium starších vykladačů též souvěké písemnictví, zvláště u Angličanů a Němců . . . Piše o díle tomto Sušilově Procházka, že Sušil k práci této měl všechny staré i nové katolické i protestantské výklady Nového Zákona, všechny slovanské překlady, i bulharský, tištěný ve Smyrně a všechna tištěná vydání česká.

Sušil sledoval bedlivě odborné a všenaučné časopisectvo, znal krásnou literaturu básnickou, básníky polské, německé, francouzské, vlašské, anglické, španělské: Calderona, Dantea, Tassa, Racinea, Corneilla, Shakespeara, jak patrně z básní a posudků o nich napsaných. Že i hudebně a velice byl vzdělán, patrně z toho, že si sám nápěvy písní, které sbíral, zaznamenával podle skutečného zpěvu, což velmi nepadno je, a čeho jenom velmi dobrý hudebník se může se zdarem odvážit. Tak vypadá Sušilova učenost.

3. Mám-li však říci vám, v čem já, jako kněz katolický a vychovatel dorostu kněžského spatřuji největší zásluhu požehnané činnosti Sušilovy pro život katolicko-národní vůbec a Moravy zvláště a pro vzdělání a výchovu dorostu kněžského, pak poukázati musím ku třetí písmeně ve jménu Sušilově, k písmeně „Š“, jež znamená štít pravověrnosti. Sušil třímá po celou dobu učitelského svého úřadu na učilišti bohosloveckém v Brně štít pravověrnosti, čímž nesmrtelné a největší zásluhy o diecesi brněnskou a kněžstvo její si získal. Jako v jiných zemích říše naší, tak byl i v zemích koruny české ještě za doby, kdy Sušil působiti začal, život náboženský a církevní chorý a postonával otráven jedem zásad směru církvi nepřátelského, jemuž říkalo se „Josefinismus“. Působením a vlivem mužů, jako byl Václav hr. Kaunic a Gerhard van Swieten, a vlivem dvorní šlechty, prosáklé nevěrou filosofů francouzských, přenesen též do zemí říše rakouské směr politiky státní, která k tomu směřovala, aby církve co nejvíce od nejvyšší její hlavy isolovala, za to však ji úplně státu podmanila. Směr tento velmi zhoubně působil na vzdělavací a vychovavací ústavy katolického duchovenstva.

Věrouka a výklad Písma sv. ustoupiti musely čirému rozumářství (všecko nadpřirozené vyhozeno), církevní dějiny katolické přednášeny po dlouhou dobu podle knihy protestanta Matěje Schröckha. Dle Rautenstraucha, Rieggera, Pehema přednášeno církevní právo.

Byly doby, kdy všichni professoři vysokých učení každoročně skládali přísahu, že budou učiti katolicky, t. j. že nebudou hlásat učení, jež by pravdám od Boha nám zjeveným odporovalo a skládali vyznání víry podle snesení sněmu tridentského; to vše zrušeno, ano dokonce i professoři bohovědy sprostěni povinnosti, skládati přísahu, že budou učiti pravověrně.

Ani katechismus Kanisiův nebyl směru tomu po chuti . . . měl býti nahrazen jiným. Tak zvané generální semináře k výchově duchovenstva ve

Vidni, Pešti, Pavii, Lovani a filiálky v Hradci Štýrském, Olomouci, Praze, Innocostí, Luxenburgu byly vlastně pařeníštěm jansenismu, chceš-li nevěry. Kazatelům ukládáno, aby od čisté katolické nauky odezírali, a lidu křesťanskému na kázáních vedle triviální morálky mluvilo se o hnojivu, jedovatých bylinách, o hospodářství, výchově dítek, o dítěti a p. věcech. A když kdesi stěžovali si kdysi farníci do faráře, že nekáže, řekl jim tento celý rozhněvaný: „Ale teď vám budu kázat, až vás všechny čert vezme.“

Jak mohl rozkvétati, ptám se, za takových poměrů život náboženský lidu za takových pastýřů a jak asi vypadalo to s pravověrností těchto pastýřů? Podivné asi to bylo učení katolické, které na vídeňské universitě přednášel jistý professor bohovědy, když obyčejného tovaryše pekařského rozum (Klimenta Hofbauera) vycítil a poznal, že p. professor nepřednáší učení pravověrného. Že i náš brněnský ústav bohoslovecký ducha toho úplně prázdnen nebyl, patrně z fakta, že r. 1821., nedlouho před tím, nežli Sušil na ústav přišel, složen z professorského úřadu Filipp Nediele, poněvadž vykládal Písmo sv. Nového Zákona úplně rozumářsky.

Tím nechci o pravověrnosti ostatních professorů ani nejmenšího vysloviti podezření. Že duch josefínský i v našem kleru vězel, dokladem je Tomáš Procházka, Sušilem z josefinismu vyléčený.

Je přímo hádankou, odkud v ovzduší tak nepříznivém, v době, kdy plýtký a frivolní josefinismus právě nejlepší ovoce své nízkosti, ledabylosti a utilitářské hrubosti vydával, vzalo se čistě katolické, přesně církevní, duchovní smýšlení Sušilovo.

Sušil nebyl slepým k pokleskům osob duchovních i vysokých a vytýkal je neohroženě, nikdy však nedotkl se reformatory strany církve svatě božské a celou duší jí oddán byl v oddanosti a poslušnosti dětině. Zde by tak leckterý z moderních reformatů církve katolické od něho se učiti mohl. . . . Na něm plnou měrou splnila se slova sv. Augustina: „Mnoho-li kdo miluje církev, tolik má Ducha svatého.“

Pravověrnosti Sušilovy mnohé a vzácné jsou doklady.

Ač na výsost si vážil Písma sv., přece jako pravověrný theolog katolický neuznával Písma jediným zdrojem zjevení, nýbrž i ústní podání, tradici. „Písmo neobsahuje v sobě celý pramen vyřinulý ze skály, jež jest Kristus. . . ono odkazuje samo k jinému zdroji, k ústnímu podání.“ A vydávaje překlad a výklad Písma sv. Nového Zákona píše: „Chvála věčná Bohu, přesvědčení moje theologické s povědomím církve se sbíhá, a já ve všem se tu církvi svatě milerád a synovsky podrobuji.

Sušil byl neohroženým obhájcem a stoupencem kladného katolicismu se všemi jeho závazky a naprosto oddán autoritě církevní ve věcech náboženských. . . a poněvadž takovým kněžím nyní říkají „klerikál“, pak byl Sušil klerikálem velikým. Nové směry náboženské, indifferentní byly mu zároveň nevlasteneckými, a poněvadž lepší budoucnost naši viděl jedině zaručenu životem náboženským a mravným, proto byl nedůvěřivým k vlastnictví, které této straně nedbalo; a tak by nynější protivníci katolictví našli u Sušila všechno, co vytýkají klerikalismu: nesnášenlivost, výbojnost, politiku, zelotství, panovačnost, ač nebylo ho nic více vzdáleno, než takové nectnosti. A jestliže kněží v náboženských věcech až příliš povolní obdrželi od jistých lidí titul „kněží osvícených“, Sušil rozhodně by se k nim nehlásil.

Ač učení o neomylnosti nejvyššího učitele v církvi ve věcech víry a mravů nebylo tehdy ještě slavně prohlášeno, Sušil s jinými slavnými

theology se k němu hlásil, říkávaje Procházkovi: „Utvrzuj bratři svých...“, „pasiž beránky mé, pasиж ovce mé“ je veliké slovo.“

Když Slovník Riegrův naučný počal přijímat články psané v duchu mělkého racionalismu a „lahodného blábolení Renanova“, jak je Sušil v předmluvě k Lukášovi nazývá, odepřel Sušil své spolupracovníci.

Coelibátu kněžského Sušil před žáky svými hájil a obětavost v něm obsaženou jim na srdce kladl... „A co dělají mají“, říkával, „tisíce a tisíce vzdělaných a dobře zvedených žen, které se provdati nemohou... a co manželé, kteří v manželství žiti musejí, jakoby ani nebyli v manželství? Nebylo by zrušení bezženství kněžského tolik, co hlásati nemožnost zdrženlivosti a oněm osobám dovolení dávati k smilstvu a cizoložství, poněvadž kněz sám se zdržeti nechce a neumí!“ A odpůrcům coelibátu mezi lékaři, kteří mluví o jeho nepřirozenosti, by odpověděl dnes Sušil poukázáním na vlastní snahy lékařů, směřující k zamezení sňatků osob, stížených přenosnými nemocemi. Není-li to nepřirozeno, pak zajisté je coelibát z důležitých příčin nejen přípustný, ale i dovolený.

Sušilova pravověrnost zračí se ve všech jeho spisech, jak bohoslovných, tak básnických, zračí se též v tom, že usiloval, aby mezi knihami „Dědictvím“ vydávanými, byly též životy svatých, by lid takto seznámil se s vynikajícími osobami dějin církve svaté a lépe poznáváje osudy její, více si ji zamiloval. Čistě církevního smýšlení Sušilova důkazem také je, že nejvíce těšilo ho vyznamenání „doktorátu svaté theologie“ (bohovědy) a výmluvným též svědectvím jeho pravověrnosti byl jeho zásadní odpor proti protestantismu pro jeho ošemetnou výbojnost, negaci a neplodnou revolučnost. A když r. 1868. vydána byla pověstná nesvatá trojice zákonů v jedné říši, zákonů to, které Pius IX. nazval „abominabiles“, ohavnými, zákon manželský, školský a interkonfesijní, zašeptal věrný syn katolické církve, pravověrný Sušil již churav: „I toho jsem se musil dočkati?! Bože, kam to povede? Ano, štít pravověrnosti držel Sušil po celou tu dobu své učitelské činnosti, a v této jeho vlastnosti spatřuji největší zásluhu jeho a přesvědčen jsem, že jeho hlavně zásluhou je, že brněnská diecese dosud tak výborné, vzorné, pravověrné kněžstvo má, na jakéž každý biskup hrdým býti může, a že duch jeho strážný nad naší diecesí zůstává, by klérus náš dále tak vzorným a hodným zůstal.

4. Písmeno „I“ ve jménu Sušilově znamená „ideálnost“ oslavence našeho. Sušil byl mužem ideálním v nejlepší slova toho smyslu. Ideálním v životě praktickém zoveme muže (člověka), který vytknul si úkolem života a všeho snažení svého nejvznešenější cíle a železnou vůlí, žádných nedbaje překážek, stůj co stůj jich dosáhnouti se snaží. V tomto smyslu byli všichni svatí katolické církve a velikáni mravní muži ideálními.

„Nádoba vyvolená“, apoštol národů, svatý Pavel, vzor a miláček Sušilův, byl povaha na výsost ideální. Jeho jediným a posledním cílem, tužbou jedinou srdce jeho a duše jeho krásné byl Kristus. „Býti s Kristem“, Jeho láska, co nejvíce mu získati duši v první řadě z národa svého (Řím. 9, 8 „přál bych si býti zavržen“), tof jediným a posledním bylo cílem velikého Pavla; a za tímto cílem ubíral se s takovou horoucností, že pohrdl vším, co svět svým a velikým zove, za smetí to pokládaje, že žádného nedbal nebezpečí (2. Kor. 11, 19—33), až cíle svého došel. Kdož by neznal klassického místa v listě k Římanům 8, 35: „Kdo odloučí nás od lásky Kristovy? zdali soužení? anebo úzkost? nebo hlad? nahota? nebezpečí? protivenství? meč?“ To vše překonal, až stoje u cíle, těší se na spojení své

s Kristem . . . : „Přeji si býti rozdělen a býti s Kristem . . . Dobrý boj jsem bojoval . . .“

O věru, že vznešený vzor zvolil si Sušil náš . . . velikého Pavla a že ideálností svojí v mnohé příčině se mu podobal.

Sloužiti církvi, sloužiti vlasti věrně, nezištně po celý život bylo ideálem, posledním cílem všech tužeb a prací Sušilových. „Církev a vlast, ty v mojih miluji sestersky se nadrech — každá půl, každá má moje srdce celé.“

Věrně sloužiti Kristu, věrně sloužiti církvi Jeho, prospěti, pomoci národu svému, zanedbanému, opuštěnému, utiskovanému, Krista celého, Krista dobrého naučiti jej znáti, v Kristu jej obnoviti, pravým duchem Kristovým a kvasem čistého křesťanství opět zbožným a svatým a tak šťastným a slavným jej učiniti byly snahy ideální velikého Sušila.

Za tímto vznešeným cílem všechna jeho činnost a neúmorná práce se brala, aťsi vhod byla jistým kruhům nebo nevhod. Když sbírka jeho národních písní českou kritikou přijata byla chladně, nedbal toho a sbíral klidně dále „perly“ a drahokamy“ staronárodní, jak písně naše národní zove. Když dáno mu kdysi na vybranou, buď „nechatí toho slovanství, nebo vzdáti se professury“, Sušil kráčel dále svojí starou cestou. Když při obchůzkách mnohdy bylo mu zažiti mnohé nepříjemnosti, často i neporozumění i se strany duchovní, nedbal toho. Povážíme-li, jaká skvělá kariéra (dráha) kynula Sušilovi, učenci, hned, když vybyl zkoušku professorskou, že místo 3000 zl. ve Vídni spokojil se v Brně s 840 zl., aby národu svému prospěti mohl, že z tohoto platu bylo mu stavu svému přiměřeně žiti, drahá díla bohoslovecká si kupovati, že výpravy jeho po písních též něco stály, že byl vždy dobročinným, že podporoval podniky literární, umělecké, že pouze dvakrát denně jedl, pil jenom vodu, že lékař jeden, když churaviti začal, vyjádřil se o něm, že organismus jeho byl nedostatečně živen, a vzpomeneme-li konečně jeho velkodušné závěti, tu věru v úctě skloniti se musíme před ideálností Sušilovou.

5. Přicházím k poslední písmeně ve jméně Sušilově, k písmeně „L“, jež znamená lásku k národu a vlasti. Jestliže dosavadní vzácné a vznešené vlastnosti Sušilovy mohly naplniti nás neobyčejnou k němu úctou, musí veliká láska jeho k vlasti naplniti nás zcela zvláštní vděčností. Když četl jsem výborný životopis Sušilův od Dra. Pavla Vychodila vydaný a v něm četné doklady Sušilovy lásky k národu našemu, tu přímo jsem žasnul a zastyděl jsem se, přiznáváje, že my v mnohé příčině jsme proti němu začátečníky. Slavný však a vzácný život Sušilův zároveň je skvělým důkazem, že každá ctnost přirozená teprv a jedině v křesťanství ctností celou a dokonalou, vpravdě krásnou se stává. Poněvadž však Sušil byl knězem svatým, v jehož duši tudíž život nadpřirozený milostí Boží celou silou ohně božské lásky háral a plápolal, pohnutka pak lásky k bližnímu a tudíž i k rodným bratrům a zemi rodné je tatáž, jako lásky k Bohu, proto vysvětluje se, odkud a čím láska k vlasti v srdci kněze, zvláště takového kněze, jakým Sušil byl, takové vznešené dostoupila výše a horoucnosti.

Sušil miloval národ svůj a jazyk český přímo horoucně a celý život svůj mu zasvětil a to proto, že pomoci jeho potřeboval, při tom však tak spravedlivý byl k národu německému, že by i jemu ochotně byl posloužil, by ho Kristu získal, kdyby větší měrou než národ český byl jeho služeb potřeboval. Národ náš však byl té doby, kdy činnost Sušilova začíná, pravým žebrákem. V městech již ani česky se nemluvalo. Na Moravě byla

čeština spisovná na vyměření, právě když panující němčina klassické období svého písemnictví doslavovala. Morava neměla té doby českého časopisu: o rovnocennosti s Němci nebylo ani řeči, byla to spíše sympatická shovívavost. Tak se stávalo, že tehda a i později za národovce mohli býti čítáni i mužové, kteří ani česky neuměli.

Sušil miloval národ svůj láskou pravou. A jak pojímal Sušil pravé vlasteneckví? Zásada národnosti bez příslušného podkladu osvětých a mravních dober byla mu nesprávnou a nebezpečnou, t. j. podklad a základ lásky k vlasti, pravé, účinné, obětavné, musí býti v první řadě náboženství. A proto potíral Sušil v pracích svých zvláště básnických nemilosrdně takové vlastence, kteří národu svému největší statky pravého náboženství a mravnosti berou, lživou historií lid prostý, neučený, proti církvi katolické popuditi se snaží a nesprávnými hesly, jako: „Napřed jsem se narodil, pak teprv mne křtili“, nebo, že z křesťanů teprv mají se stávatí lidé — lid křesťanský svádějí a balamutí.

Když tedy tito t. zv. vlastenci často katolickému duchovenstvu českému nevlasteneckví vytýkají, je nezvratně jisto, že stoupenci Sušilovi povinností národním se nezpronevěřili ani tehdy, když sobectví a zrada mezi vlastními krajany proti nim zuřila. Vlasteneckví kněžstvá českého prošlo v nábožensko-národní persekuci let sedmdesátých ohnivou zkouškou.

Sušil činností svojí učitelskou a vychovatelskou sloužil a prospěl národu svému. Sušil sbírkami národních písní moravských sloužil a prospěl národu svému. Jímí podnícen zájem o národní zpěvy vůbec, na nich založena národní hudba, nápěvy pak Sušilem podané poskytly pak zkoumatelům mnoho vděčné látky... je známo, co vyčarovali Křížkovský a Dvořák z národních písní moravských. Že Křížkovský studiem moravských národních písní Sušilových a vlivem Sušilovým vlastním stal se zakladatelem písně a hudby české, připravil Sušil národu svému. Svě vzácné boho-vědecké dílo „Spisy ss. Otců apoštolských“ zbudoval Sušil národu svému... „aby přesadil je“, piše v předmluvě, „na půdu vlasteneckou a literaturu naši jimi zasvětil.“

Veliké dílo „Překlad a výklad knih Nového Zákona“ napsal Sušil národu svému. Anthologii z Ovida, Properca, Katula dokázati chtěl, že v naší řeči zaznívá tž blahozvuk, táž lahodná čarokrásná hudba jako v řečtině a latině. Svými církevními hymnami a pokusy, opravití kancionál podati chtěl důkaz, že národní zpěv duchovní český chloubou býval národa českého. Hlásiti se slovem i skutkem k národu svému bylo Sušilovi samozřejmo. Nemile se ho dotýkalo, slyšel-li od českého vzdělance češtinu nesprávnou. Nedbaje, že dle staré zvyklosti všude převládala němčina v hovoru vzdělanců, mluvil bez rozpaků všude a vždy česky mezi těmi, kteří mu mohli rozuměti, a když na procházce s hrabětem Taroukou měli někoho potkati, říkával hraběti: „Nyní mluvte pane hrabě česky, aby Biřané nemysleli, že je Brno město německé.“

Sušil nepozbýval naděje v lepší budoucnost našeho národa. „K čemu pak“, říkával, „by nám Bůh byl dal tak výtečné muže, jako byli a jsou Dobrovský, Jungmann, Šafařík, Palacký, Rieger? Patrně, že chce národem naším ještě nějakou vznešenou úlohu v dějinách člověčenstva provéstí.“

A což teprv jiné výroky jeho, jako :

„A kdyby všichni se národa zřekli, já se ho nikdy neodřeknu. Dlužno vždy pracovati a Bohu nejisté osudy zůstaviti... souzeno-li námi v ne-

rovném boji zahynouti, tedy aspoň čestně, jako Juda Makkabejský se zbraní v ruce padneme.“ K Tomáši pak Procházkovi, který z počátku klonil se ke straně odnárodněné, říkával: „Člověk nesmí pohrdnouti matkou (slovanskou) a přidržeti se macochy (německé).“ Procházka: „Matka má mne opustila a nepečovala o mne, macecha však ujala se mne a vyučila mne ve školách německých.“ Sušil: „Matka okovy sevřená nemohla se starati o Vás, jak by byla si přála, a macecha, která byla dobrou matku spoutala, nikoliv z lásky, nýbrž z pánovité zřítnosti vyučila Vás, aby pomocí Vás rodáky naše podrobila sobě v otroctví strašné.“

Nadšenými slovy svým posluchačům, budoucím to vůdcům duchovním lidu českého, lásku k národu Sušil vštěpoval, a Kulda, mluvě o přednáškách jeho, praví: „Láska k národu, jeden z nejhlavnějších požadavků vychovatele budoucích vychovatelů lidu jest jeho nejkrásnější okrasou, nejškvošnější dar Boha, kterou plápolá a tak oživen je, že se může o něm říci, že nosí celý národ v čistém svém a nezištném srdci...“ a praví o něm dále, že upozorňuje posluchače své na povinnosti kněze každého: národu všechno v oběť klásti, otcem jeho býti a nikoliv mozoly jeho se krmiti.

Zásluhou též popřední a nesmrtnou je Sušilovou, že přičiněním jeho zachován byl jednotný spisovný jazyk Moravy s Čechy a že mocným vlivem svým konec učinil rozkolu mluvnickému na Moravě. Když pak roku 1863. byla konána v Brně velkolepá národní slavnost 1000leté památky příchodu k nám sv. Cyrilla a Methoděje, k níž Sušil popud dal a při velkolepém koncertě „Beseda Brněnská“ řízená Křížkovským zpívala sbor na slova Sušilova „Svatý Cyrill a Methoděj“, dojmem přímo úchvatným působila zvláště modlitba: „O vy bratří přesvatí“ a věta: „Vždy ať v kráse stkvívá se nad Slovany obloha“ — Sušil naslouchal jako v předvečer konce svého života a blížek odměny své požehnané činnosti na Moravě nedaleko koncertního altánu dojat až k slzám. Dodáme-li konečně, že Sušil, ač stkvělou měl otevřenou dráhu na vysokém učení vídeňském, že však vzdal se jí a celý život svůj jako chudý professor bohosloveckého ústavu brněnského národu svému zasvětil a obětoval, že ve velkoudušné své závěti z nepatrné své pozůstalosti národu svého mnohými odkazy pamětlivým byl, pak myslím, že jsem vám dostatečně dokázal, jak velice, jak horoucně miloval Sušil po celý život svůj národ český, národ svůj!

Nakreslil jsem vám velkou osobu Frant. Sušila pěti hlavními rysy, kterými vyznačena, označena je vznešená postava jeho, svatostí totiž života, učeností hlubokou, štítem pravověrnosti, ideálností a láskou k vlasti. Věru, že by nesloužilo národu českému, kdyby se zachoval tak k Sušilovi, jako se zachoval národ římský k Scipionům, totiž nevděčně. V památce vděčné zůstatí musí navždy Sušil národu českému.

Jsem přesvědčen, že žádný snad z výtečníků českých tak velikých nezískal si zásluh o národ náš, jako právě kněz svatý, František Sušil; a poněvadž láska nepomine ani tam na věčnosti, a my věříme v obcování svatých, dle něhož pomáhá církev vítězoslavná církvi bojující, nejmenší nemám pochybnosti, že onen Sušil, který tak horoucí láskou miloval národ svůj zde na zemi, tím horoucnější láskou miluje jej tam v říši nadhvězdne, že orodovníkem je za národ český a zvláštním ochrancem našeho ústavu bohosloveckého, jehož kdysi první ozdobou a vzácnou chloubou byl.

Sto let tomu, co božská Prozřetelnost poslala jej národu našemu a 36 let, co kryje země posvátné jeho ostatky tělesné. Než památka jeho navždy zůstane a zůstatí musí národu českému požehnanou.

Chci skončiti apostrofou na oslavence našeho, kterou byste vyslechli stojíce, vás uctivě žádám :

„Veliký Sušile náš, chloubu a perlo národa českého, náš Scipione moravský, příteli veliký!“ V den 100letých narozenin Tvých skládáme především dobrotivému Bohu své nejvděčnější díky, že v době velikého ponížení národa našeho ku pomoci a probuzení národa českého Tebe nám poslati ráčil. Přijmi však i Ty naše díky za všechny práce a oběti, které přinesls nám a národu našemu, zvláště pak žes svým svatým, bezúhonným životem, svojí učeností, pravověrností, ideálností a láskou k vlasti stal se obnovitelem života v pravdě křesťanského mezi lidem českým na Moravě a bezpečným vůdcem a vzorem kněžstva českomoravského.

My slibujeme Ti, že věrnými zůstaneme zásadám Tvým a příkladem Tvým povzbuzení vzornými chceme býti vůdci lidu křesťanského.

Pros tam v říši nebeské se sv. Pavlem a svatými patrony českomoravskými za drahý národ náš český, aby zůstal věrným víře cyrillo-methodějské, víře svých otců, a v Kristu jedině a Jeho sv. církvi svoji spásu a své blaho hledal.

Buď strážným duchem našeho bohosloveckého ústavu, jehož ozdobou kdysi bývals, a pros Boha dobrotivého, aby vzorní, svatí, pravověrní, učením a láskou Kristovou vyzbrojení, ideální a láskou k lidu křesťanskému naplnění kněží z ústavu našeho vycházeli mezi lid český, který jsi Ty tak vroucně miloval.

Věncem jeden, uvitý z příslibení právě učiněných, skropený čerstvými slzami vděčnosti, klademe nyní v duchu na dům, kde stála Tvoje kolébka, a druhý na rov Tvůj posvátný. Přijmi je od nás na důkaz lásky, úcty a vděčnosti, milovaný Sušile náš! Nezapomeň na nás!“

VOJT. SRBA.

Stručný návod jak překládat z němčiny.*)

Je to nešťastný osud Slovanů, že vše co se světovým pokrokem souvisí, musí přijímati z nejbližších, z nejlacinějších a všude až dotěrně přístupných pramenů německých. Nejtíže doléhálo toto neštěstí na nás Čechoslovany od pravěků, a za dnů našich doléhá už měrou povážlivou: rozmach tisku a neznalost mateřského jazyka vůčihledě vyrůstá v zátopu s koncem neblahým. — Právem napsali sme „nešťastný osud“. Není větší jazykové protivity než němčina a slovanština. Tam hrdopyšná odporně mlhovitá abstraknost, tu srdečná, mile přirozená konkrétnost základním rysem ducha jazykového. Zhoubnost němčiny záleží v tom, že jmenovitě Čechoslovany porušuje všecka ústrojí jazyková: čivstvo mozkové, svalstvo jazykové a snad i čivstvo

*) Na základě studií Bartošových navrhuje Vojt. Srba.

a svalstvo slechové, protože Čech ze všech Slovanů snad jediný jest, který rázovitosti, úsobnosti a skutečných předností své materštiny nezná a jich poznati ani nedbá. Velkou toho vinu nesou naši „básníci“ moderní. Toť smutná pravda „oficiálně“ vytknutá samým Gebaurem, a ten přec není horujícím zastancem čisté — slovanské mluvy lidové! U jiných národů, hrubých drobných, považují básníky za Bohem nadšené pěstitele krás jazykových, právem, neboť jich nejpřednější snaha byla, ovládat nejrázovitější nejnárodnější některý dialekt; o b o h a c o v a l i takto jazyk spisovný. Naši? — Jen když se naučí dobře německy a když dovedou německý „vorlag“ hodně doslovně, otrocky překládat — už jim vijou věnce vavříncové!

Ostatní „intelligence“ jmenovitě ta „výchovná“ jak by smetl; zbožňování německých „vorlagů“ a pánický strach, aby „drahá“ spisovná nějakým dialektem nebrala „zkázy“. Úžasné porušování spisovné češtiny tkví ještě dále v tom. Chci-li některým jazykem psáti správně nestačí jen vybroušenost chytráckého, vždy sobecky bezohledného rozumu, nýbrž je třeba stejnou měrou zušlechtěného citu a vkusu. Tedy — překladač má míti v sobě, co dnešní doba nezná, nepodává, zavrhuje: s v ě d o m í: kromě příznaků na osobní daň snad žádná jiná v e ř e j n á záležitost nevyžaduje tolik bdělé svědomitosti, jak právě správné vyjadřování řeči. Staří preceptoři měli na to za pravidlo „piš jak mluvíš“. Dnes s ním nic nepořídíš. Kdo jen trošinku ke školám přičichl, dávno zapoměl mluvit, jak ho matička mluvit naučila. Jazykové svědomí, to jest správnost mluvy najdeš už jen mezi lidem venkovským a to jen na Moravě; v d ě č n o s t: jindy stavívalo žijící pokolení na tom dál, co předešlé práci poctivou vyzískalo; dnes Jungmann, Erben, Čelakovský a podobní dobrodincové českoslovanské materštiny dostanou po přihrádce v nějakém »národním« muzeum, ale dál se staví na denních výpotcích novinářských zpravodajů; tyto čte a »študuje« kde kdo; onyno zahaluje prach zapomenutí.

Že místo krasocitu máme »secessi«, místo poctivé práce že křičíme »víc platu, aby bylo z čeho bužirovat«, místo pravé svobody že nás otročí hrstka lidiček divných a umíněných — to vše jako v nějakém zrcadle vybleskuje z naší »slavné« literatury zcela přirozeně, neboť ústa přetékají, čím srdce naplněno.

Aby se nikdo nemohl zpatovat, vrzá, skřípe, rumpluje nenasytná amerikánka (tiskací stroj nejnovější soustavy). Jen honem psat, ať amerikánka se vyplatí. Žasneme; česká literatura rozkvétá; pro tisíc čtenářů pracuje deset tisíc amerikánek, píše sto tisíc spisovatelů! Není to radost?! Jak to kdo vezme. Kdyby všecko, co se českými literami píše a tiskne, bylo vskutku výronem českoslovanské duše, českoslovanského srdce — radost a nadšení bylo by na svém místě. Ale tak! Sám překlad z němčiny, a jaký! doslovný, otrocký, české slovanštině jen záhubný překlad. Potřeba překládat z němčiny je nevyhnutelná, vzmáhá se den ze dne. Proti **tomu** není zbraně naprosto žádná. Překladačů je ve všech stavích začna od university až po drobného živnostníka v dědině nejodlehlejší, ale pokynu, jak překládat, **nikde**. Je-li překládání naším chlebemездеjším, byl by takový stručný pokyn nožem, toho chleba si ukrojit. Ale dosud toho nože není. Telefonní zvonek volá spisovatele »honem spíchej« — mluvnice české opakovat není kdy. Amerikánka vychrlila tisíc a tisíc exemplářů mého překladu, každé slovkó, každá vazba, každý křečovité užitý venduňk je tu černý na bílém: pozdě brusům kárat. A nejen pozdě; poněkud i nespravedливо. Ač se Čechové od devátého století v jednom kuse překládáním z němčiny zabývají, človíčkovi nenapadlo sepsat knižečky, kde by stálo, jak si počínat,

čeho dbát, čeho se varovat. Spravedlivě kárá jen, kdo n a p ř e d poučoval a pak, kdo káře pravého vinníka. Je na snadě, že vina nelpí na překladačích.

Z řečených dosud okolností snadno uznat, že nějakého návodu příručního je třeba jako soli do polévky a že sestavený přehledně a srozumitelně leckomu bude vítaným. Aby přispěl zamezovat očividné hyzdění naší drahé materštiny, je zajisté upřímným přáním všech, kteří berou výchovu pokolení budoucího za věc svatou, svědomitou. Proto rozvinujem osnovu tohoto návodu v Listech vychovatelských, a prosíme, aby povolani mužové vlasti a národu od srdce oddaní, co pochybeného opravili, co nedokonalého zdokonalili, co opominutého doplnili, věc pak samu nikterak nezavrhovali.

Rozvrh podobného návodu, vyhýbajícího teoriím a přihlédajícího praktičnosti, byl by snadný. Oddíl první ukazuj, jak překládáme čeho v němčině není; oddíl druhý ukazuj, jak překládáme němčinu správnou; oddíl třetí ukazuj, jak dlužno překládati německo-židovskou hantýrku novinářskou a podobnou jí jako vejce vejci němčinu úředního slohu; oddíl čtvrtý obsahuj pak nejkřiklavější barbarismy, jakých nevědomí a všeho jazykového citu zbavení spisovatelé bohužel už do spisovné češtiny naplemnili, klada vedle správné vazby a napomínaje těchto pro budoucnost užívat a oněch se vystříhat.

I.

Jak překládáme, čeho v němčině není.

Dosud překládáme otrocky, slovo od slova, tím však vytiskujeme pořád více ze spisovné češtiny, co jí jako slovanskému jazyku je vlastní a právem přísluší.

Němčina a) nemá vět bezpodmětých, b) nemá záporného genitivu, c) nemá přídavných přisvojovacích, d) nemá vidů slovesných, e) nezná pojmu podílnosti, f) nemá zdobných tvarů pro jména přídavná a pro názvy místní; to tak z většího, ale jediný pohled poučuje, jakých se tu nesnázi navaluje, mám-li správně překládat z předlohy tyto nedostatky všelijak zakrývající do jazyka českého, který právě tím je český, to jest slovanský, že a) má věty bezpodměté, b) má genitiv záporný, c) má přídavná přisvojovací, d) má vidy slovesné, e) zná pojem podílnosti a ryze slovansky ho vyjadřuje, f) má zdobné tvary pro jména přídavná a pro názvy místní a od obou jich v živé mluvě přehojně užívá.

V těchto a podobných případnostech těžko knižně vzdělanému správně překládat, na tož obyčejnému zpravodaji novinářskému, nemá-li alespoň pro začátek spolehlivého vodítka. Vodítka upozorní, jak si němec pomáhá, aby vyjádřil, co my vyjadřujeme větou bezpodmětou, udá značky, poznatky, objasní příkladem, a doloží pravidlem; člověk dobré vůle dá si říci. Tedy.

Kdy užít vět bezpodmětých poznáš po německém 1. „es“ v líčení úkazů přírodních; a 2. po něm. „es-zu“ s infinitivem. 3. Ve větách však záporných němčina ani těchto příznaků nemá. Ve všech těchto případech třeba užít vazby bezpodměté. Doslovné, pohodlné ovšem, překládání jest hnusná otročina.

1.

něm.	es regnet;	es hat gedonnert;	es hat geblitzt.
otročina:	ono prší;	ono hřmělo;	ono to blyskalo.
správně přeloženo:	Prší.	Hřmělo. Zahřmělo.	Zablýsklo se.

2.

něm.	die Wolken waren der Turm war zu sehen	Es war hier nichts zu hören.
otročina: velmi dnes oblíbená.	věž byla k vidění	nic nebylo k slyšení.
správně přeloženo:	věž bylo vidět. mraky	nic nebylo slyšet.

3.

něm.	Er war nicht zu Hause.	Sie waren nirgends.
otročina: velmi oblíbená.	On nebyl doma.	Oni nebyli nikde.
správně přeloženo:	Doma ho nebylo.	Nikde jich nebylo.

Pamatuj zvláště něm. kein:

něm.	Im Hause war kein Tropfen Wasser.	Im Wald war kein Reh.
otročina:	V domě nebyla žádná kapka vody.	V lese nebyla žádná srnka.
správně přel.:	Kapky vody v domě nebylo.	V lese srnek nebylo.

b) Němčina nezná záporného genitivu za kladný akusativ. Obecná čeština, vlastně lid v Čechách od pravěků s němci pomíchaný této slovanské vazbě odvykl. Ze spisovné se taktéž vytratila, ač ji spisy z doby buditelů národních ještě znají. Do dnešní spisovné vtačen záporný akusativ německý otrockým překládáním z němčiny.

něm.	Ich sehe die Mutter;	ich sehe die Mutter nicht.
	ich habe die Schwester gefunden;	ich habe die Schwester nicht gefunden.
otročina spisovná:	vidím matku;	nevidím matku.
	našel sem sestru;	sestru sem nenašel.
správně překládej:	vidím matku;	nevidím matky .
	našel sem sestru;	sestry sem nenašel.

c) Němec jak živ neužívá přísvojovacích přídavných jmen, protože jich nemá. Pomáhá si tudíž zcela odchodně od nás Slovanů. Buď klade 1. holý genitiv, nebo 2. genitiv s přísvojovacími náměstkami mein, dein, sein etc. anebo 3. složením slov. — Ve všech těchto případech dlužno užít slovanských přídavných přísvojovacích, někdy přídavného vůbec.

1.

	die Natur des Menschen;	die Güte Gottes.
otročina:	přirozenost člověka;	dobrota Boha.
česky:	přirozenost lidská:	dobrota Boží.

2.

Vypovídá-li se o osobách nebo věcech z rodiny a domácnosti, tu se v němčině hemží genitivu meines, deines, seines etc. Otrocký překladač úzkostlivě překládá všechny tyto pošetile zbytečné přísvojky, a tím znešťává a zohyzďuje bez tak nešťastný spisovný jazyk český až hanba mluvit. — Správně to všecko přeložíš, když něm. přísvojky ainfoch vynecháš a něm. genitiv vyjádříš přísvojným adjektivem.

něm.	dort liegt der Hut meines Vaters.
otročina:	tam leží klobouk mého tatínka.
česky:	tam leží tatínkův klobouk.

něm. Sie legte den Kranz aufs Grab ihrer Schwester.
 otročina: položila věnec **ku** hrobu své sestry.
 česky: položila věnec na sestřin hrob.

Tážeme se: Či už věť „položila věnec na sestřin hrob“ doopravdy nikdo nerozumí?! Musíme větu: Slyš hlas matčin hyzdit v Slyš hlas matky?!

3.

Německé složeniny rozvádíme jak se dá. Složeniny ze zvířeny dosud spisovná rozváděla na podstatné určené přísvojovacím přídavným v — í. Už i tuto zavlékají ignoranti — spisovatelé vazby jako maso skokana (Froschfleisch), hlava psa (Hundskopf). Proč — ? Protože surovost se stala modní ctností. Jiné odpovědi na to nelze dáti. Tož:

něm.	Mutterliebe	Krebsschere
otročina:	láska matky	klepeto raka
česky:	láska mateřská	račí klepeto.

d) Němčina nemá našich vidů slovesných. Pracně si pomáhá, má-li co z českého překládat, a přec našeho slovesa nevystihne. Jak pokořující zjev však je, když spisovatelé německé výkruty otrocky „svědomitě“ překládají zpátky do češtiny, a tím se největší chlouby našeho jazyka, slovesa českého odříkají, toť velmi bolestné, a že učiliště národem a jeho krvavými mozolmi vydržovaná tupě a lhostejně na to hledí, toť ke všemu hanebné a zločinné (Výrok p. Nábělkův!).

1.

Němec nemá sloves inchoativných. Aby vyjádřil co vyjadřuje české „měkne“ musí všelijakými přídavky svoje „weich werden“ obtáčet, jako na př.: fängt an, beginnt, hebt an. Překládat tyto pomůcky zpátky do češtiny slovo od slova jako nějaký pitomec, a neklást vid inchoativný — tuto smutnou slávu si zajistil náš nynější věk hřmotící samou osvětou, pokrokem a svobodou.

něm.	es fängt an kühl zu werden
otrok	začíná býti chladno
česky	ochlazuje se, chladne, chladne.
něm.	es fängt an, es beginnt weich zu werden
otrok	začíná to být měkkým
česky	měkne, už to odměká.
něm.	es fing schon an zu welken
otrok	už to začalo vadnout
česky	vadlo, vadlo až uvadlo!

2.

Němec nemá durativ, iterativ, a tím méně těch myšlenkových odstínů, jež zdobí naše slovesa předponová. Tu skoro nelze vypočítat všech německých pomůcek; něm. předloha v těchto případnostech má hned: im Begriffe sein, im Zuge sein, wollen, können, mögen, im Genusse stehen trachten; to všecko do češtiny zpátky překládat — je čirý barbarismus. Příklady:

něm. er war gerade in Begriffe wegzugehen

otrok novinář } byl právě v pochopu odejít pryč (!)
a otrok básník }

Slovan a přirozený Čech: **právě odcházel.**

něm. ich wollte mich gerade niedersetzen

otrok: chtěl jsem právě se posaditi

česky: právě sem sedal!

něm. eben hatte er in der Absicht aufzustehen

otrok: právě měl v úminku povstati

česky: právě vstával.

něm. ein Gewitter ist im Anzuge

otrok: bouřka je v obleku

česky: blíží se, žene se bouřka!

3.

Že němec vidů slovesných nezná, nečiní také rozdíl, když něco poroučí nebo zapovídá. Češi do nedávna šetřili tohoto rozdílu, ale od doby nejnovější otrockým, bezduchým opičením po něm. vzorech i tento slovanský ráz se stírá, a ohyzdná, odporná surovost do spisovné zavláčí.

něm. geh weg!

otrok: jdi pryč!

česky: odejdi!

jdi už!

geh nicht weg!

nejdi pryč!

(ještě) neodcházej!

(ještě) nechod.

něm. wart auf mich!

otrok: počkej mne!

česky: počkej mne!

warte nicht auf mich!

nepočkej mne!

nečekej mne!

něm. gib mir!

otrok: (i Božena Němcová!!) dej mi!

česky: dej mi!

gib ihm nichts!

nedej mu nic!

nedávej mu nic!

něm. führ mich in den Garten!

otrok: zaveď mne do zahrady!

česky:

„

führ ihn nicht in den Garten!

Nezaveď ho do zahrady!

Nevod ho do zahrady!

něm. Setz dich!

otrok: posaď se!

česky: sedni si!

setz dich nicht her!

neposaď se sem!

nesedej si! tam.

něm. Sag es mir!

otrok: pověz to mně!

česky:

pověz mi

Sag ihm nichts!

Nepověz mu nic!

Nepovídej

Neříkej } mu nic!

něm. lass den Vorhang herunter!

otrok: nech oponu dolů

česky: spusť oponu!

lass den Vorhang nicht hinunter!

nenech oponu dolů!

Nespouštěj opony!

S vidy slovesnými těsně souvisí slovanské přechodníky. Němčina přechodníků nemajíc různými obraty je opisuje. Češi v království a Laši na Moravě přechodníkům dali zaniknout. Ne tak ostatní dialekty moravské a do nedávna řeč spisovná. Leč otrockým překládáním z německých knih hrozí přechodníkům vyhazov ze spisovné úplný. V té věci stojí Gebauer na straně poněmčovací, Bartoš na straně slovanskosti. Gebauer hájí a brání

nesklonné verbum substantivum na — ní, Bartošovi zamlouvá se slovanský přechodník v — a. Příklady:

něm.	in sitzender, liegender, knieender, stehender Stellung.
chybně:	v sedě v leže v kleče v stoje
slované a Bartoš:	sedě (seďa) leže (leža) kleče (-ča) stoje (-ja).
něm.	beim Erblicken derselben
chybně:	při spatření jí
slované a Bartoš:	shlédna ji, spatře ji,
něm.	nach der Ankunft desselben
chybně:	po dojití jeho
slované a Bartoš:	dojda, dojeda, doběhna, doletě.
něm.	während der Ausübung seines Amtes
chybně:	mezi vykonáváním svého úřadu
slované a Bartoš:	vykonáváje, zastáváje svůj úřad.

Gebauer se toho věčného nesklonného ánikání zastává, že mu přivykl čtením starých lejster od pradávna poněmčenými pisateli zůstavených. Bartoš přimlouvá se za přechodníky, že chodě po Moravě slyšel na své uši, jak lidé jich ještě dosud bezvadně užívají, řeč svou tak jen ozdobující.

e) Němčina nemá neb alespoň neužívá výrazů pro podílnost. Je zřejmo, že těžko překládat, čeho ve vzoru nemám na očích. Když všecka dnešní literatura česká je tu mechanický tu mentální překlad z němčiny, co divu, že bylo až Bartoše třeba, aby upozornil na to, co češtině jakožto jazyku slovanskému náleží. Že němec o pojmu podílnosti nemá tušení, leží mu v krvi; je od přirození sobec ukrutný, politicky vysloveno centralista. Všecko mně, druhým nic. Oko do duše okno, jazyk do srdce dvěře. Němec nemá smyslu pro rovné právo, nemá ani výrazu pro podílnost. Kdo má právo, českému jazyku jeho vlastní úsloví podílné znemožňovat? Bartoš káře Boženu Němcovou (viz Rukověť, str. 67 dole). Ženských škoda kárat. Za mladu bývají v německých ústavech, kde se v nich má nabrat syntax slovenská! Poznáš kde užít podílné předložky „po“ nejspíš, kde němec má své jeder, ein jeder, alle v souvislosti s nějakým slovesem podělovacím. Příklad z Babičky dle Bartoše:

Něm.	Da habt ihr ein jeder ein Schnappmesser
B. Němc.:	tu máte každý kudličku
moravsky:	tu máte po kudličce
rusky:	vot vam po nožu.
něm.	Ich mach mir 40 Striche auf die Tür und immer wenn ich aufstehe, werde ich einen wegwischen.
B. Němc.:	já si udělám 40 čárek na dvěře a vždycky, když vstanu, jednu smažu.
Moravané:	já si napíšu na dvěře 40 čárek a jak vstanu po jedné budu smazovat.
rusky:	. . . . i kak vstanu budu stirať po odnoj.

f) Němčina nemá zdrobňovacích tvarů pro přídavná svá, musí tudíž zas jen opisovat co my svými tvary prostě a názorně vyjadřujeme: je tu teploučko! da ists hübsch warm; odsedni malounko: rücke ein klein wenig bei Seite. Je v tom kouska rozumu tyto opisy otrocky překládat doslovně do češtiny?! A přec se tak děje. Že ne na okrasu a na obohacení naší slavné spisovné, netřeba vykládat. Tož:

1.

něm.: hübsch warm a otrocké pěkně teplo přelož pěkně po česky: teplounko.
něm.: ein klein wenig warten a otrocké malou chvíli čekat přelož česky:
počkej chvílenku.

2.

Pro překladače zpráv železničných, poštovních, schůzkových a podobných důležitě, co Bartoš napsal v Rukověti str. 21. Přemnoho jmen osadních má své zdobněliny ve jmenech osad jiných. Osady takto pojmenované jsou jako nějaké děti starších osad, na př. Domanín — Domanínek, — Okřešice — Okříšky atd. Němec centralista od kosti takovým patriarchálním výlevům příslušnosti nerozuměje, přilepil na Domanín cedulku „Gross“ na Domanínek „Klein“ a s těmi cedulkami vandrovaly naše osady do schematismu c. k. Post- und Telegrafenamtu. Z toho amtu vydávají se zase úřední zprávy železniční, poštovní a exekuční, rozumí se v řeči úřední, německé.

A ejhle titěž lidé, co v každé schůzi sněmovní a ve všech politických řečech nařikají na neoprávněné vtírání úřední němčiny, titěž, povídáme, neznají svých vlastních rodných osad jiným jménem pojmenovat, než německým otrocky přeloženým Gross — Klein.

Bartoš na str. 22 Ruk. uvádí:

Ottův slovník naučný při hesle Blatnička odkazuje na Blatnici Malou, protože jí Němci říkají Klein Blatnitz, při hesle Gross Maispitz má: viz Mašovice Velké, kdežto lid zná jen Mašovice a Mašůvky. Mělo tedy státi při hesle Malá Blatnice: chybně, viz Blatnička.

Tedy původně slovansky:	Blatnice	Blatnička
přeloženo do úřední němčiny:	Gross Blatnitz	Klein Blatnitz
na zpátek přeloženo od otroků — novinářů	Blatnice Velká	Blatnice Malá.
Ve skutečnosti však zní jméno po česky	Blatnice	Blatnička.

Draží čtenářové najděte po světě druhý nějaký národ, který by tohle tropil se svou vlastní řečí! Najděte národ, jehož učitelé by ke všemu tomu krčili ramenama, jak to činí vychovatelé národa českého! Najděte národ, jehož synové ve všem tom ještě mají smělost, povídat cosi o svobodě, o osvětě, o pokroku!

II.

Jak překládáme z němčiny správně.

Milý překladači, učený neučený, toho z mysli nespouštěj, že je němčina dvojitá, správná a zepsutá. Je známkou času, že věci spustlé, ničemné, zkažené a zkázu tropící více se zamlouvají, trvaleji dojímají, než věci dokonalé, leč doufejme, že toto mámení a šálení přece za krátko pomine. — Tolik o němčině se dá říci: spisy a knihy vydávané počestnými lidmi mají němčinu správnou; spisy, knihy a zprávy vydávané v redakcích novinářských a v kancelářích úředních — tam je sám jazykový hnus. Dle toho ať se tedy překladač řídí, a to nejen překladač živnostenský, nýbrž i vědecky nebo umělecky jinak vzdělaný.

Je zřejmo, že v tomto oddíle nějakých podrobně ohraničených pravidel a příkladů dávatí nelze. Třeba se omezovat jen tak povšechnými pokyny. Pokusme se o to.

Za 1. nepřekládej doslovně. Kdo ouzkostlivě, jaksí bázlivě drmolí slovo za slovem, snad ke všemu ještě s nějakým špatným slovníkem v hrsti — špatně překládá, a v pravém slova smyslu vraždí naši velmi krásnou ale pro jemnost svou přeslabučkou materštinu, která pravé slovanské řeči spisovné ještě nemá, nýbrž dlouho ještě počká, než z přípravných prací Bartošových nějaký veleduch co jest, obrodí a co do spisovné právem patří, ukáže. Odmítavé, na mrtvých psaných starých lejtrech založené komando Gebaurovo je pro češtinu jen záhubou. Čeština je jazykem živým! nikoli jak latina a řečtina — mrtvým!

Nepronikla pak vážná pravda Ludwigova do mozků českých učenců a učitelů tak všeobecně a tak přesvědčivě, jak by náleželo: že spisovnou řeč živého národa třeba obohacovat z mluvy knižně nepokaženého lidu a nikoli ubíjet a ochuzovat doslovnými otročinami z jazyků cizích ať živých ať mrtvých. Studujte, kdo z národa bere plat, studujte spisy Bartošovy; vyjasní se vám v hlavách, rozteplí v srdcích.

Tedy jen otrocky doslovně nepřekládat.

Za 2. Kde najdeš v němčině, jmenovitě v denních zprávách novinových vazbu trpnou — tam překládej rodem činným. Nesvědčí češtině vazba trpná. Duch jazykový je práce tisícerych pokolení, tvá nepatrná hlavizna nemá právečka toto dílo tisícleté opravovat, vlastně hyzdit.

Za 3. Pilně se varuj neobsažných sloves, v nichž němčina má svou osobitnou zálibu, jež však konkrétnímu rázu češtiny svědčí jak svini sedlo. Žádná pomoc! Páni překladači tady vzít do ruky Rukověť, najít stránku 180 a kde ste přeložili machen = dělati, erzielen = docílití, erreichen = dosáhnouti, wollen = chtítí, gehen = jítí atd. atd. tam čáru přes to a postavit sloveso české případné, obsažné. Jen tak učíte dva třikrát; vpravíte se do toho až radost. A tu radost bude mítí národ jako v náhradu za to, že ti co sou za to poučování placení, a to dobře placení — „o takové věci“ nedbají.

Za 4. Ustříhni si zastaralý cop, ale nespáluj, nýbrž nad psacím stolkem pověš na výstrahu. Tento starý cop vymyslíli nebo vynašlí professoři řečtí a latinští. Zní: neopakuj v písemnostech svých téhož slova dva tři nebo vícekrát po sobě. Němečtí slohaři se toho copu dosud křečovitě drží, nedbajíce rozdílu, že co svědčí mrtvým jazykům nemusí svědčit právě jazykům živým. Výtečný znalec německého jazyka Dr. Wustmann káře z toho své němce jak náleží, a vysmívá se ze slovních nestvůr, jež se z toho copu vylíhly: der erstere — der letztere! Čeští spisovatelé Wustmanna bať že nečtou, ale po Němcích křečovitě a otrocky pitomě překládají každé erstere = prvnější a každé letztere = poslednější, každé ober = vrchnější, každé untere = spodnější. — Vzpomeň si, ctěný překladači, jak ti maličkému vykládali pohádku: byl jeden král a ten měl dva syny. Jednou řekl ten milý král staršímu synovi atd. Jak živ z ničí huby nezaslechl a ten milý prvnější (= ersterer) řekl k staršímu poslednějšímu (= letzteren)! Taky že ne. Dobrá. A proč to potom pišeš? proč tímto svinstvím špiniš papír, čtenářovi kaziš oči a posluchačovi znešvaruješ uši? Proč? Pověz! Vidiš — ani nedutáš! Stydiš se, že dnes, kde všecko jása svobodou, vyznáváš a nezapíráš: otrok jsem, a žádný syn svobody! Když se polepšíš, milerádi ti udělujem jenerální pardon, ale musíš svato-svatě slíbit, že budeš ode dneška totéž slovo opakovat jak to českému azyku je vlastní a přiměřené.

Překládej tedy německé ein — anderer asi takto s opakovaním slova:

- a) druh druhu rozuměl; vrána vráně očí nevyklube.
- b) pán nepán, hlava nehlava; kmotr nekmotr, s hrušky dolů!
- c) kopaje dokopal se, oraje dooral se, zpívaje vyzpíval si hezký groš.
- d) všecko mydlo vzmydlili, všecku barvu vybarvili, sůl vysolili, smolu vysmolili, (= „verbrauchen!“)
- e) kupec dokupčil, pekař dopekařil;
- f) sedal, sedal až dosedl; padal, padal až dopadl, volal, volal až se dovolal; a všimni si, že němec tuto nedostižnou okrasu řečnickou neumí jinak podat než svým immer mehr nebo in einem — fort.

Pohlédni na cop, co tam visí, ještě jednou!

Za 5. Jak se překládá německé rčení: wenn ich an deiner Stelle wäre správně po česky nebo což jest totéž po slovansky!

Toho rčení je v živé mluvě dosti zhusta potřebí. Naše řeč spisovná však o správný samorostlý překlad se nepostarala, a učinila, co pohodlí, netečnost a velkopanské hrdopyšstvo činívá: přeložila německé rčení otrocky svědomitě v to známé: kdybych byl na tvém místě. Přivykli tomu knižníci už dávno, a čemu přivykneš nezdá se ti už ani odporným. Ale není knižní spisovná všecko, je tady ještě národ, lid mluvící, myslící, a svou řeč lépe nejpyšnějších učenců znající.

Jak pak, kdyby lid měl správný, ryze slovanský překlad tohoto německého rčení? Měla by spisovná práva, to národní rčení zamítnout? Neměla. Ztratila toho práva právě pro svou netečnost a nedbalost. Už dávno bylo její povinností hledat, tak dlouho hledat až by byla našla. Ba více, za to že ztratila v této příčině práva zamítat, nastává jí povinnost lidové to rčení přijat a z knih a z vyučování zahrnout nešvar vši mocí vytiskovat. Tak se věci mají, a nic jináč.

Otec zlaté Moravěnky, Fr. Bartoš, našel slovansky správný překlad toho německého „an der Stelle wäre,“ Nebylo mu to za těžko, neboť se ho v živé mluvě užívá po vši Moravě. Velmi závažno jest, že toho, jak již poznamenáno, v řeči velmi potřebného rčení, zachovali i tam, kde — zrovna jako v Čechách — přechodníky úplně z mluvy lidové vymřely (viz Dialektologie díl I., str. 122 č. 5.), totiž na Laších. Závažnost toho jest tím pádnější, ano lašské podřečí, stejně jako polská řeč od nepaměti značných utrpěla poruch jazykových od germanismů. A hle, ani laština neužívá otrocky přeloženého: kdyby byl na tvym místě! Než zaprosíme, aby překladači lidových odvětví chytli se práce, toto slovanské rčení vpravovat poznenáhla do spisovné a vytlačovat zároveň ten dosavadní hnusně otrocký germanismus, dlužno vzíti na přetřes malé nedopatření, jež se dle našeho zdání vbloudilo do Dialektologie, díl I.

Stojí tam na str. 195. (řádek 18. shora) doslovně: kdežto by se po česku říci (dolož i psáti) mělo „jsa sebou, jsa vámi“. Klade se totiž moravské „buda“ záměnou za spisovné české „jsa“ jako v jiných případech tak i v tomto rčení. Proti tomu upozorňujeme na vážný rozdíl myšlenkový. Ve větách skutečných opravdu rovná se mor. buda spisovnému (českému) jsa: Ve Skladbě jaz. česk. VIII. vyd. § 174 (str. 105) stojí v b) č. 11; věta: Svatý Jeroným, malým pacholetem jsa, do Říma běžel, co do vazby stejní se úplně moravskému: já sem se buďa malým nadělal. Zde skutečně je č. jsa = m. buda, a mor. buda = č. jsa, a taky se po-

každé tak v řeči lidu zaměňuje. — Nekryje se však věta 14. s moravským buda tebou; zní: jsa tvým přítelem, něco jiného bych ti poradil. Správně do němčiny přeloženo nedá to „wenn ich wäre“ nýbrž da ich nebo weil ich dein Freund bin, so möchte atd. V této vazbě moravský lid místo „buda“ raději praví že su tvým přítelem, něco jiného bych ti radil.

Vidno že ekvivalentní „buda tebou“ (mor.) za německé wenn ich an deiner Stelle wäre vystihuje suo loco proprio irrealnost myšlenky, což české (spisovné) jsa nedokáže; a různíc jsa pro stavbu realní od buda pro stavbu irrealní získala by spisovná čeština nevyrovnané přesnosti slohové. Není příčinecky, proč by se spisovná měla kopat proti rčení „Buda tebou, jinak bych si počínal.“

Že by někdo namítal, nesluší táhat lidovou mluvu do spisovné, nechce nám léztí na mysl. Proč? Protože bychom nesměli pak psátí ani: pes, ruka, noha, dům; vždyť všecka tato slova spisovná z lidu nasbírala, a nikoli „vědecky“ nesestrojovala! Tedy německé rčení

wenn ich an deiner Stelle wäre

překládají otroci
a s nimi spisovná
do slova

kdybych byl na tvém místě

moravský pak lid
samorostlým, úseč-
ným a gramaticky
zcela správným

buda tebou!

Ustrňte se tedy páni překladači a ujměte se ožebračené naší spisovné, překládající bez ostychu:

(muž)

wenn ich an seiner Stelle wäre, nicht einen Heller möcht ich ihm geben:
buda jím, ani halíře bych mu nedával.

(žena)

wenn ich an ihrer Stelle wäre, nicht mit einer Silbe möcht ich ihm antworten:
budouc jí, ani slovíčka bych mu neodpověděla.

wenn wir an eurer Stelle wären, möchten wir sicher absagen:
budouce vámi, najisto bysme odkázali

atd. napořád.

Že česká spisovná jako každá jiná spisovná řeč je kusá, mezerovitá, to dle A. Ludwiga není nic nápadného nebo nečestného. Ale mezeru citelnou zacpávat cizím chrástím, když je domácího roubení, svěžího, miloučkého, to je nemoc, kterou dosud stuňou všeci spisovní pohlaváci.

III.

Jak překládat židovsko-německou hantýrku novinářskou?

Na to je snadná odpověď. Čiň to, co bys udělal, kdyby ti na psací stolek položili zdechlinu nebo hromádku krombožinců. Budeš se s tím piplat? Laskavě opatrně „svědomitě“ obírat? Anebo to vyhodíš kam to patří? Jestli to Němci trpí, toť jejich věc. Nikde však není poručeno, že my Čechové tuto smetanu německého hnusu byť i přilepili na to štítek „štáčspráche“ musíme přelívat do nádob naší literatury, hlubokých od vědy, okrasných od zábavy, plýtkých od zvědavosti.

Toho svinstva tedy vůbec nepřekládejme. Ovšem třeba vědět, co do této říše hnusu a ošklivosti náleží. A tof není tak krkolomná věc pro p a m ě t překladačovu. Tedy si pamatuj:

Za 1. derselbe, dieselbe, dasselbe stojí napořád za správné er, sie, es.

Jen otrok židovskoněmecký se domnívá, že třeba otročit **týž**, ten samý, samotný; česky se překládá on, ona, ono, jeho, jí atd.

2. hnus páchnoucí prohnívajícím česnekem je něm: Müller — Jena, Mayer — Berlin.

Páni překladači zpráv dostihových, sportových, výstavových pozor! Poctivý člověk zdravého rozumu překládá

Müller z Jeny
Mayer z Berlína
pan Prášek z Křivoklát.

3. hnus alkoholem otrávených nadčlověků je:

Josef Czerny, Tischlerei.
Benjamin Löwy, Bäckerei.

Otroci a pitomci z řad obchodníků a řemeslníků hledí na tyto firmy jako tele na nová vrata a honem malují na své štíty nesmysly podobné:

Pantaleon Křívák, obuvnictví.
Tiburc Osílek, zámečnictví.

Ostatní pak svět který má všeckých pět pohromadě má štíty správné a rozumné:

Alois Vrana, krejčí.
Vincenc Hlava, klempíř.

4. hnus úřednický s výhradním štácšpráchem píše:

Name des Vaters bezw. Mutter

otrok překládá: jmeno otce dotyčmo matky

člověk přirozený: jméno otce $\frac{a}{\text{anebo}}$ matky.

Každé „bezw“ nebo vypsáno: be z i e h u n g s w e i s e — směle překládejte napořád našim **a (i)** a **anebo** (nebo aneb). — Otrockých odlivanců jako: potažmo, vztažmo, pokud se týče, dotyčmo, vymyslili jen blázni, chytrý člověk nikdy. Pamatuj, že žijem v době rozkvétajícího pokroku, a nezapomínej, že největším odpůrcem jeho jest byrokracie „potažmo“ kanceláře německožidovských úřadů.

5. Je těch hnusných ošklivin v židovskoněmecké hatlanině novinářské ještě nescísně víc. Leč na ukázkou stačtež tyto zde uvedené.

Bohužel, že i sama čeština spisovná toho hnusu natropila dosti o své újmě, a nastojte, většinou si o to získali nehynoucích zásluh — naši básníci, ať veršotepci, ať prózoblapti.

IV.

Jak přenášejí novináři poctiví hnusy českých mužů od péra do denních zpráv, kritik, reklam a t. pod.

1. Početí.

Máme svátek nopoškvrněného Početí bl. M. P. Veršotepci a prózoblapti však „toto“ nemají na mysli, nýbrž krouť svůj mozek a kříví svou

hubu, aby „vystihli“ německé „Beginn“. Poctivý zpravodaji! Měj s takovým bláznem utrpnost a napiš místo něho: začátek, počátek, na začátku, na počátku. Že bude tak nevděčný, a bude si myslit, že si to sám napsal, z toho si nic nedělej.

2. Žití.

Žití místo život vymyslili bohonadšení básníci, protože největší sláva „českého“ básníka moderního je v tom, když zapomněl skloňovat, a neví, má-li 2. pád — a nebo — u.

3. Úmrtí.

Opilý žvast místo srozumitelného smrt.

4. Na paměť.

Kde ho najdeš, oprav nazpaměť, a pomysli, že na paměť se líbí jenom dlouhoušákům.

5. Předávat.

S okázalostí truc nějakého římského triumfatora blýská se to „předávání“ ve všech zprávách jubilejních. Hokynářka se předala, když mi z koruny vrací šest dvacetníků. Jinak německé über — geben, über — reichen po česku se jmenuje: **odevzdávat** anebo **podávat**.

6. Samotný.

Blbství novomodní; správné je vždy jen **sám** a **samý**.

7. Předložka ku

Kdo drží péro v ruce ať si dá říct a ať se této modní předložce vyhýbá jak čert kříži. Je to světitá hanba, co za dnů našich nedouci — škrabáci s tímto **ku** tropí a to jen proto, že se zvukem tak příliš podobá německo-židovskému z u. Nestydí se ani Vlasta Pittnerová „nosit pokrmu **ku** stolu kdežto Čech i Moravan je odjakživa nosí nebo staví na stůl.

Ostatně nahlédni do Rukověti (st. 68 až 83) a zhrozíš se jak daleko se už tato hnusná hlíza zažrala do těla naší drahé mateřštiny.

8. Druhý stupeň přídavných, když o nějakém porovnání není ani stopečky.

Toto smetí bylo vlastně vymetat v oddíle III. Už nepřečteš 5 řádků nějakého popisu a ustavičně tě dráždí k dávení samo; menší domek, kratší cesta, světlejší klobouk, stříbrnější hodinky, černější punčochy a ono se nic jiného nemíni než domek, krátká cesta, světlý klobouk, stříbrné hodinky, černé punčochy, velký osel.

Čta to, oстанеš hloupý. Nač toho porovnáciho — ější? Jaký k tomu důvod? Jaká mu příčina? Nedoptáš, nedomyslíš se.

9. Nahota.

Karolina Světlá je v Mariánských lázních a vypisuje své dojmy v novinách. Nejvíc ji dojalo, že svěcení pramenů uctili křesťané i nevěrci s obnaženými hlavami. Viděls už jak živ **nahou** hlavu? Kuře, house, štěně, lviče, a i každé lidské dítě má hlavičku obrostlou vlasy, peřím, chlupy, chmýřím. Příroda hlav „nahých“ nerodí; a když člověkoví na stará léta slezou vlasy, zas jen má hlavu lysou a nikdy nahou. V čem tedy vězí tento nestydatý kotrmelec na slovo vzaté spisovatelky české? V modě židovskoněmecké hantyrky novinářské. Tam všeliká nahota slaví pravé orgie. Inu v nočních šantanech ať si dělají co chtějí, ale patří to do spisovné?

Nikdo s přirozenou nahotou tak často se nestýká, jak ženy našeho venkova, jež mateřské své povinnosti nesvěřují placeným chůvám a kojním, jako nobl paničky z města. A jak mluví zkušený v té věci nad jiné lid venkovský?

Důstojně!

Tak důstojně, že mnohý vzdělanec by moh chytit za nos. Příklady: Pepěk vyběhl na ulic s holou hlavou. Rozárka vyběhla na dvůr prostovlasá. Naši chlapi posmekali klobouky! Stoupni na to bosou nohou. Nechtej to holýma rukama! Ani německý lid o částech těla neuzívá slova nackt nýbrž bloss: blosser Kopf, blosse Hände, blosse Füsse, blosser Hals. Proto má spisovná němčina das Hauptentblößen (žádné „entnackten“) a jen nejmodernější spisovná čeština vydobyla si té podivné slávy, že všeko tak ráda obnažuje, jak kdysi židé na poušti, až jim to Mojžíš přísně zakázal.

DOSLOV.

Ptáka po peří poznáváme, člověka po řeči, jedno, zda po řeči mluvené, nebo psané a tištěné. Na oko uzoučký to obzor pozorovací, ale v pravdě až příliš prostranný, aby nad slunce jasněji poznalo se a nad oheň palčivěji pocítilo se, že nežijeme v zlaté době „svobody“ a „vzdělanosti“ nýbrž v mořivé porobě — otroctva a surovosti, přes všechno jásavé vykřikování, že tomu tak není.

Není tomu tak dávno, co se tato žalostná otročina a nestydatá surovost vlomila do našeho veřejného písemnictví, ale úžasno, jak sevřela kde jakého pisatele, řečníka, myslitele hůř nežli do nějakého kovářského sviráku.

Byly časy a bylo lidí, kteří počátky zla znamenajíce varovali, bránili, poučovali; odstrčení, povaleni, zdeptáni. Takých stop spousty a zkázy všude znamenat, kde otroci v pravém slova smyslu dostali vrch. Ještě kde jejich řádění je vyváženo zdravým jádrem silných, zdatných národů — přirozenou to šlechtou — škod natropených tak necítit, ale právem volá prof. Nábělek, běda národu nečetnému, slabému, utiskovanému! K tomu dokládá otec zlaté Moravěnky, c. k. rada Bartoš, že českému národu nynější řádění jazykové bude osudným, nezabočíme-li co nejdřív do kolejí zdravějších, neosvěžíme-li prohnívající „spisovnou“ svěžím duchem mluvy lidové. Pohřichu ti, kteří po výtce by byli povoláni i způsobili pohromu stavovat, sou toho otroctva, té surovosti nejen původci ale i naháněči. Toť věc hrozná, tím hroznější vidíme-li, že jejich němečtí kolegové zcela jinak soudí i jednájí. (Viz Předmluvu k Rukověti).

Netřeba „věřit“ co povídáme, dnes se každý může na své oči přesvědčit, an kde kdo umí číst. Vezmi do hrsti co se ti namane, choď po městech a hleď na rohy uliční, zajdi do schůzí, klubů, táborů, otevři uši a naslouchej „řečníkům“ — všecko všecinko tě dusí přívalem poznání: náš jazykový duch, jazykový cit, jazyková úsoba, jazykové svědomí zotročeno otroctvím nejhnusnějším, jakého si vůbec u živého! národa lze jen pomyslit. Nadobro sme ztratili schopnost správně myslit, řečnit a psát svým vlastním jazykem mateřským, ba více ztratili jsme už i vůli z tohoto otroctva sebe nebo jiné vymaňovat. Počátky a příznaky toho moru jazykového objevily se v Čechách už ve století XI. přehláskou neslovanskou (âm = u v i). Ale ještě nikdy tak pevně a tak hluboko se do lebek českých nezažral, jak v těch několika letech právě minulých. Dostavuje se již stupeň nepovážlivější — bezvědomí, necitelnost.

Co bude dál? Má to dopadnout jak s národní písní? Tak že je Sušil ještě stihl pérem zachytit. Dnes už nivy naše oněměly. Bartoš před dvacíti lety v Dialektologii moravské rovněž složil nevyvážené poklady netušených krás jazykových. Taky tady má vše oněmět? Kdo pozorně čte spisy Bartošovy dá nám za pravdu, pravíme-li: na to Bartoš nepsal, aby kdesi v kdesi v koutě nějakého „národního“ (ó té ironie, té nestoudné přetvářky moderní!) muzea trčel pěkně svázaný a „svědomitě“ počíslovaný s prachem zapomenutí na zlaté ořízce . . . . .

Vzhůru Vy vychovávatele „budoucích“, kteří se mužně kupíte kolem „Vychovat. Listů!“ Buďte nám, co kdys byl Štítový a ostatní vyvražděná šlechta se srdcem slovanským, buďte nám náhradou za Komenského a ostatní vyhnaný výkvět znalců naší drahé materštiny. Sdružte se k práci záchranné a účinné a věřte, nebude Vám žehnat jenom zdravý, osvěžený kdys národ „budoucích“, nýbrž i Ten, jenž vyřkl památné slovo sem se hodící: „Není dobré bráti chléb synům a házeti psům.“

Školní zdravotnictví.

Funkci školního lékaře vykonává ochotně a bezplatně v Ivančicích na školách obecných a měšťanských městský lékař, p. dr. Jos. Klein. Jím vyšetřeno bylo z 886 dítek školu navštěvujících 881. Z těch bylo chlapců 499, děvčat 382. Co do výšky těla, zjištěno, že nejmenší chlapec v I. třídě byl 101 cm., nejmenší děvče této třídy 95 cm. Největší chlapec I. tř. byl 126 cm., děvče 117 cm. Největší žák na školách vůbec měřil 168 cm. (v III. měšť.) Co do váhy těla, byla nejmenší u chlapců v I. tř. 16·5 kg., u děvčat 15·5 kg., největší v I. tř. u chlapců 25 kg., u děvčat 22·5 kg. Nejmenší váha vůbec byla u děvčete ve II. tř. 14·5 kg., největší u děvčete v III. tř. měšť. 71 kg. Tělesnou konstrukci mělo dobrou: chlapců 56·5 proc., děvčat 61 proc., prostřední: chlapců 33·3 proc., děvčat 29·8 proc., špatnou: chlapců 11·2 proc., děvčat 9·2 proc. Tělesnými vadami (zkrivením páteře, křivici, kýlou, deformitami končetin atd.) stíženo bylo chlapců 17·4 proc., děvčat 11·8 proc. Co do zraku bylo zjištěno, že trpí vadným zrakem chlapců 10·6 proc., děvčat 19·7 procent. Krátkozrakosti přibývá stářím, a je také mnohdy častější u děvčat, než u chlapců. Ohromné procento vadného zraku vykázala IV. tř. dívčí obecná: 40 proc. a III. dívčí měšť.: 38 proc.

Příčinou této tak hrozně se vzrnající krátkozrakosti jsou ponejvíce ruční práce. Co do sluchu zjištěna snížená ostrost sluchová u chlapců v 6·2 proc., u děvčat ve 4·9 proc. Co se týče chrupu, tu zjištěno, že toliko 16 proc. všech dětí má úplně dobrý chrup. 1—4 zkažené zuby má chlapců 50·1 proc., děvčat 45 proc., 4—8 zkažených zubů má chlapců 24·7 proc., děvčat 27·8 proc. a více než 8 zkažených zubů má chlapců 9·2 proc., děvčat 11·2 proc. Kromě toho pozorovány i jiné choroby a anomálie dutiny ústní. Z chorob byly nejčastější: zánět uší, očí, otoky mandlí, nemoci kůže, žaludeční katarh, různá poranění atd. Ve školním roce zemřely celkem 3 dívky, 1 zánětem plic, 1 popálením, 1 nahodilým utrpením. Co do nečistoty těla jsou ve vyšších třídách poměry lepší — úspěch to úsilí učitelstva. Nejhorší jsou v I. třídě. Mimo vyšetření dítek má školní lékař na starosti všecko zdravotnictví školní. Reviduje zdravotní poměry budov, tříd a všeho příslušenství, sleduje topení, osvětlení, větrání a čištění škol. Osвобоjuje žactvo toho potřebné od některých povinných předmětů, jednak na počátku roku hromadně, jednak mezi rokem od případu k případu. Ve škole je jistě pro lékaře práce mnoho. Proto vítáme s radostí státem chystané všeobecné zavedení instituce školních lékařů — vždyť jest dokázáno, že veliký počet dětí nemocných, neb ne úplně normálních, do školy přichází, kdež poruchy se stupňují, leč činností lékařskou zdravotní stav mládeže se pozvedá, což má zajisté též veliký vliv na vývoj duševních vlastností.

O úkolech školních lékařů pojednal v „Přírodě a škole“ MUDr. Em. Semerád. Dle něho úkolem školního lékaře jest, aby :

1. Dvakrát v školním roce, a sice pokud možno na počátku (v zimě) a jednou uprostřed školního roku (v létě) školní místnosti a zařízení řádně prozkoumal.

2. Na počátku školního roku má školní lékař nově nastupující žáky (nováčky) dokonale lékařsky prohlédnouti a zjistiti, zda úplně jsou zdravými nebo stíženi poruchami, jež při vyučování jistých ohledů zasluhují (nedoslýchavost, krátkozrakost, zkriveniny páteře, choroby srdce atd.). Shledané poruchy zdravotní dlužno rodičům nebo zástupcům jich oznámiti, by lékaře si vyhledali. Školní lékař může jen tenkrát léčiti, je-li spolu domácím lékařem v rodině. Je-li ovšem školní lékař jediným lékařem v místě, pak požadavek tento odpadá.

3. Pro každého žáka zřídí se „nález zdravotní“, ve kterém se popíše ústrojí tělesné a zdravotní stav. Výkazy tyto nechť obsahují: Jméno, rok a den narození, povolání rodičů, očkováno, neočkováno, pod dozorem lékařským. Dále rubriky: Rok návštěvy školní. Všeobecný vývoj kostry, svalstva, výživy a stav krve (dobrý, prostřední, špatný), výška (*cm*), váha (*kg*), objem hrudníku (*cm*). Hrudník a břicho (tuberkulosa, kýla). Páteř a končetiny (skrofulosa, křivice). Nemoce kožní (příživníci). Oči a ostrost zraková, uši a ostrost sluchová. Ústa, chrup, nos a řeč. Poznámky a návrhy. — Vyšetření se děje na těle nahém.

4. Žáci, již nemocnými byli shledáni, jsou pod dalším dozorem školního lékaře a dlužno je naznačiti v „nálezu zdravotním“ co „žáky pod dozorem“.

5. Dle výsledku lékařského setření přisoudí se každému žákovi lavice, jeho výšce těla odpovídající, a dlužno nedoslýchající a krátkozraké žáky do předních lavic umístiti. Školní lékař má rozhodovati mimo to, zda jednotliví žáci od tělocviku, zpěvu, kreslení nebo ručních prací mají býti osvobozeni.

6. Mimo nováčky, již v prvních měsících školního roku se vyšetřují, dlužno v následujících měsících zimních ostatní žáky z roku předcházejícího, jež pod „dozorem lékařským“ se nalézají, ohledati, a počínaje měsícem březnem vykoná se generální prohlídka všech žáků (vážení, měření atd.). — Při tom má se věnovati pozornost též duševní činnosti žactva, při čemž pokyny třídního učitele vzácnou budou pomůckou. — Měření výšky a váhy těla mohou provádět učitelé; leč měření hrudníku dlužno ponechati lékaři.

Při vypuknutí nemoci nákažlivé ve škole (což lékaři školnímu ihned má býti oznámeno) přijde týž ihned do školy a zařídí opatření ochranná (vyloučí sourozence nemocného žáka, po případě děti z celého domu ze školy, nařídí desinfekci školy). Ohledně dalšího (na př. uzavření školy) dorozumí se ihned s příslušnými úřady školy.

8. Při úřední revisi školy jest školní lékař přítomen a podává potřebná vysvětlení.

9. Na konci každého školního roku sestavuje školní lékař statistiku nemocnosti.

Činnost školního lékaře počíná již při stavbě školy, při volbě stavebního a předložení stavebního plánu, ohledně ventilace, vytápění, osvětlení a umístění záchodu. Velikou péči má lékař věnovati čistotě školních místností, aby tyto každodenně řádně byly čistěny a větrány.

Jenom tenkrát může činnost školního lékaře s výsledkem blahodárným býti provázena, pak-li lékař učitelem bude podporován a jestliže nařízení lékařovo učiteli bude pochopeno a prováděno.

Týž lékař vydal poučnou a zajímavou „První zprávu o činnosti školních lékařů na školách obecných v král. městě Ml. Boleslavi v r. 1906.“ Zprávě připojeny jsou 3 Diagramy.

Dne 9. m. m. sešli se v Praze praktičtí a pokladniční lékaři čeští, aby pojednali o palčivé otázce obsazování míst školních lékařů. Místa toho má se dostati zase jen obvodním a obecním lékařům. Všeobecným souhlasem vysloven nejdůraznější protest proti tak jednostrannému jednání. Usneseno, aby všechny vlivné korporace byly požádány, by podporovaly tento skrovný, spravedlivý a kolegiální požadavek neobvodních lékařů: 1. O místo školního lékaře může se ucházeti každý lékař vůbec. 2. V městech malých, kde jest usazen pouze jeden lékař, ať obvodní nebo praktický, budiž tento lékař jmenován školním lékařem v místě tom. 3. V obvodech, kde jsou 2 lékaři usazeni, budiž služba školního lékaře mezi oba rozdělena stejnoměrně. V městech větších, kde více lékařů působí, budiž místo školního lékaře obsazeno dohodou; kde by dohody nebylo lze docílití, nechť se místo to obsadí volnou soutěží.

V poslední době zajisté právem obrací se pozornost vychovatelských kruhů k tomu, aby tělesná a duševní výchova byla harmonická, neboť jen ve zdravém těle jest zdravý duch. Jak již jinde v té příčině daleko pokročili, sděluje na př. „Sokol“: Jak pečují německá města o tělesnou výchovu mládeže, o tom nám podává nejlepší doklad školní plán výdajů města Charlottenburgu. Jenom 101.420 marek vydáno na výchovu, sesílení, uzdravení a otužení mládeže. Na hry mládeže, jichž se zúčastňuje žactvo na hřištích z 25 obecných škol, vydáno 10.775 M. Na hry mládeže středošolské 3075 M., na dohled na hřišti 4550 M. Na plování 460 M., na výcvik žáků v plování 360 M., služebnictvu lázni 3000 M. Na výlety škol přispěno 400 M., na výlety žáků 300 M. Slavnost her mládeže obdržela podporu

700 M., veslování 3000 M., orthopaedické vyučování 2300 M., feriálním osadám 24.000 M., na hry a výlety školám pokračovacím 400 M. a škole lesní 47.200 M.

O tělesné výchově dívek měl professor Dr. Schmidt z Bonnu rozpravu na kongressu pro hry lidové a mládeže v Poznani, již bytně dovozoval: Tělesná uzpůsobilost našich dívek velmi mnohým strádá. Ovšem se nabývá mnohých stavů slaboty a choroby již za ranního věku, ale mnohé — nedokrevnost, špatné držení těla, vybočení páteře — se ve škole a životem školním zhoršují, ač nevznikají-li za školní doby. Povinnosti městské obce jest zřizovati četná hřiště, opatřená otevřenými podloubími, na nichžto jest zaměstnávatí za pohody děti po celý den. Opatrovny a mateřské školy mají míti hygienický dozor; v dívčích školách musejí býti lavice co nejlepší konstrukce, přiměřené velikosti těla každého jednotlivého dítěte. Školní hodiny buďte zkráceny, aby trvaly nejvýše 45 minut. Každý týden buď závazné odpoledne pro hry. Též o prázdninách ať se hrává každý den ráno, a to na místě v lese, kde se dívkám dostává za snídaně mléka a chleba. Hlavními cíli dívčího tělocviku ať jsou: povzbuzování všestranného vzrůstu, dosahování krásného držení těla, obsáhlé činnosti dýchací a svěží, ku práci zdatné bytosti. Jest žádati, aby bylo tělocvičeno každý den, zatím alespoň čtyři půlhodiny v témdni. Za každé tělocvičné hodiny musejí míti místo cvičení v chůzi, běhu, skoku, cviky svalů hřbetních a břišních a cviky za pozvídáním a rozšiřováním hrudníku. Stupňování cvikův ať nezáleží tak v obtížnosti, nýbrž v přesnosti a vydatnosti. Dále musí býti tělo pěstováno koupáním a plváním.

Pruské ministerstvo kultu a vyučování vydalo nedávno nařízení o podpoře národních a dětských her. V nařízení tom poukazuje se k tomu, že v posledních letech některé vlády zavedly pokračovací běhy tělocvičné, jichž za pomoci vládních podpor účastnili se mnozí učitelé i učitelky, kteří pak jako kočovní učitelé na různých místech přednášeli o dětských a národních hrách. Nařízení klade váhu zvláště na to, aby běhy takové konaly se zvláště tam, kde je k dispozici jen málo náradí tělocvičného. Zvláště pak jest popularisovati národní a dětské hry, jimž připisuje se blahodárný vliv na zdraví celého národa a zvláště omladiny a jež mají velikou výchovnou cenu. Kursy takové bude podporovati částečně vláda, částečně obce.

Tuberkulosa ve věku školní docházky rozšířila se za poslední léta, ačkoli hygiena školní učinila veliký pokrok. Již Wirchow přičítal škole značný význam pro vznik tuberkulosity hlavně vlivem špatného vzduchu v síních učebných, častého nachlazení při vycházení ze školy, prachu a konečně dýchání obmezenému dlouhým seděním. Tehdy vykazovala statistika na 100 zemřelých dítek u věku 5—10 let 5 případů tuberkulosity a u věku 10—15 let 13. Avšak poměry se zhoršily tou měrou, že r. 1897 šetření provedená vykazovala v prvním případě 8 (u děvčat docela 11 případů), v druhém 19 (u děvčat 30). Zajímavý a nápadný při tom je rozdíl v šíření tuberkulosity u obou pohlaví. Kdežto u věku dospělém podléhají tuberkulose více muži nežli ženy, tuto objevil se opak. Ovšem že nelze přičítati všechno škole, a nesmí se zapomínat, že děti se zárodky tuberkulosity také již do školy vstupují. Tak prohlídka na pařížských školách ukázala, že z dětí do školy vstupujících bylo 14 proc. hochův a 17 proc. dívek tuberkulosních. Je pak ovšem nepochybné, že pobyt ve škole přispívá ke zhoršení tohoto stavu, a že také se v tom skrývá značné nebezpečí pro děti zdravé. Proto se dnes vytrvalé sedění dle možnosti přerušuje, často

větrá a vadné lavice školní odstraňují, ale hlavní pomoc bude pro budoucnost přece jen spočívat v řádném vyšetřování dětí lékařem před počátkem školního roku a odkázání dětí nemocných do oddělených tříd a léčebných ústavů. —

Proti alkoholismu vystupuje městská školní rada v Berlíně tímto způsobem: Při zápisu dítěte doručí školní lékař, dítě vyšetřující, rodičům zvláštní brožuru, v níž je vytknuto nebezpečí vyplývající z požívání lihovin, vypočítává se, kolik různé nápoje obsahují lihoviny, jaké následky má osudné požívání lihovin a jaké choroby z toho povstávají, jmenovitě se ukazuje na menší zdatnost pijáků. Dále se upozorňuje jaký vliv má pijáctví na duševní různé zločiny. Rodičům se radí, aby dávali dětem mléko, kakao, ovoce, vodu a varují se před nedělními výlety, jsou-li spojeny s nemírným pitím lihovin a pozdním uléháním školní mládeže. — I na Moravě začíná se proti alkoholismu bojovat školou. Svědčí o tom leták, jenž se letos rozdával rodičům dítek v okresích Strážnickém, Hodonínském a Břeclavském a v němž se varuje před pitím lihovin těmito slovy: „Rodiče, kteří své děti milujete, nedávejte jim žádných alkoholových nápojů. Všichni učenci, kteří se zabývali alkoholovou otázkou, souhlasí v tom, že pivo, víno, slivovice, pálenka, kořalky jsou škodlivy zvláště dorůstající mládeži. Tyto nápoje zeslabují zdravým trvalou chuť, poškozují zažívací ústroje, snižují schopnost odpírati nákažlivým nemocem a způsobují často i těžká onemocnění, jako zánět jater a ledvin. Tyto nápoje zmenšují pozornost, zhoršují paměť a tak ztěžují dětem učení. Nápoje ty rozčilují dítě, učiní je zlým, vzpurným, neposlušným a ztěžují vám i škole výchovu. Aby vaše dítě nenavyklo si pijáctví, které kazí rozum, srdce i vůli, nedávejte mu takových nápojů ani ochutnávat, jinak ztratí záhy přirozenou chuť. Také v nemoci smí se alkohol právě tak jako jiný jedovatý lék podávati jen na předpis lékařův.“ Kromě toho bude v učebnách vyvěšen obraz prof. dra Weichselbauma, znázorňující účinek alkoholu na lidská ústrojí, provedený v barvách c. k. dvorní a st. tiskárnou ve Vídni. Cena výrobní obnáší 4 K.

V Anglii vydán byl zákon, jimž kouření tabáku a nosení tohoto mládeži do 16 let pod pokutou 40 šilingů zakázáno jest. Pokutě té podléhá i ten, kdož mládeži do stáří tohoto tabák prodá, vydá neb daruje. Při opětném přestoupení zákona trestán je vinník pokutou 5 liber sterlingů.

K zákonu dalo podnět přesvědčení, že kouření vede k pití a také k demoralisaci mužského pohlaví.

Na letošní schůzi „Německého spolku pro školní zdravotnictví“ (v Drážďanech dne 6. a 7. června) měl Dr. med. Hopf, obecní starší v Drážďanech, rozpravu o příležitostech mytí si ruce ve škole (Waschgelegenheiten in der Schule). Dle rozpravy jeho 1. má hygiena úkolem, zastávati se vedle příležitostí koupati se též příležitostí k očišťování rukou. 2. Časté mytí rukou jest požadavkem aesthetiky. Mimo to jest základním nutným požadavkem pěstování zdraví, poněvadž ruka člověka jest z hlavních přenašečů nakažlivých nemocí. 3. Pořizováním četných příležitostí k umývání rukou naučí se lid povlovně a nepozorovaně, ale tím jistěji mysliti a cítiti hygienicky, především, budou-li pomáhati školy a časopisy. 4. Úřadů jest žádati, aby se staraly ve všech úředních novostavbách (školách atd.) o dostatečnou příležitost k mytí, aby na všechen způsob nezařizovaly žádného záchodu bez přiměřené příležitosti k umývání se rukou (mýdlem a ručníkem). Také se úřady žádají, aby cestou správy stavební policie působily v tom smyslu při schvalování stavby domů soukromých.

Platí to zvláště vzhledem místností, kde se schází mnoho lidí, hostinců, hotelů, nocleháren atd. 5. Ve škole buď učiteli a školními lékaři důrazně a systematicky stavěna na oči důležitost jak koupání se, tak i častého čištění rukou.

Mají-li se v zimě při vyučování otvírati okna? O této věci mluvil nedávno v Berlínském spolku pro školní zdravotnictví prof. Baginský. Varoval, aby se okna při vyučování neotvírala. Učitel, který se může stále pohybovat a od okna odstoupiti, nepocítí vanutí studeného vzduchu tak, jako sedící děti, u nichž by se tím mohly přivoditi různé nemoci.

O významu radosti pro hygienu školní pojednala „Škola měšťanská“. Jádrem této úvahy jest: Nejen nesmí se radost ve výchově odsuzovati, ale musíme se naopak snažiti, aby jí byla veškerá výchova co nejvíce prosycena, neboť

1. po stránce fyzické je radost výborným podporovatelem hygieny organismu, u dítěte pak citlivým, přirozeným ukazatelem zdraví;

2. po stránce intelektuální je mocným podporovatelem a usnadňovatelem vyučování.

Druhý mezinárodní sjezd o školní hygieně v Londýně r. 1907. Od léta m. r. ustavena je česká sekce zemského komitétu, jež obírá se přípravnými pracemi k obelání II. mezinárodního kongresu o školní hygieně, který konati se bude tohoto roku v Londýně. Interesované kruhy naší české veřejnosti měly by s největší účastí a s vydatnou součinností sledovati tyto přípravné práce, ježto se jedná o oficiální vystoupení našeho národa v cizině a účast jeho na mezinárodním díle velkého významu, jež vzbudí zajisté pozornost všeho kulturního světa. Předsedou české sekce je náměstek starosty měst pražských MUDr. A. Štych a pracovní její program rozvržen je takto: 1. Stavba a zařízení škol, referent vrchní inž. Fr. Velich; 2. hygiena internátů, referent K. B. Hájek, ředitel měšť. sirotčince; 3. vyšetřování metody školního zdravotnictví, referent zdravotní rada Dr. Jindř. Záhoř, městský fysik; 4. fysiologie a psychologie metody vyučovací, referent Dr. F. Čáda, univ. professor; 5. zdravotnické vzdělání učitelů a žáků, ref. Dr. St. Růžička, univ. docent; 6. tělesná výchova školní mládeže a její poučování o hygieně těla, referent Josef Klenka, prof. tělocviku, staroměstská reálka; 7. nemoci nakažlivé, oslabení zdraví školních dětí, vyžadující pozornosti, referent zdravotní rada Dr. J. Záhoř, městský fysik; 8. odborné školy včetně pro slabomyslné, slepce, hluché, němé, mrzáky, zakrnělce a jiné školní děti, jimž třeba odděleného vychování, referent Dr. A. Heveroch, univ. prof.; 9. zdravotnictví školní mládeže mimo školu, feriální osady, vztahy domu a školy, referent Dr. Vlast. Klíma, městský okr. lékař v Praze; 10. hygiena učitelstva, referent zdravotní rada Dr. Jindř. Záhoř, městský fysik. Se sjezdem bude spojena obsáhlá výstava všeho, co se školstvím a především se školní hygienou souvisí a česká sekce má v ní zajištěno své čestné místo. Je na odborných kruzích naší veřejnosti, aby národ náš na hygienickém sjezdu v Londýně co nejčtetněji se representoval. Kdož by chtěli přednáškami, poskytnutím statistického materiálu, vystavením předmětů atd. sjezdu se účastniti, nechť obrátí se přímo na referenty jednotlivých oborů, kteří ochotně poskytnou žádané informace.

M. JIŘÍČKOVA.

Důležitost dobré výchovy.*)

Začínám slovy znamenitého básníka našeho Svatopluka Čecha:

„Svaté ty nadšení,
nebeský plamení,
šlehní nám do srdcí,
otčinou vzplaň!
Bez tebe nevzniká
myšlénka veliká,
v tobě jen kryje se
vítězná zbraň.“

Nadšení je potřebí tomu, kdo chce nějaké znamenité dílo vykonati, nadšení je zbraní, jíž dobývá se vítězství, nadšení musí mít každý umělec, chce-li dílo v pravdě umělecké vykonati. Sv. Chrysostom praví: „Nad umění sochaře, nad umění malíře vážím si umění dobré výchovy.“ Je-li potřebí nadšení při umění sochařském, malířském nebo básnickém, jak tím více je ho potřebí při výchově!?

Žijeme v době velmi pohnuté. — Všude čilý život, všude ruch, ale nemůžeme zapěti: „Vše se hýbe, vše se směje, vše se hýbe, vše se směje, všude rozkoš, všude ráj!“ Je bzukot jako v úle, ale není to radostný bzukot včelek v čas rojení, nebo jako když na včelíně vrčí medomet, — zdá se to býti spíše jako nepokoj včelek před blížící se bouří. „Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážit každou.“

My chceme svobodu, vlastně my katolíci ji nepotřebujeme teprve chtít, máme ji už dávno, třeba jen vrátiti se k tomu, od čeho jsme se na mnoze v nynější době odchýlili. Není to práce jen a jen mužů, matky musejí k tomu výchovou svých dětí přispěti. Vždyť právě budoucnost spočívá v rukou vašich, matky křesťanské.

První díl sv. růžence jmenuje se radostný, a to proto, že připomínáme si v jeho tajemstvích radosti, kterých se Panna Maria dožila na Svém Božském Synáčkovi, malém Ježíškovi. Pravá matka křesťanská vždy raduje se nevýslovně z dobrých skutků svého dítěte — a takové radosti ji ve světě nic, nikde, nikdo, ničím nenahradí! Dítě je klenot, který Bůh matce svěřil k opatrování, dítě jest poklad, jehož cena potrvá na věky.

Avšak z pokladu zakopaného nemá nikdo zisku, ani potěšení — a takovým zakopaným pokladem můžeme nazvati dítě zanedbané a špatně vychované. Takové dítě působí později rodičům jenom žal.

Všem matkám přeji, aby se na svých dětech velikých radostí dočkaly, podobných, jaké měla Panna Maria na dvanáctiletém Ježíškovi, když ho našla ve chrámu mezi učiteli, a On jí pravil: „Zdaž nevíte, že Já v těch věcech, které jsou Otce Mého, musím býti?“

Vím dobře, jak každému učiteli dělá radost dítě hodné. Ale ani dvě děti nemají úplně stejnou povahu, a třeba jsou i z jedné rodiny, ani dvě děti nejsou stejného nadání, nevnímají stejně, nemají stejné zájmy.

*) Předneseno v Kobelnicích na veřejné lidové schůzi dne 29. ledna 1905.

Nejpřednější ctnost dítěte jest poslušnost. Umí-li dítě poslouchati, naučí se záhy všemu ostatnímu. Dítě poslouchá v prvních letech z nutnosti, později, až starší, poslouchá z úcty, až dospívá, poslouchá z povinnosti. Na vychovateli záleží, aby od dítěte zlé vzdaloval, dříve než je pozná a než mu přivykne a co nejvíce dobrého aby dítěti předváděl. Dítě nemá zvyknouti, čemu zas jednou bude mu odvykati. Již od nejtěplejšího mládí vyžaduje dítě ochrany a pomoci. A kdo mu jí má poskytnouti, ne-li rodiče, a na prvním místě matka? Rodiče zde na zemi zastupují dětem Boha Neviditelného, kterého rozumek dětský pochopiti nedovede. Dítě má v rodičích svůj vzor.

Nápodobivý pud dítěte navádí je, aby pokoušelo se o výkony všelikeho druhu, které vidí na svých rodičích a pak i na jiných lidech. Malé dítě v peřince na př. stahuje obočí, vidí-li se rodiče hněvati.

Hry dětí jsou u veliké míře nápodobením vážných výkonů dospělých lidí. Skutečné dojmy podávají dětem věčný základ, na kterém obrazotvornost dále staví. Obrazotvorností přetvořuje si dítě loutku neb dokonce polínko dřeva do šátku zamotané v živé dítě, hrubou hůl v koně; dřevěný kůň, třeba beznohý, nebo loutka bezhlavá jsou dítěti právě tak milé, jak dokonalá hračka. (Ovšem, když nemá lepší.) Dítě svou nad míru živou obrazotvorností si všechno doplní. Tím si vysvětlíme také, proč malé děti mají raději živé barvy, na př. červenou, než mdlé, poněvadž jasně červenou si snáze představí než jinou.

V nenucených hrách jevívá dítě už často zárodky umělecké obrazivosti a mnohdy i náklonnost k budoucímu svému povolání. Tři neb čtyřleté dítě, které slyšelo řadu povídek, jevívá činnost, sestavovati nové. Takové dítě prává si pak býti rybičkou ve vodě, hvězdičkou na nebi nebo ptáčkem v povětří, létati, zpívati jako ptáče. Smělost těchto představ a žádostí vysvětlíme si nevědomostí dítěte v tom, co ve skutečnosti je na tom pravdě nepodobného neb i nemožného. Bujná činnost obrazotvornosti u dítěte pochází tedy z nedostatku zkušenosti a soudnosti. — (Sulli — Škola — Psychologie.)

Proto právě v těchto letech potřebuje dítě pořád někoho, kdo by mu vše rozumně vykládal a vysvětloval a je poučoval: „Nic není rozumu nebezpečnější nad vzlet obrazotvornosti.“ Při dětech zdravých vede činnost obrazotvorná k dobrým koncům mravním i rozumovým, nakládá-li se při tom s dětmi rozumně a přívětivě.

Teď hledme, jak to u nás chodí. Kdo „hlídá“ takové tři a čtyřleté dítě. Obyčejně starší bratr nebo sestra, sama ještě dítě málo větší. Něco jiného je, když se to děje pod vrchním dozorem matky, něco jiného je, když starší dítě zůstalo schválně k vůli tomu doma ze školy, aby matka mohla z domu odejít.

Oh, matky křesťanské, kéž byste uvěřily, jak tím škodíte sobě i Vaším dětem!

Pan nadučitel v Kloboučkách asi před šesti lety vyprávěl, jak tomu odpomohli, aby děti nezůstávaly „hlídati“. Obec dala byt a podporu jedné starší ženě, nemajetné s tou podmínkou, aby v pilný čas ošetřovala děti. Z počátku se toho bála, ale nanosili jí tam též hraček rozmanitých a děti si chvíli hrály, chvíli jim zas ona zpívala, neb jim něco vyprávěla, větší

děti menší pod jejím dozorem kolébaly a tak jim čas ubíhal a žáci mohli při tom jít do školy. Vždyť ty děti, co zůstanou doma ze školy, nebývají ani velice svědomité, obyčejně těm malým utekou a sami si někde hrají neb draky pouštějí, co zatím maličtí se mohou doma ukřičeti.

Snad i jinde, aspoň v některých obcích dalo by se něco podobného zařídit, jako v Kloboučkách u Bučovic? (Doporučila bych jesličky, ale ty vyžadují velkého nákladu. Co se již neštěstí stalo, jež zaviniily takové malé chůvičky — děti! Je to, jako kdyby někdo dal slepému rozžetou lampu, aby s ní chodil. On by šel, zapálil a škodu udělal. Kdo by se mohl hněvati na slepého! Vychovávatí dítky je umění. Umění nemůžeme svěřiti leckomu.

V třetím a ve čtvrtém roce můžeme již dítě učiti modlitbám, může se mu již vyprávěti o Pánu Bohu, snadnější příběhy z biblického dějepisu St. i Nov. Zákona, — z našich dějin českých o sv. Cyrillu a Methoději, o sv. Václavu, o sv. Ludmile, o sv. Prokopu, o sv. Vojtěchu, o sv. Janu Nepomuckém, o blah. Anežce České; také o synech Svatoplukových a jiné příběhy z našich čítanek. Tak zároveň i větší dítky, které školu navštěvují, účastní se a napomáhají při výchově dítek menších, opakují učení školní — budí se u nich zájem pro vyučování školní.

Matka záhy vede své dítky do chrámu Páně. Křesťanská matka dá svým dětem největší věno, vstípi-li jim přesvědčení, že nežijeme pro tento svět, ale pro Boha. Člověk stvořen jest od Boha, pro Boha a jde k Bohu. Ztraceno je dítě, které nerado dlívá ve chrámu Páně. Proto matka křesťanská již v útlém věku vodí své dítě do chrámu, učí je v kostele hledat a nalézat Boha, svého Stvořitele, Vykupitele a Posvětitel a hledí dětem dáti dobrý základ náboženský. Často připomíná dětem všudypřítomnost a vševědoucnost Boží, spravedlnost a dobrotivost Jeho; modlí se pilně doma se svými dětmi, zpívá s nimi denně nábožné písně a přihlíží, aby děti nejen správně slova modlitby vyslovovaly, ale celým zevnějškem aby ukazovaly, že modlitba jest to, co člověka povznáší až před trůn Nejvyššího. Ať děti záhy si oblíbí též úctu k Panně Marii a Andělu Strážnému. I spisovatelé ne zrovna přísně katoličtí toto uznávají a se tomu podivují. Slyšte, jak Mrštík píše: „Kdo pochopí, kdo vyslechne, kdo žítí ještě dovede, jak žijí všechny ty tisíce a tisíce putujícího lidstva rok co rok v zástupech a po všech zemích vyhledávají milovanou Pannu Marii, aby ve slávě Ji vzývali a ctili a v tom uctění povznesli i sebe! „Jen sevšednět mi nedej, Bože! — nevědomky jakoby se modlil zbožný lid. A Bůh slyší jeho modlitbu a sevšednět mu nedá. — —

Cesty po krásných koutech světa, koncerty v kříšťalových palácích a divy scen, obrazárny Louvru, bohaté vypravené knihy světových básníků — na všechno má právo i venkovský lid a snad je i toho všeho žádostiv — ale to všecko nestačí, aby vyvážilo ztrátu jedné pouti za Pannou Marii.“ Dále píše: „Proto ne zatracení, ale závisti a úcty hodna je překrásná schopnost lidu, že symbol Jeho v jedno mu splývá s mrtvě vyhraněným mramorem a že rozpjatého Krista ze dřeva mění ve svých zracích v Boha živého atd.“ — (Mrštík. N. D. M. Rok na vsi.) V tom naše dítě žije a tomu zvyká od malička.

Slyšeli jsme, jak dítě nápodobí všechno ze svého okolí. Povězme si nyní, jak působí na děti zlý příklad! Zlý příklad působí tak, že jsou děti rozmazlené, malomyslné, hašteřivé, žádných obtíží nesnesou, co vidí, to

chtějí míti, ať se to pro ně hodí neb ne, jsou pyšné, pohrdají chudšími, jsou jizlivé, každého hned posuzují a pomlouvají, jsou lehkovážné, snad klejí a zlořečí, nadávají, jsou lenivé, zbytečně maří čas hrou a zábavami, jsou k rodičům nevšimavé, nedbají o kostel a školu, učení jen za trest a námahu považují a nerady se modlí. Má-li Vaše dítě některou z vlastností teď vyjmenovaných, je třeba jí v čas odvyknouti.

Oh, matky křesťanské, vedete-li děti bez Boha, co dobrého a radostného chcete se na nich dočkati? Je-li hřích nyní matce lhostejný, Hospodin potrestá ji vlastním dítětem; až dítě doroste, bude matku zneuctívati, šáliti a konečně bude se i za ni stydět i jí pohrdati. Jen aby dítě nikdy ne-navyklo tomu, co se mu zase musí odvyknouti. Snadněji dítě něčemu přivykne, než zas odvykne. To zvlášt platí o řečech, které se před dětmi mluvívají.

Tak dítě dokončí šestý rok svého věku a matka přivede je do školy. „Škola druhá matka je, duše dítek pěstuje.“ Ve škole matka svěřuje své dítě učiteli, ale zároveň vede je do společnosti dítek ostatních, dobrých i zlých. Jako zlato v ohni se čistí, jako drahokam broušením nabývá lesku a krásy, tak dítě ve škole vytváří schopnosti své duše, co zatím rodiče a na prvním místě opět matka, pečují o tělesné potřeby svých miláčků, o jejich pokrm, oděv, zdraví a dělí se se školou o vychování jejich povahy, jejich způsobův a mravů.

Kde více vychovatelů působí, musí mezi nimi býti shoda, jednota a pak teprve se jim vychování může dařiti. Proto se doporučuje, aby učitel s rodiči častěji se stýkal, aby rodiče s učitelem častěji promluvili o svých dětech, aby ruku v ruce spolu kráčeli. K tomu napomáhají rozličné slavnosti školní, jako slavnost vánočního stromku, rozličné výlety a vycházky, závěrečná zkouška na konci školního roku a podobné slavnosti. Proto i já umínila jsem si častěji mezi Vás jíti a že si promluvíme o tom pokladu našeho národa — mládeži — promluvíme si o jejich vlastnostech a zvlášt-nostech otevřeně, co nám na srdci leží. Mějte důvěru ke svým učitelům! I jim na tom záleží, aby měli hodné děti.

Řekla mi jednou jedna matka: „Dokud jsem měla dítě doma, bylo hodné, poslušné a rádo se modlilo; nyní však, co chodí do školy, konec poslušnosti, nerado se modlí a také mne i obelže, co jindy nikdy nedělalo.“

Tak se také ovšem někdy stává, že špatná společnost dítě pokazí, ač od učitelů ve škole slyší dítě vždy, že má své rodiče míti v uctivosti, jich poslouchati, a na lež je jistě každý učitel velmi přísný. Když si rodiče náležitě všímají svých dětí, zpozorují na nich brzy to, brzy ono, což však při rozumné výchově se dětem zase ještě v začátku odvykne. Naše doba vyžaduje na člověku rozličných vědomostí, bez kterých by se člověk neobešel. Rodičové potřebují činitele, který by je podporoval v jejich snaze, poskytnouti dětem potřebných vědomostí a tím činitelem je škola, která mládež učením vzdělává a vychovává. „Účelem školy obecné jest ditky k mravnosti a zbožnosti vychovávati, schopnosti ducha jejich vyvíjeti, známosti a sběhlosti, kterých budou k příštímú svému vzdělání potřebovati, jim poskytnouti a takto položiti základ, aby se z nich stali hodní lidé a občané.“ (Říš. z. 14. IV. 1869 č. 62. § 1.) Rodina má položiti základy vychovatelské, na kterých buduje škola a potom opět rodina a společenský život chovancův výchovu končí.

Vystoupením ze školy není tedy výchova ještě ukončena. Vychovávejme rozumně, přirozeně a přiměřeně vzdělanosti časové, vychovávejme pravdivě, jednotně a moudře!

Hlavním účelem výchovy rozumné je mravní povaha. (Šmídek. Paedagogicky.) Poněvadž však mravnost bez náboženství mysliti nelze, vyžaduje zásada rozumné výchovy, aby duch náboženský ji províval a oživoval. Otůžujme chovance proti nehodám, aby neklesli na pouti životem a připomínali si častěji slova Sušilova:

„Ke slávě a statkům nemám lásky,
všecku duši dvě mi vzaly krásky,
které ve mně spolu svorně vládnou:
k vlasti, k církvi nepřestanu žíci,
dokud smrt mi nezahasne svíci.“

* * *

Nikde dosud uveřejněna tato přednáška nebyla. Za ty dva roky na- byla jsem ještě jiných zkušeností, které bych ráda s veřejností sdělila. Poněvadž mám stále prvou třídu na vesnici, přicházejí mi děti zrovna z domu se všemi ctnostmi i nectnostmi stále novými a novými. Hned od počátku nechávala jsem dětem tužky a gummy ve škole. Později koupila jsem si do každé lavice pouzdro, uložila však ve skříni, na spodní straně napsala, kolikátá lavice chlapců neb děvčat a děti z té lavice si všechny potřeby psací, jako tužky, péra a pryže daly do pouzdra. Aby pouzdro stačilo, vylomila jsem přihrádky, dlouhá přihrádka z pouzdra slouží za pravítko. Tužky jsem v prázdné chvíli mohla ořezati, péra prohlédnouti, nejsou-li pokažena a podobně vše kontrolovati. Tak jsem šetrným žákům pomáhala ještě ku větší šetrnosti a nepořádní přece měli při psaní neb kreslení své věci v „pořádku“. Když měl některý žák pero pokažené, tak jsem mu jednou pero půjčila bez domluvy, podruhé s domluvou. Tak několik let se mi všechno osvědčovalo, až asi před třemi lety zařídil se v místě obchod koňskými párky. Račte odpustiti, že to zde připomínám, ale patří to sem. Tu mě najednou jedna matka ve společnosti někde se ptá, jak to letos dělám, že děti u mne skoro každý den potřebují „krejčary“ hned na sešitek, hned na pero, a zas na gumu a pod. Bylo mi to velmi podivné a ujistila jsem ji a ještě jedna matka dosvědčila mi, že v I. třídě u nás právě naopak děti až málo potřebují. Byla jsem však povděčna, že mi řekla upřímně, jak si to myslela. Za několik dní sama přišla na to, když hoch si kupoval za 4 halíře koňský párek, právě za ty halíře, které si vyprosil na sešitek.

A tak již několikrát, ba mnohokrát měla jsem příležitost přesvědčiti se o malých podvodech žáčků. Bylo by nejlepší, kdyby nějakým způsobem opatřily se dětem sešity a co potřebují pro školu, aby děti aspoň v I. třídě nemusely rodičům říkati o peníze. Rodiče pak před dětmi na učitele se hněvají a dítě má jen se všeho smích a myslí si, jak chytře jich napálilo. Úctu pak u dětí ztrácí učitel i rodiče. Nejlepší ovšem je, když rodiče s učitelem žijí v dobré shodě a častěji spolu mluvívají; tu si dítě netroufá selhati a podváděti. Často také se vyskytuje u dětí v I. třídě kleptomanie, t. j. náklonnost a radost, mohou-li něco odciziti. Zlodějstvím a krádeží se to nazvati nemůže, ale později by se z toho mohlo vyvinouti. Tu se ztratí kamínek, písátko nebo kapesník. To je pláče! A takový malý podvodník má to v rukávě, nebo za krkem, nebo v botce a jen se potutelně usmívá,

co zatím ostatní všichni hledají a okradený jen pláče a pláče. Po marném hledání vypomohu svou věcí, ale než jdeme ze školy, nařídím přísné hledání znova, že přece věc ze školy utéci nemohla, že musí býti ve třídě. A také jistě je na zemi, kde se prv nejvíc hledalo! Takové čtveračivé dítě mám od té doby v první lavici, ačkoliv nijak nedám na sobě znáti, co si o něm myslím. Od té doby mám je stále na mysli, ač zacházím s ním, jak s ostatními, jak bych ani netušila, že on to schovává. Jednou taková žákyně mi žalovala sedě, že její sousedce v přestávce zmizela tabulka. Mlčela jsem, ale upustila jsem tužku, žákyně z první lavice běžely ji zvednout, a tabulka se našla ku veliké hanbě a smíchu malé podvodnice. Seděla na ni a žalovala.

Dvojiho druhu jsou lidé, kteří soudí o vyučování v I. třídě. Jedni myslí, že by to každý dovedl, — a těch je na venkově většina, skoro všichni — jiní praví, že vyučování v I. třídě má se svěřovati pouze osobám zkušeným, učitelům těm nejdokonalejším!

Vyučování v I. třídě je vskutku nejtěžší ze všeho vyučování. Potřebuje stále učitele celého. Jeho oko, ucho, mysl, rozum, soudnost musejí býti ustavičně napjaty a stále pohotově. I hlas jeho přiměřeně silný a klidný stále musí býti slyšitelný. Učitel při výběru látky má zase mnohem nesnadnější práci jako ve vyšších třídách. Musí se vžít do těch let, kdy sám byl dítětem, vzpomínati, co ho tenkrát zajímalo, musí mysliti na obor zkušeností svých dítek a na počet slov a známých výrazů, jak to neb ono dialekticky se jmenuje, a pak z toho mála, co ze vědy vybere, musí udělati „cosi“ učeného, aby to bylo duchu a rozumku takových malých tvorečků přiměřené, slovem, učitel musí se snížit k dětem. I v řeči s těmi malými musí se pamatovati, užije-li slova neb obratu, kterému by žáčkové nerozuměli, který by sahal přes obor jejich známostí, musí je ihned vysvětliti, přeložiti do dětské řeči, neb místního dialektu.

První dny po prázdninách v I. třídě při seznamování se žáky nabývá učitel bohatých zkušeností. Místo „krabička“ rozumí dítě „kravička“, místo „židle“ rozumí dítě „žigle“, t. j. truhla na mouku, „kroužek“ je „kolečko“, místo „strop“ říkají lidé „podlaha“, na podlahu říkají „zem“. Když jsem nakreslila tečku ● na tabuli, zve se hlásek: „To není „bečka.“

Výslovnost dětí nebývá správná. Mnohé se mazlí při řeči a mnohé zaměňuje hlásky.

Samohlásky: Místo „i“ říká „u“: „Cubula, cubeba“: místo „e“ říká „a“: „Ladna a ladna só dvla“; (Jedna a jedna jsou dvě.) místo dlouhého „á“ říkají dlouhé „ó“: Kočóry, sódlo, vobrózky = kočáry, sádlo, obrázky, na konci hrdé „y“ zaměněno v „e“.

Souhlásky „l“, „r“ zaměňují a říkají „j“: „Ceje cejej“ = celý celer; „j“ zaměňují za „l“, „k“ za „t“ „ř“ za „z“ skupinu „tř“ za „c“. Čítají: „Ledna, dvle, ci, cizi“; maminta jim sécto tupuje. Na ústavě jsme se učili začátkům z psychologie, didaktiky, logiky, hygieny a všeobecné paedagogiky. Na víc nebylo kdy.

Nový řád školní a vyučovací v § 122. učitele napomíná ku dalšímu vzdělání. Myslím že skoro každý učitel cítí ty nedostatky vzdělání, a že ohlédá se po vhodných spisech. A. Hrazděra ve „Specialní methodice vyučování ve třídě elementární pro ústavy učitelské“ doporučuje znáti, ba za nutné považuje, aby učitel třídy elementární znal ne pouze tu „paedagogiku“, jak na ústavech se učí, ale také studoval biologii, sociologii,

anthropologii, dále aesthetiku, etiku a hygienu. Takový jen učitel může po důkladné přípravě dodělati se dobrých výsledků při vyučování v I. třídě!

K tomu ještě mnohé dítě je abnormalní, neplnosmyslné, dobře nedoslýchá, je snad churavé, chudokrevné atd. Učitel toho snad ani hned na něm nepozná, a kdyby, jak může pomoci? Krátkozrakého žáka posadí do 1. lavice, to je vše, dále moc a síla učitelova nesáhá.

Snad až budou školní lékaři a zřídí se na každém okresu aspoň jedna podpůrná třída pro slabomyslné žáky, pak i nám učitelům na venku se v I. třídě lépe bude dařiti. Jen ještě až nám místní školní rada opatří všechny sešitky, péra, tužky a gummy, a z 1. odd. už jednou všichni vyhodíme tabulky na dobro, pak bude v I. třídě radost vyučovati!

Rodiče nejsou z pravidla vzdělání paedagogové a přece dosti často děti dobře vychovávají. Je to jen výchova nahodilá. A tak, myslím, se to má i s vyučováním v I. třídě. Snad i takový učitel, který nezná tak důkladně psychologii, didaktiku, logiku, hygienu, methodiku, biologii, sociologii, aesthetiku a etiku jak by vlastně učitel ku vyučování v první třídě znáti měl podle nejmodernějších požadavků — může míti výsledky při vyučování dobré. Theorie sama ještě dobrého učitele nedělá. Zatím budou opravena též učitelská paedagogia, kde budou se vykládati nejen jména těchto věd, ale skutečné tyto vědy, a to na základě a podkladě katolickém.

DR. FR. NÁBĚLEK.

Od stvoření do potopy.*)

Náboženství bylo, jest a bude nejdůležitějším činitelem ve vzdělanosti národů tak, že možno sice mysliti si národ bez umění a věd, ale nikoli bez náboženství. Základem náboženství jest víra v bytost svrchovanou jakožto stvořitele světa; však víra ta nesmí odporovati pravdě poznané a nesmí býti proti rozumu, ba musí míti v něm oporu. Největší myslitelé všech dob rozumem byli vedeni k víře v Boha.

Kromě tohoto pramene — rozumu totiž — člověk má ještě pramen jiný, zjevení: Bůh člověku dal se znáti i bezprostředně a nejen skrze svá díla. Svědectví toto, Písmo sv., musí býti hodnověrným, přijatelným rozumu, jehož úkolem jest hledati pravdu, vysvětlení toho, co jest, co se děje: rozumu připisuje se věda. Bude-li věda odporovati zjevení nebude míti pravdu buď věda nebo zjevení. Věda opírá se o to, o čem přesvědčujeme se smysly (mám na mysli hlavně vědy přírodní); výzkumy dovozujeme pokusy, dokazujeme mathematicky oprávněnost vysvětlení a nabýváme takto jistoty aspoň subjektivní a důvěry ve správnost úsudku.

Doba naše ráda nazývá se dobou osvícenou, dobou vědy. Jsme svědky očitými, pozorující, kterak duchové dělí se na dva velké tábory: jedni věří, že jest Bůh stvořitelem světa, druzí praví, že Boha není, a nic neslyšíme tak často tvrditi a opakovati, jako že věda a víra sobě odporují. Názor ten vnáší se i v nejširší vrstve lidu i od těch, kteří nemají práva mluviti jménem

*) Extense prof. Dra. Al. Musila. — Vyšlo u Kotrby v Praze 1905, cena 2 K.

vědy, nezřídka bývají to lidé méně než polovzdělání. Jestli zaujmají místa, s nimiž přirozeně spojuje se pojem autority, snadno se jim věří, lidé pak svedeni bývají horlivými šířiteli takové myšlenky, a zlo vzrůstá jako lavina. Jaké ovoce nese toto počínání, vidíme na vlastní oči, jaké ovoce ještě ponese, o tom můžeme se poučiti z dějin, vždyť stejné příčiny mívají stejné účinky.

Poznati rozumem Boha dáno poměrně málo lidem, ne že bylo snad jen málo lidí o sobě schopných, ale že zaměstnáním jejich mysl obrácena jest jinam; pramen pak jiný poznání Boha, totiž zjevení, Písmo sv., nezasluhuje víry — poněvadž prý odporuje vědě: bible hází se mezi věci odbyté, mezi staré báje a báchorky. — Nové objevy, vykopaniny prý dokazují, že Písmo sv. není původním zjevením, nýbrž že zprávy jeho čerpány jsou z pověstí babylonských. Vzpomeňme si, jaké vzrušení způsobily přednášky prof. Delitzsche v Berlíně. To by nebylo možným, kdyby známo bylo, jak vlastně věci se mají, kdyby se dbalo lépe toho, jak Písmo sv. má se pojímati, co v něm nemá se hledati, jaký má účel.

Intelligence z převeliké části náboženství se odcizuje, ba jest již odcizenou, a přece tolik času věnuje se výchově náboženské: bylo by to možno, kdyby mládež ve školách o Písmě sv. byla poučena lépe? Vždyť vidíme tu lhostejnost až i nepřátelství k náboženství i u synů rodičů venkovských, u synů rolnických, kteří z domu do škol odcházeli vychováni dle náboženství svých rodičů. Ještě inkoust na maturitním vysvědčení jim takřka ani neuschl, a již píšou a podpisují protesty proti výchově náboženské, již demonstrují na universitě proti fakultě theologické, urážejí kollegy, kteří ještě veřejně se hlásí k víře svých rodičů, Nezřídka stává se, že mladíci devatenácti a dvacetiletí vystupují jako učitelé dítek a lidu s převrácenými názory o náboženství a chovají se pak dle toho tam, kde by aspoň dle slibu a přísahy měli býti vzory — ba žádejme již jen míru co nejmenší — kde by měli se zachovati aspoň šetrně, slušně.

Ale nedivme se: v přírodních vědách, v dějepise, žák mnohdy slyší něco, co nesrovnává se s tím, co čte v Bibli a co slyší v hodině náboženské, símě nedůvěry tak zaseté klíčí, roste a nese později ovoce nevěry. Katecheta má postavení nad míru obtížné a zodpovědné. Nemůže-li žák přijíti k němu s pochybnostmi v důvěře jako k moudrému otci, nemůže-li ve škole upřímně žádati vysvětlení toho, co se mu zdá býti záhadným, bude pochybovačem, pak nevěrcem. Hned na venek takovým se neukáže, protože necítí se volným, ale poznáme jej hned, když má školu za sebou. Mluvím ze zkušenosti a život veřejný nám to dosvědčuje co den. Jako žák ve vyšších třídách, zvláště v osmé třídě, míval jsem nepříjemnosti se svým katechetou, žádal-li jsem vysvětlení, co se mi nezdálo býti správným, čeho jsem nepochopoval. Nebyl-li jsem spokojen s tím, co se mi podávalo, byl jsem bludařem, nevěrcem; nebýti jiného zkušeného a rozumného profesora kněze, ne z náboženství, jenž se mne zastal, byl bych možná býval i vyloučen. Toho jsem nedovedl, abych tajil se a jiným byl na venek než uvnitř. Z obavy, že bych musel všechno tak přijímati jak se podává a že bych nesměl žádati vysvětlení, nestudoval jsem bohosloví; však ani nevím, jaké doporučení byl bych dostal ze školy.

Jakými díky budeme zavázáni mužům, kteří svou učeností osvědčenou, svým důvtipem a neúmornou pilí s novými výzkumy nás obeznamují a ukazují, jak máme Písmo sv. čísti a pojímati, co v něm hledati, čeho nežadati po něm, kteří na základě nových a nejnovějších výzkumů dovozují,

že jest pramenem hodnověrným, původním. Kohož by nenaplnilo radostí, když ví, že svědectví, jemuž snad (nejsa dobře spraven), již nedůvěřoval, jest přece pravé, a skvost tedy, jež choval od malička, v jehož pravost však pozbyval důvěry a přikládal mu cenu vždy menší a menší, jest předce jen ryzím!

Extense p. prof. Dra. Musila nadepsané „Od stvoření do potopy“ psané pro širší obecnost slohem plyným, srozumitelným, zasluhují, aby byly čteny od kněží, zvláště od učitelů náboženství ve školách, měly by býti čteny od intelligence vůbec, měly by dle nich býti pořádány přednášky veřejné v různých spolcích, a myslím, že by přemnohý, jenž kolísá, opět nabyl důvěry ve zjevení, vždyť právě „intelligence“ (ovšem není ještě každý intelligentem, kdož k intelligenci rád se počítá), považuje za věc dokázanou, že věda a víra si odporují.

Kdyby všechno, co nazývá se u lidí vědou, bylo i pravdou, a kdyby vše, co považuje se za náboženství, bylo i náboženstvím, pak ovšem věda a víra by odporovaly sobě. Netřeba daleko choditi pro důkazy. Nehlásala věda, že slunce kolem země se točí; nebylo teplo, světlo, magnetismus, elektřina . . . jakési fluidum imponderabile; neprohlásila pařížská akademie za nemožné, aby kameny s nebe spadlé (povětroně) pocházely z prostoru světového, aby byly původu kosmického? Jak pozměněna jest nyní nauka Kantova a Laplace-ova o původu naší soustavy sluneční; kterak nyní vykládá se zjev hvězd „nových“ —; jaké máme nyní názory o světle, teple magnetismu, elektřině; jak vykládají různí fysikové a metafysikové zjev tíže od Descartes-a až po nejnovější dobu!*) — A víme snad již co jest? Zda neviděl přírodopysk Plinius, kterak žáby rodí se z bahna, jaké názory měli lékaři o těle lidském, a jaké vědomosti o něm mají lékaři moderní, atd.? Kdož může věděti zdaž nové výzkumy nepozmění názory nynější o věcech přírodních a neprohlásí názory naše za nesprávné. Každá doba ma své názory. Zajisté věda a pravda není totéž.

Podobně jest tomu s biblí. Obrana Písma sv., praví Lev XIII., „má býti vážná, z čehož nikterak neplyne, že by se měly hájiti stejně všechny názory, jaké jednotliví sv. Otcové, nebo pozdější vykladatelé pronesli. Vždyť oni, řídíce se názory svých dob, při výkladu míst o přírodních věcech jednajících nesoudili hned vždy dle pravdy, tak že mnohou věc napsali, která se dnes nezamlouvá“. Sv. Augustin píše o spisovatelích jednotlivých knih Písma sv.: . . . „Proto sv. spisovatelé, místo aby bedlivě přírodu zkoumali, popisují a pojednávají věci buď nepřímo, nebo jak se o nich tenkrát mluvilo“. A sv. Jeroným vyjadřuje se podobně o vědách historických řka: »Mnoho se vykládá v Písmě sv. dle doměnek oné doby, v níž se to událo, a nikoli dle skutečné pravdy.“

Ve zjevení Bůh používal prostředků lidských, způsob musel býti právě lidskému rozumu přiměřený, sice by člověk nebyl porozuměl, účelu by nebylo dosaženo, a Bůh nečiní nic neúčelně. Aby lidem se zjevil, užíval též lidí jako prostředníků. Vlastní zjevení nepoučuje člověka o věcech přírodních ani o dějepise, majíc na zřeteli jen poměr člověka k Bohu. Člověk dovídá se, že Bůh stvořil svět, ale nedovídá se přesně, jak jej stvořil; člověk, jakž ze zprávy o jeho stvoření jde, vyznamenán zvláště, zpráva ta právě u člověka déle se zdržuje, a tím cena jeho vyznačena nad cenu

ostatních tvorů, dostává nesmrtelnou duši; vědomí o tom podává se ná-
zorně, aby člověk to pochopil.

Ti, kdož praví, že svět, příroda vyvinula se z věčné hmoty sama bez původce jakožto bytosti rozumové, zdaž mají pro tu domněnku nezvratné důkazy, zdaž dokázali již původ člověka jiným způsobem, než tomu učí Písmo sv.? Kolik učenců nejslavnějších jmen nesouhlasí s učením, že člověk vyvinul se z organismů nižších. Však o tělo neběží, to ať vyvinulo se jakkoli, oč běží, jest duch, a ten dle Písma není „z hlíny“.

Která pak věda dokázala, že svět povstal bez Boha? Theorie evolační sama od sebe není proti víře ve stvořitele. Bůh mohl stvořit všecko v zá-
rodku a dáti se pak vyvinouti dle nezměnných zákonů od Něho stanove-
ných, člověka pak vyznamenal zvláště, že mu dal, co nedal žádnému ji-
nému tvorů. Lamarck, předchůdce Darwinův, nebyl neznabohem; Darwin
nebyl z počátku popíračem jsoucnosti Boží, později byl agnostikem, sám
o sobě praví, že i tehdy, kdy nejvíce pochyboval, popíračem nebyl. Jest
pak celá řada slavných přírodopytců věřících v Boha stvořitele, kteří hlásí
se k theorii evoluční: Étienne Geoffroy Saint Hilaire, d'Omalius d'Halloy,
K. A. Lossen, Armand David, Oswald Heer, Quenstedt, Volkmann . . . —
Souditi o tom, zdaž mohl svět vyvinouti se sám od sebe, povolány by
byly vědy přírodní. Astronomie tak neučí: nejslavnější astronomové učí
pravý opak: Koperník, Kepler, Newton, Secchi, Mädler . . . Nejdůmyslnější
geologové nenalézají správným, že by země naše byla se utvořila pouhými
silami bez Tvůrce: de Luc, G. Curier, Lyell, Waagen . . . Ani mineralo-
gové slavní toho netvrdí: Hauy, Fuchs, Mallard. Beudant . . . Snad lučba?
Lavoisier, Berzelius, Dumas, Liebig, Chevreul, Schönbein, Pasteur . . . věří
v Boha stvořitele. Ani fysiologie, ani botanika, ani zoologie tomu neučí tak,
aby slavní, ano nejslavnější učenci, odborníci v těchto vědách, kteří z pře-
veliké části je založili a vypěstili, neodporovali domněnce, že svět nemá
stvořitele. Největší fysikové a to i v oborech nejmodernějších, jako v elektřině,
sklánějí se hluboce před Bohem stvořitelem, jako Volta, Ampère, Faraday,
Maxwell . . . Zástupcové pak vědy nejpřesnější, matematiky, až na vý-
jimky nečetné, hlásí se k víře Boha stvořitele, jako Descartes, Leibnitz,
Newton, Euler, Gauss, Cauchy, Hermite . . . Která tedy věda dokázala, že
Písmo sv. nemá pravdu učíc, že Bůh stvořil svět?

A přece prý Písmo sv. odporuje vědě: učí, že svět stvořen byl
v šesti dnech; že trvá po dnes 6000 let; mluví, jako by slunce pohybo-
valo se kolem země; od potopy do Abrahama udává příliš krátkou dobu;
tvrdí, že potopa byla všeobecná atd. atd., samé nesrovnalosti a opaky toho,
co vědecky jest dokázáno, — a konečně prý zprávy bible nejsou ani pů-
vodními: nejnovější objevy archaeologické prý dokazují, že zprávy biblické
o stvoření člověka, o potopě . . . čerpány jsou ze zpráv starších, babylon-
ských. Mně nejednou bylo odpovídati na takové námitky o šestidenním,
stvoření člověka . . . při veřejných přednáškách.

Čtete biblický dějepis, dle něhož se učí na školách, nebo přemítejte
v paměti, co jste slyšeli v hodinách náboženských ve škole a řeknete, ba
budete se snad i stydět, že jste těm věcem věřili a považovali za zjevení
Boží. — Čí víra — je-li tomu tak — nebyla by otřesena?! Toho užívají potom lidé nesvědomití za zbraň proti nábo-
ženství, u lidu nevědomého mají úspěchy úžasné, u těch tříd lidí nejvíce,
kteří bojem o živobytí tak jsou zabráněni, že jim nezbývá času, aby sami
přemýšleli, aby aspoň poslechli také jiné názory. Těmto lidem nelze velice

se diviti a jim zazlívati. Ale názory takové bývají šířeny od mužů i zvučného jména ve vědě, kteří osobují si právo rozhodovati i tam, kde odborníky nejsou.

Takovým příkladem jest spis Haeckel-ův „Die Welträtsel“, překládaný do všech jazyků i do českého, šířený statisíci exempláři, ač odborníci různých odvětví varují, ukazujíce ohromné chyby, jichž se autor dopustil. Mohl bych poukázati na petrohradeckého prof. univ. Chwalsona*), jenž posuzuje spis Haeckelův jakožto fysik.

Názory takové bývají pronášeny o sjezdech přírodozpytců v přednáškách před intelligencí; tak, abych uvedl aspoň jeden příklad, professor Dr. Ladenburg o sjezdě ve Vratislavi 1903 z větší části zabýval se otázkami metafysiky; on, chemik, zavrhl Písmo sv. Starého i Nového zákona, popíral jsoucnost duše . . . , chemikové prý jí nenašli . . . , dopouštěl se hrozných chyb proti logice a přece sklídl ohlušující potlesk za svůj výkon, od intelligence. Tleskali radostí, že uslyšeli pravdu, nebo tleskali posluchači proto, že uslyšeli, co se jim zamlouvalo? Něco podobného, jen že ne tak křiklavého, stalo se o sjezdě přírodozpytců ve Vídni r. 1893 ve velké dvoraně spolku „Musikverein“. Noviny roznesou pak věc do všech koutů. Lidnepováží, že muž třebas i vynikající v jistém odboru nemá práva usuzovati o odboru jemu cizím, jako nemůže usuzovati platně třebas nejslavnější virtuos ve hře na housle o zákonech platících o vzduchu, třebas nosičem jeho tónů jest mu vzduch, jestli zvláště snad nezabýval se studiem o vzduchu. Přírodozpytec jakožto přírodozpytec má právo souditi o svém odboru, zabíhá-li do metafysiky — a není metafysikem — bude souditi špatně, jako metafysik o vědách přírodních, jestli jimi se neobíral. Jeden u druhého učiní se směšným, uvede v lehkost svoji vědu, bude pohlížeti druh na druh s opovržením anebo aspoň s trpkým úsměvem; tak se to má s metafysikou, s náboženstvím a s přírodními vědami. Můžeme pak ve věci víry důvěřovati více těm, kdož vyznamenali se ve vědě, ale zároveň bedlivě všímali si náboženství, jako Descartes, Leibnitz, Newton, Ampère, Cauchy a j.

Dočítáme se tak často, (moderní theorie evoluční tomu chce), že víra v jednoho Boha vyvinula se v modlářství, fetišismu, mnohobožství, že zároveň se vzdělaností vyvíjelo se i náboženství čistší; extense Dra. Musila ukazují pravý opak; staví proti doměnce doměnku sice, ale takovou, jež má pro sebe aspoň větší pravděpodobnost, opírajíc se o pádné důvody. (Srovnej str. 40—46.) — Jestliže již 4000 let před Kristem Pánem země byly obydleny a na vysokém stupni vzdělanosti, že na př. Babyloňané znali písmo, jest snadno pochopitelno, že byla různá náboženství, pohanství. Komu máme věřiti, odkud Písmo sv. čerpalo zprávy o stvoření . . . : dříve pravilo se, že z náboženských knih indických a perských, později tvrdilo se, že Mojžíš opsal ty zprávy od Egypťanů, dnes zase dovozují, že zprávy opsány jsou od Babyloňanů. „Správou jest pouze střední cesta. Vypravování ona jsou právě tak jediného původu, jako všichni lidé pocházejí od jediného otce. S lidstvem se rozšířila po celém světě, proto je nalézáme u všech národů — i u těch, kteří neměli v historické době pražádného styku s Babylonem, jako třeba Mexičané v Americe. Ale kdežto u pohanů se rozpadlo v báje, zachovalo se řízením Božím neporušeno u národa vyvoleného.“ (Str. 62.),

Dr. Musil zdržuje se ne bez příčiny u památek babylonských, vždyť nyní jest modou, jakž bylo již podotknuto, považovati zprávy biblické za opsané od Babyloňanů, a ukazuje, v čem se shodují se zprávami bibli-

ckými, v čem se různí, a dovozuje, proč zprávy biblické jsou původními: vnitřní příčiny tomu nasvědčují; pohnutky náboženské v Písmě sv. jsou mnohem vznešenější. — Takové božské myšlenky jsme dosud v památkách babylonských nenašli a — nenajdeme.“ (Str. 86.)

Babylonské tabulky nyní se čtou, a rozumí se jim jen proto, že známo jest Písmo sv., bez něho zůstaly by nepochopeny. Jest zajímavě věděti, že názory o božstvu jsou tím čistějšími, čím jsou bližšími stvoření člověka; pravý opak theorie evoluční. Když pravý pojem Boha počal se zatemňovati, vybídnut Abraham, aby opustil kraje eridské. (Str. 93.)

Že Písmo sv. má jedině za úkol poměr člověka ku Bohu a nikoli učiti vědám přírodním, nebo dějepisu, vysvítá i z toho, že zabývá se jen národem vyvoleným jako nositelem idee pravého Boha, ačkoliv tehdy krajiny byly již hustě obydleny, národů jiných dotýká se jen potud, pokud nezbytně bylo potřebí, pokud národ vyvolený stýkal se s jinými národy. I dějin národu vyvoleného Písmo sv. nepodává úplných. Sv. Augustin a sv. Jeroným správně upozorňují čtenáře Písma sv., že o věcech přírodních a dějinných zmiňuje se v souhlasu té doby.

Nemalé obtíže činí potopa světa biblická a bývá kamenem úrazu. Názory o tom v extensích jsou tak jasně vyloženy, že nevidíme pak rozporu s vědou; porovnávají zprávy babylonské a zpráva biblická obšírně, aby zřejmy byly shody a rozdíly; spisovatel ukazuje opět, oč názory o Bohu ve zprávě biblické jsou vznešenějšími než ve zprávě babylonské: počínání bohů pohanských jest nedůstojné, zprávy babylonské nešetrně mluví o bozích. Podobnosti jsou ovšem nápadné; přece však „nelze naprosto dokázati, že by si byli Israelité své vypravování o potopě od Babyloňanů „vypůjčili.“ — Staví se proti tomu celá řada důvodů, z nichž jest pro mne nejvýznačnějším vznešený názor o Bohu, jaký jeví se ve zprávě biblické. Takového a tak důsledně provedeného názoru o jediném Bohu nenajdeme nikde v literatuře starého východu, a jest naprosto nepomyslitelné, že by se byl tento názor v hlavě některého „nevěřícího učence vytvořil.“ (Str. 168—169.)

Jestliže tento názor o Bohu v národě israelském jest vznešenějším než názory u národů jiných, kteří ve vzdělanosti (ve vědě a v umění) stáli výše, kterak dá se vysvětliti, proč národové tito nevyspěli k vznešenějšímu ponětí o božstvu? Jestliže se vzdělaností tříbí i názor o božstvu, že jest vždy ušlechtlejším, čím to je, že nejvzdělanější (prý) lidé konečně Boha nechťejí míti vůbec žádného?

Jsem laik a píši jako laik za čerstvého dojmu z četby extensí „Od stvoření do potopy“ a za dojmu vynořujících se vzpomínek o bibli, jaké jsem si dochoval z let dětských ze škol a za dojmu ze vzrůstajícího se boje proti náboženství; nejsem theologem, ale zabývám se otázkami náboženství. Ve věcech theologických zajisté náleží soud theologům a rád se podrobují vědoucím. Jestliže přece odvažují se psáti o věcech týkajících se náboženství, doufám, že nechybují: nebude snad zazlíváno laikovi, jestliže veřejně projeví; jak působí na něho spis od povolaného spisovatele. Já nemyslím, že jest správným způsob, při vyučování náboženství rozkazovati „věř“, okřikovati hned, když někdo by projevil mínění různé, rozdílné od názorů zastaralých; tím pochybnosti nejen se neodstraní, nýbrž zmohutní ještě více; třebaš neukáží se u žáka, u podřízeného, ale pomalu láska k náboženství zvrhá se v nenávisť, z nedůvěry rodí se nevěra, nepřátelství jest pak tím prudčí, čím pánovitěji si počínali učitelé a ti, jejichž povin-

ností bylo učiti, vysvětlovati, k nimž pochybující měl přicházeti jako k otci laskavému a moudrému, jemuž možno svěřiti se se vším. Úřad učitele, vychovatele žádá velikého vzdělání a více ještě moudrosti a lásky; za to však sotva jest povolání vznešenějšího na úřad učitelský. Ve školách nemá-li se vyučovati náboženství tak, aby žák zachoval si je a dovedl chrániti proti odpůrcům, lépe by snad bylo, aby vůbec se mu nevyučovalo. — Zdá se mi, že velice se mýlí, kdož u výkladů míst obtížných ihned utíkají se k zázrakům a považují výklad přirozenější hned za bludný; vždyť Pán Bůh užívá přirozených prostředků, sil přírodních jako sluhův, aby ve vhodné chvíli přivodil účinek, jenž vyhovuje Jeho účelu. V tom přece též jest — chceme-li — zázrak, že právě v takové chvíli síly přírodní jako by se sešly a spojily k účinku. Pohodlné ovšem jest místo napínati rozum, ihned uzet přetínati zázrakem. Sv. Augustin praví o takových: „Na posměch vystavují Pismo sv.“ — Nač pak dal nám Pán Bůh rozum? — Čím přirozenější jest výklad nějaké záhady, tím více zamlouvá se rozumu, tím snáze bude přijat. „Vždyť církev svatá“, jak píše Lev XIII., „pokroku věd biblických nezadržuje, ani mu nepřekáží“, ba naopak „biblická studia vykazují jaksí neustálý pokrok v církvi.“ — Dnes přece není již velkému procentu „intelligence“ žádnou normou staré „si quis autem aliter dixerit, anathema sit.“ — A pak — učí církev tomu, co se jí někdy od různých její sluhů klade v ústa?

Jsmo národ mladý, obklopený od národa mocného. Kterému upřímnému vlastenci by nebylo žel, pokud uvažuje, že s náboženským úpadkem spojen i úpadek národa vůbec. Co do lidu se vznáší jest plevel odjinud sem zavátý; Slované vůbec vyznamenávají se myslí náboženskou. Mnoho jest již zkaženo, ale není ještě po všem veta. Dlužno pracovati úsilovně a čeliti počínání lidí zlé vůle a svedených, jižto rádi jmenují se pokrokovými. I dle theorie evoluční nebylo by pokrokem zamítati podklad náboženství pravého, víru v Boha — vždyť vývojem vyšším prý k ní dospěl ze stavu zvířecího; bez ní vracel by se zpět — a to předce by bylo spíše zpátečnictvím!

Extense slavného badatele biblisty p. Dr. Al. Musila v této příčině mohou konati nyní služby neocenitelné; kéž dostanou se do rukou nejen všem kněžím nýbrž intelligenci vůbec!

Výsledek voleb do sněmu moravského je tento: Ze 73 českých poslanců náleží 24 straně katolicko-národní, 15 straně lidové, 14 agrárníkům, 7 straně národní, 5 soc. demokratům, 3 pokrokovým, 3 nerozhodným. Ze 46 poslanců německých je jen 1 soc. demokrat. Ze 30 velkostatkářů je 14 Němců, 11 konservativních a 5 členů střední strany.

Poslance Kadlčáka „Věstník“ hanobí, a učitelé organisovaní posílají mu žádosti a prosby.

V návrhu adresy J. Veličenstvu poslanců kat. strany národní čteme:

„Zvelebení školství národního s pilným zřetelem na zachování nábožensko-mravní výchovy dítek a k tomu, aby škola národní více blížila se potřebám životním a aby ve školách pokračovacích a ve škole měšťanské usnadňoval se přechod do povolání výrobních a obchodních, jest rovněž důležitým úkolem sněmu, jemuž bude i toho dbáti, aby školní plat na školách národních a měšťanských byl zrušen. Při tom musí býti postaráno, aby plně provedena a chráněna byla zásada, že do školek a škol národních smějí býti přijímány jen dítky jazyka vyučovacího znalé, neboť jenom tak možno se nadíti zdárného pokroku. Mimo to jest tato zásada jednou z hlavních podmínek klidného spolužití obou národností v zemi.“

Katechetský spolek pod ochranou sv. Cyrilla a Methoděje. Výbořová schůze, první po prázdninách, konána dne 14. listopadu v Přerově. Na schůzi pojednáno o m e m o r a n d u, vypracovaném katechetským spolkem brněnským. Obsahuje a odůvodňuje požadavky katechetů měšťanských a obecných škol za upravení některých záležitostí stavovských. Usneseno dáti požadavky tyto nejdříve vytisknouti a rozeslati po exempláři jednotlivým členům s vyzváním, aby se o nich vyslovili a podali návrh na případné změny a doplňky. Na základě došlých posudků a návrhů bude zpracováno naše memorandum a předloženo na patřičném místě. Na popud některých pánů pojednáno také o přidělení nejvyššího počtu hodin katechetům přibíráním tříd různých škol. Ohražovati se proti přidělování nelze, poněvadž § 4. zem. katechetského zákona o tom zřejmě mluví. Proto usneseno domáhati se, aby byl katechetům snížen nejvyšší počet hodin na 21 v týdnu, jak to je v Dol. Rakousích. Záležitost svěřena dp. Frant. Mléčkovi. Konečně usneseno vypracovati podrobné rozdělení učiva náboženského pro jednotlivé třídy škol měšťanských, pětitřídních až jednotřídních, aby takto byla konečně dosažena žádoucí jednotota při vyučování a ulehčena práce, zvláště začátečníkům. V úkol ochotně se uvázal dp. Mat. Martykán, od něhož k tomu také popud vyšel. V novinách uveřejní výzvu, aby se přihlásili pánové, kteří se o vše zajímají. Dp. Martykán potom došlé návrhy sestaví a bude o nich na schůzi katechetů, na př. v prázdninách, referovati. — Všechny pány členy důtklivě prosíme, aby nás v činnosti podporovali, zvláště podáváním vhodných návrhů a podnětů předsednictvu. Jen čilou účastí členů může spolek zkvétati a prospívati. Bylo by veležádoucí, aby všichni katecheté stali se členy spolku. Bohužel, mnozí nezdají se míti pro věc porozumění.

Jak národ hospodaří a jak by hospodařiti měl. (Z přednášky ředitele Zemské banky p. Františka Procházky, dne 13. prosince 1906 v České Společnosti Národohospodářské v Praze.) — Všichni cítíme, jak hyneme mravně, politicky a zejména hospodářsky. Události posledních dnů nám k tomu podávají, doklady až příliš pádné. Zkoumáme-li příčiny těchto neblahých zjevů, najdeme vysvětlení. Nepokračujeme hospodářsky a odtud pochází naše slabost politická i mravní. A tu jsme hned u jádra věci. Jsou to následky bídného hospodaření a má-li zjednána býti náprava, třeba začíti nový život jako marnotratný syn. Téměř všechny vrstvy národa staví tou dobou životní míru svoji nad své poměry. Proto kráčí národ celý stále na pokraji nedostatku a nevyvíjí dosti životní energie v obraně svých politických a jazykových práv. Honosíme se tak rádi a to právem svojí slavnou minulostí, ale dosud jsme se málo přičinili, aby listy dnešních dějin vlasti vyplněny byly také čestnou prací pro blaho národa. — Velicí buditelé naši Kolár, Šafařík, Jungmann, Palacký, Havlíček a Rieger čerpali

z českých dějin svoje nadšení, pracovní sílu i vytrvalost a dokončili velký úkol obrození národního i zahájili práci politickou. Politika zachvátila však zájem celého národa do té míry, že podceňován a zanedbáván byl vývoj věcí hospodářských, že zabředli jsme do bojů bratrovražedných a konečně do apatie, malicherností a nesčetných zábav. Naučili jsme se přeceňovati význam politiky a kladli jsme ji na první místo naší snahy po pokroku. Čekali jsme od ní všechnu spásu a ukončivše bouřlivé volby, složili jsme ruce v klín a zapomenuli na pravdu, že ani nejlepší zákon neučiní z opilce střízlivého člověka, z lenocha muže pilného a ze ženy záletné ženu počestnou. Stali jsme se nehodnými velkých a slavných pracovníků obrozených zapomenuvše budovati dále na díle tak šťastně započatém. V práci hospodářské nedostává se nám ještě hlubšího porozumění, potřebného rozhledu a nezbytné vytrvalosti. Přemýšlíme málo a neradi o svém hospodářském stavu, neklademe sami sobě účty se svého hospodaření, abychom nebyli nuceni obrátiti v čas a změnití způsob dosavadního života svého. Zámožní občané naši opíčí se rádi po šlechtě zapomínajíce, že přepych jejich neopírá se o žádné svěřenské panství. Naučí dítky své rozmárnému životu a připravují nevědomky hospodářskou zkázu vlastního rodu svého. Přepych města nakazil i venkov a běda rolníku, který nemá hospodárnou ženu. Nesveze na voze tolik domů, co žena v zástěře dovede roznésti. Pracující lid napodobuje zase po většině způsob života svých zaměstnavatelů. Služka fintí se ráda po své pani, tovaryš pije a kouří jako jeho mistr. Nedivme se tomu! Příklad svádí. Proto ale dlužno za nehospodárnost vrstev dělných činiti zodpovědným třídy měšťanské. Pracujeme usilovně o vývozu zboží, abychom přilákali hodně zlata do země a tím zlepšili platební bilanci státu. Ale marnotratní mužové a pošetilé ženy způsobují tak velký přívoz cizozemského zboží, tak že část vývozu našeho se tím ochromuje. Ústřice, šampaňská i rýnská vína, lyonské hedvábí, voňavky a bruselské krajky sem dovážené dokazují, jak daleko jsme ještě od provádění hesla soběstatečnosti, které by mohlo býti naší spásou. Pýcha zmocnila se nás všech. Ukládáme svůj výdělek v drahých šatech, ve zlatě a drahokamech. Pýcha nás neopouští ani při pohřbech ba ani ne po smrti. Na hřbitovech ukládáme miliony národního majetku do bronzu, žuly a syenitu. Stále si říkáme, že jsme národem malým a národem slabým, ale národové mnohem menší jako Švédové, Dánové, Norové, Holanďané dokázali hospodářskou prací svojí velké divy a získali si úctu celého světa. Neopakujme bezmyšlenkovitě nepravdivou frázi. Vlast naše jest dosti rozsáhlou a úrodnou a národ 6 milionů hlav byl by činitelem dosti závažným a mocným, kdyby dle Palackého užíval rozumu dle stupně svého vzdělání. Národ, který za jediný rok 24 milionů korun prokouří, více jak 200 milionů korun v pivě, víně a kořalce propije, není hospodářsky slabým, jak si sám namlouvá; on se jen tak sám vědomky slabým činí. Že není ještě úplně na mizině, dokazuje jen, že má zdravý kořen a značnou hospodářskou sílu. Při tom vychází však na jevo kormutlivý zjev, že národ promrhává nejen majetek neb těžce vydělaný groš, ale také že špatně hospodaří se svým zdravím a že ubíjí v sobě intelekt Bohem mu svěřený. Národ český, jemuž každá hlava, každé nadání a každý kousek půdy má býti drahocenným statkem, nesmí zahynouti na tuto přepychovou horečku. Neznáme dne ani hodiny, kdy životní síla jeho podrobena bude novým těžkým zkouškám, kdy bude třeba velkých obětí, aby byl jeho ve vlastech byl nadále zabezpečen. A proto třeba silným hlasem burcovati národ k novému životu, k nové práci a k novému vyzbrojení. Vůdčí hvězdou zůstane nám samostatnost českých vlastí a veřejné blaho. Budeme-li chtítí, zvítězíme jistě. Hledejme jen všichni

nové, naší době přiměřené ceny k nápravě svého nezřízeného života. Především ale učme se z dějin. Vzpomínejme na nejsvětější postavy jejich. — Nečekejme, až někdo přijde a učiní nás šlechtnými, šťastnými a zámožnými, nýbrž vypěstujme sami tyto ctnosti v sobě a budeme se cítiti bohatšími nad všechny miliardáře světa. Lásku, kterou chová národ ku svojí rodné půdě, a výdělkovou způsobilost, která jest soustředěna v jeho hlavách bystrých a rukou pilných, žádný nepřítel nemůže nám vyrvatí. Prozatím jsme ve svých vlastech — v podruží. Smíme se sice radovati ze zlatého slunka a čistého vzduchu, ale veliké lány půdy českých krajů jsou zapsány v knihách lidem cizím. Ne násilím, nýbrž potem svojí skráně a mozoly rukou svých musí vykoupiti národ ztracenou půdu tu. Pozorujte dále hustou síť železných drah českých zemí a přijdete k úsudku, že ne naše úspory to byly, za které dráhy ty byly stavěny. Neditve se potom, že správy jejich nejsou prodchnuty duchem českým. A tisíce továrních komínů velkého průmyslu v krajích čistě českých mělo by nam stále připomínati, jak národ sousední pilně pracuje, střídě žije a horlivě strádá, a že musíme státi se hodně střídými ve svých potřebách, abychom jej v úspoře dohonili. Překvapí vás ale zpráva, že vedle velkých tratí českých, jako společnosti státní dráhy, severozápadní a jihoseveroněmecké spojovací také ještě 19 místních drah v Čechách se zařizovacím kapitálem K 215,865.000 má sídlo své posud ve Vídni. Z velkého průmyslu 48 akciových společností se základním kapitálem K 277 milionů a M 89 milionů, sídlo své mají ve Vídni nebo i za hranicemi mocnářství. Jak velký by mohl býti vliv českých úspor na hospodářství královské Prahy a celé země! Čím by mohly býti ony ústředny stavebnímu a obchodnímu ruchu hlav. města, jak by nám mohly pomáhati nésti tíhu veřejných dávek. Protož uvažujice tento trudný stav hospodářství národního, posypme hlavu popelem, zřekněme se pýchy a zbytečné nádhery a strádejme úspory. Tempo celého pokroku našeho národa závisí od našich strádanek. První a nezbytnou podmínkou povznesení vlasti jest vzorné a kvetoucí hospodaření polní. Synové a dcery hospodářů nechť odloží sport i zábavu a pomáhají rodičům. Ze snaživých a vzdělaných hospodářů mladých nechť vyjdou nové řady nájemců dvorů a velkostatků. Lásku k půdě budiž pěstována ve všech rodinách zemědělských jako svatý odkaz předků. Rolníci, měšťané i dělníci, všichni si kladme přesné účty o svých vydáních, zpytujeme každý den své hospodářské svědomí a ukládejme přebytek svého přičinění do spořitelien, záložen i bankovních ústavů veřejnému účtování podrobených. Až povstanou nové legiony českých strádalů, budou české ústavy přetékatí úsporami a tu uvidíte s radostí, jak poroste podnikavost a jak velkých úkolů budou se chápati české banky, které dnes pro nedostatek prostředků, t. j. lidových úspor, nuceny jsou vyhnouti se mnohdy obchodům i z české ruky jim nabízeným. Bez úspor žádného podnikání, není žádného obchodního rozvoje. Všechny české banky akciové chystají se k rozinnožení akciové jistiny, by byly lépe ozbrojeny pro dobu očekávaného rozmachu obchodu a průmyslu. Nezaslouží, aby byly podporovány ochotou českých strádalů? Kdo sledoval jejich vývoj v posledních 15 letech, žasne nad prací vykonanou. Nespoléhejme na náhodu, na štěstí, dědictví, losy, a pod. Hrdost vědomí, že umíme mnoho vydělati a své potřeby na nejmenší míru obmeziti, chrání nás před každým pokušením. Příklad náš povzbudí jiné k následování a brzy budou všechny české země jednou velikou dílnou, kde za veselého zpěvu radostně budeme pracovati ku štěstí svojich rodin a pro budoucnost svého národa. Vlast ne žádá od nás nijakých obětí, obejmá všechny děti svoje stejnou vroucí láskou, přeje si jen, aby nebylo mezi námi nuzných a trpících. Nespoléhejme

na žádnou velmoc. Jedinou velmocí, která nás neopustí, jsme zajisté my sami sobě. A jestliže nás co může zachránit od utonutí v moři germánském, je to jediné vysoké vzdělání, neúmorná píle, mravnost a úspora. Kapitál nás dosud všude utlačuje, nuže, tvořme jej také a užívejme ho na obranu svých statků ideálních. — Prof. Dr. Albín Bráf vyslovil velkou pravdu, řka, že na ten čas nemáme většího problému nad ten, abychom mohli opatřit zaměstnání pro každou dělnou ruku českou. To bohužel nemůžeme ještě dnes říci, že toho dovedeme. Proč? Protože máme málo úspor. Rádi bychom pomáhali Slovákům v jejich tísní, ale nemáme dosti peněz. Rozhojněním národního majetku mohli bychom snadno zastavit stěhování se vlastních příslušníků z českých zemí, ale kromě toho odvrátit část vystěhovaleckého proudu uherských Slováků do Ameriky a přijmouti utlačované bratry na Moravě a v Čechách k účelům kolonisace vnitřní na vykoupených statcích alodních. Jaké by to bylo posílení českého živlu a jak blízko by měli Slováci ku svým bratrům! Pozorujte, že uspořená koruna má také ještě mnohý jiný význam než stříbrného kovu! Ani nejmenší úsporu nesmíme podceňovati. Každý halíř buď nám vítán. Jediný halíř úspory na každou českou hlavu denně vydá slušnou sumu K 21,600.000 ročně. Naši otcové přinášeli v oběť obrany vlasti svoje hrdla i statky a my nehodní jejich potomci nedovedli bychom se zříci ani notorických zbytečností, jakými jsou čtvrtý doutník, nebo třetí sklenice piva, brilantové bou-tony nebo hedvábná spodnička? Opravdová láska jest schopna odříkání. Nechť mi nikdo nemluví o lásce k národu, když pro samou lásku ke sklenici piva, vína nebo kořalky zapomenul na utvrzení základů své vlastní rodiny.

Obnova.

Důvěrná schůze okresních inspektorů školních. „Přehled“ přináší zprávu, že čeští i němečtí inspektoři školní konali dne 21. října společnou schůzi důvěrnou v Mi. Boleslavi, na níž jednali o dvou hlavních požadavcích: definitivním ustanovení svém a zproštění písařských prací. Sjezd vyslovil se jednomyslně pro prvý požadavek a proti písaření inspektorů. „Přehled“ není pro definitivu školních inspektorů, nýbrž pro dočasnost a to volitelnou, obávaje se, že definitivou by bylo způsobeno mnohé zlo méně schopnými a méně charakterními muži, jakých prý je dosti právě v tomto stavě. „Věstník českých profesorů“ míní, že lépe by bylo, kdyby uprázdněná místa okresních inspektorů byla rozpisována a učiněna takto přístupnými volné konkurenci.

Maticе česká dovoluje si upozorniti pány rodiče pp. studujících na členství Maticе České, které jest zajisté nejvhodnějším dárkem pro českou mládež, neboť složením doživotního příspěvku K 105.—, ježž možno i v pěti letech po 21 K spláceti, nabývá se práva na výběr knih ročně v ceně 20 K pro celý život. Ti, kteří složí aspoň první vklad do konce tohoto měsíce, mají ještě právo na podíl roku 1906. Přihlášky členů přijímá expedice Maticе České v museu král. Českého a zodpoví veškeré dotazy. Řád Maticе České pošle se na požádání bezplatně.

Literatura.

Z nakladatelství Ed. Hölzla ve Vídni:

Lidová knížka obrázková výkladem opatřil Antonín Machač. Obsahuje 8 kamenotiskův a 20 stran vyprávěcího a poučného textu v úhledné vazbě s titulním barvotiskem. Cena krámská K 2.40.

Jedná se zde o knížku obrázkovou dle nejlepších zásad paedagogických zpracovanou, kterou, pro její skvostný obsah, všickni rodiče dítkám svým pod stromek vánoční položit by měli.

Mnoho jest v obrázcích ukázáno, aniž by byly přeplněné a příjemná veselost a přirozenost vládne ve vyobrazeních, které pro dětské srdce a porozumění tak znamenitě jsou provedené. Vyprovázející text známým odborníkem zpracovaný, jest velikými pro dětské oko zvláště tvořenými literky vytištěn a protož vyobrazením se důstojně rovná.

Z nakladatelství Emila Šolce v Telči:

Vynesením c. k. zemské školní rady pro král. České byla doporučena pro žákovské knihovny obecných a měšťanských škol a za příručku kniha Ladislava Nágl, **Ze světa ptačího**. Čítanka o ptactvu a jeho ochraně, vyšla v Telči u nakladatele Emila Šolce. Cena K 1.60. Táž kniha byla dále co nejlépe doporučena vynesemím c. k. zemské školní rady moravské ze dne 30. listopadu číslo 20972. Vyznamenání a dalšího doporučení dostalo se jí stříbrnými medailemi na výstavách v Novém Bydžově, ve Vysokém Mýtě a dále první cenou na výstavě v Pardubicích.

Svazek XI. Příruček pro učitelstvo obsahuje: Dvacet písní pochodových. Školní pochody od J. T. Za 60 hal. Se zvláštní přílohou: Tři výletní pochody. (Krásný hled. Rázně žáci. Pláče pro mě). Pro dechovou 11 a 15 hlasovou harmonii. Za 60 hal. Doporučujeme vřele obě knížky učitelům, kteří snaží se při tělocviku a pochodech dosíci živé, rušné oduševnělosti. — V téže sbírce svazek XII. obsahuje: **Obor číselný** od 10 do 100. Methodicky zpracoval Alois Lhotský. II. vydání za K 1.20. Spis je průvodcem ke Druhé početnici od téhož autora a je nezbytnou příručkou učitelům, kteří chtějí si obtížnou práci ve II. třídě usnadnit a zpříjemnit a cestou přirozenou vyhověti osnově II. stupni vyměřené.

Moravská čítanka (vydává Moravsko-slezská Beseda v Praze, nákladem Emila Šolce v Telči) se činí. Právě máme v rukou zdvojený sešit 9.—10. Jsme zde takřka u jádra Čítanky. — Pokračuje se tu v článku Frant. Mareše: „Domácí průmysl“ (moravský), o jeho bývalém rozkvětu, přítomném úpadku vypravuje a o potřebě jeho obrození. Článek velmi instruktivní. Neméně zajímavá je stať Dušana Jurkoviče: „Lidové stavby“. Přečasně, třebas ne kolorované ilustrace provázejí náčrt Jurkovičův, který by zasluhoval věru větší obšírnosti. — Následuje další článek Frant. Táborského „Morava umělecká“. I tu řada pěkných ilustrací! Článek zabývá se uměleckou minulostí Moravy, zvláště architektonickou. — Čítanka utěšeně pokračuje a slibuje státi se velkým kulturním činem Moravy. Láce tohoto díla 4 K — jest na naše poměry vskutku neobvyklá! Dvojitý tento sešit obsahuje 31 vyobrazení.

V Malé Knihovně spisů poučných redigované prof. Kl. Vepřkem vyšly již opětně následující svazečky: Husitské války, vypravuje prof. R. Kreutz,

čís. 27.—29. za 60 hal. — Jak se uchránití bolesti zubů. Napsal Dr. Otto Neumann. Číslo 30. za 20 hal. — Nový průvodce po zeměkouli. Na základě nejnovější statistiky napsal Jos. Fr. Urbánek. Číslo 31.—34. za 80 h. — F. M. Dostojevský. Napsal M. E. de Vogue. Čís. 35.—37. za 60 h. — Lev Nik. Tolstoj. Napsal M. E. de Vogue. Číslo 38.—40. Cena 60 hal. — O hvězdách. Napsal prof. Rud. Kreutz. Čís. 41.—42. Cena 40 h. — Krátké dějiny českého těsnopisu. Napsal prof. Al. Ždímal. Čís. 43. Cena 20 h. — Znovu upozorňujeme své čtenáře na tuto pěknou, levnou sbírku, která přináší poučné spisy ze všech oborů vědomostí, potřebných pro každého inteligentnějšího člověka.

Jos. Bartocha: **Z paměti a života Fr. Bartoše.** Seš. 1. Cena 30 hal.

Z nákladu V. Kotrby v Praze II.—200.

Sebrané spisy Bohumila Brodského sešity 93—95 za 80 hal. V sešitech těch dokončen jest již sedmý svazek prací Brodského, který věnován byl „Městským motivům“. Obsahuje 16 prací, které upoutají čtenáře co nejlépe, jak jsme se o nich již zmínili. V trojsešitě tomto zvláště upoutá dojemná povídka „Vyslyšena“ a rozmarné čtení „Osudné zápisky“. Zároveň počíná vycházeti druhá část „Motivů vesnických“. Spisy Brodského možno co nejlépe doporučiti.

Škola pro piano ku soustavnému vyučování hry a pěstění zpěvu národních písní s průvodem piana, s popisem hudebních tvarů skladeb a životopisnými náčrtky skladatelů sepsal Arnošt J. Černý. Národními písněmi pro zpěv doplnil Ant. Plaček. Celkem vyšlo 5 sešitů à 2 K. — V klavírní literatuře instruktivní nemnoho jest děl, která by požadavkům odborné výchovy v té míře vyhovovala, jako jmenované dílo. — Postup učiva jest správný a znenáhly, volba jednotlivých etud ze světové literatury jest účelná, poskytuje žáku dobrý základ v ohledu hudebním i hudebně estetickém. I skladby autorovy sledují výtečný úkol umělecké výchovy a vkusným slohem i formou poskytnou žactvu záživné učivo. Vysvětlivky a životopisy vynikajících hudebníků populárním slohem psané, — hojnost nalézáme jich v každém sešitu — seznamují žactvo lehce s nejhlavnějšími vědomostmi, kterých třeba znáti každému, kdo uměním hudebním se zabývá. I nauka o harmonii účelně zmiňuje se v hlavních pravidlech formou stručnou a vystižnou. Národní písně, snadným průvodem opatřené, jsou veliké váhy v díle určeném všeobecné výchově hudební. Posílí chuf žactva a vzbudí v něm již v počátcích smysl pro krásu národní písně. — Doporučujeme co nevěreji.

Moderní škola. Napsal P. F. Blafák, C. SS R. Cena 25 hal.

Časová a nanejvýš potřebná brožurka, která objasňuje válečné tažení, podnikané volnými mysliteli naproti náboženství ve školách. Na 26 stránkách sneseno tu krátce vše, čeho jest potřeba k obhájení křesťanského rázu naší školy. Objasňuje, co rozumí odpůrci všeho náboženství „školou moderní“, totiž školou bez Boha, ukazuje, jak pracují k úplnému odstranění náboženství ze škol, dále dotýká se lživého úskoku, tak často užívaného, že prý škola zklerikalisována, a konečně odhaluje ovoce školy bez Boha. Břitce psaná brožura končí výzvou ke katolíkům, aby školy hájili. V nynějším boji proti náboženství ve škole, v jehož čelo staví se někteří státem placení universitní professoři, informační brožurka bude dělati výborné služby a jest si jen přát, aby příslušné kruhy dovedly tak užiti ji v boji

za věc dobrou a spravedlivou, jako dovedou volní myslitelé užití svých tiskopisů proti náboženství.

Kalendář českého dorostu na rok 1906-7. Sestavil prof. Em. Tábořský. Roč. V. Cena 50 hal., váz. 80 h. Úhledná tato příručka mládeže vychází již po páté a jistě i tentokrát najde mnoho přátel pro svůj nejen rozmanitý a případný zajímavý obsah. Baví a učí, tím jest její obsah naznačen. Pěkný jest hned článek úvodní „Do školy života“, krásné listy otcovy k synovi. Jest tu přehled středního školství. Vznik říše rakousko-uherské, domácí lékař, pěkné povídky, básničky, rebusy atd. Ke všemu ozdoben kalendář asi desíti obrázky. Vřele doporučujeme.

Z nákladu F. Topiče v Praze:

Raisovy dvě nové knížky pro děti byly právě vydány ve sličné výpravě knihkupectvím F. Topiče v Praze, jest to VII. svazek Spisů pro mládež tohoto nejen u dětí, nýbrž i v kruzích dospělých čtenářů tak oblíbeného autora. Jak „Povídky o českých umělcích“, tak i sbírka veršů i povídek „Pod Zvičinou“ jsou opravdovým obohacením dětské naší literatury. V první — ilustrované V. Olivou — vzpomíná Rais upřímnými vlastenecky nadšenými slovy řady našich zasloužilých umělců: V. Hollara v črtě „Vyhnanec“, Frant. Bendy „Moc umění“, V. V. Rainera „Boj gigantův“, Jos. Myslivečka „Il divino Boemo“, J. L. Dusíka „Ze školy české“, Jos. Slavíka „Il dolce — tři obrázky“, a končí roztomilým obrázkem z našeho probuzení „Primice u sv. Havla“; knížka druhá pak „Pod Zvičinou“ protkaná kratšími i delšími básničkami a podařenými ilustracemi mistra Mikuláše Aleše, má následující pestrý, dítkám každého stáří vítaný obsah: „Pod Zvičinou“ (báseň), „Dědeček umřel“ (povídka), „Bělohradské zvony“ (báseň), „Hlídač“ (povídka), „Jarní píseň“ (báseň), „Na brouky“ (povídka), „Matka“ (báseň), „Dávno, dávno tomu . . .“ (báseň), „Parnasie“ (báseň), „Poprvé do Prahy“ (vzpomínka), „Na Vyšehradských rovech“ (báseň), „Děti chalup“ (báseň). — Obě tyto knížky vyzdobeny jsou četnými obrázky a barev. titul. deskou, i lze je nejvřeleji doporučiti za vhodný dárek našim dítkám — k poučení i k zábavě. Velké umění Raisovo nelze říci snížilo, nýbrž zvýšilo se k vůli dětem; kříšťalově průzračný způsob vypravování, bezprostřední láskou hřející látka, protože z vlastního srdce vzata, vlastenecká, ryze lidová tendence, prostředí dýšící českým luhem, lesem, městem i vsí. Takový jest dojem obou těchto ať veršem či prosou psaných prací, procitěných do nejposlednějšího věru zlatého slůvka. Každá stránka Raisových knih dovede stejně velkým i malým lidičkám českým učarovat. I dospělý proletne-li zrakem ty obrázky do nejrozkošnějších podrobností prokreslené, pocítí něco z té rozkoše jakou přinese kniha srdci dětskému rozechvívanému při četbě momenty vážnými i radostně veselými, vždy usnásějícími, vlastními jen těm knihám pro mládež, jichž původem byla láska k dětem, což u Raisa, proslaveného autora českého jest samozřejmo. Cena první knížky „Povídky o českých umělcích“ (v tuhé vazbě) K 2.20, druhé „Pod Zvičinou“ (rovněž vázané) K 3.50.

Z administrace „České Hudby“ v Hoře Kutné:

K národním písním moravských Slováků obrací se poslední dobou širší veřejnost zásluhou předních moravských skladatelů Nešvery a Janáčka a právě vydala „Česká Hudba“ úhledný sešit „Slovácké trojzpěvy“ od Ládi Kožušnicka. Autor žijící uprostřed lidu slováckého velmi věrně po-

chopil krásnou formu lidové písně, kterouž podal zde správně rytmicky, slohově čistě slovácky. Milé tyto sborečky planou ohněm, jakým dýše Slovák v radosti neb když zase něžná láska v žal uvádí vnímavou duši jeho do melancholické nálady. Objednati lze v administraci „České Hudby“ v Hoře Kutné za K 2.40.

Nakladatel J. L. Kober v Praze:

John J., Přírodopis hub. Nákladem knihkupectví I. L. Kobra v Praze, známého to vydavatele vynikajících spisů odborných a přírodovědeckých, vychází právě nové nádherné dílo přírodopisné, budící všeobecný zájem a pozornost hned v začátcích svého vydávání. Jedná se totiž o „Velký přírodopis hub“, jehož český text sestavil dle Michaela a j. věhlasných přírodovědců ředitel John, autor všeobecně známých, sobě rovna nemajících atlasů rostlin, motýlů a j. Dílo překvapuje věrností, uměleckostí a lácí, poněvadž však jeho potřeba v české literatuře všeobecně byla pocífována, nebylo ani potřeby žádné reklamy, a spis sám svou cenou dodělavá se pronikavého úspěchu.

Vedle výborného textu, poučujícího nás dokonale o nesmírné výživnosti a užitku, jaký nám houby přinášejí, jsou to hlavně nádherné barvotiskové tabule nejhojněji se vyskytujících jedlých, podezřelých i jedovatých hub, jež řadí Johnův přírodopis mezi nejkrásnější, ale i nejpoučnější a nejzajímavější spisy z tohoto odboru.

Jsme jisti, že každý učitel, studující, hospodář či přítel přírody s potěšením a uspokojením sledovati bude vši tu nádheru, která tak vábně se nám podává, zvláště je-li cena skvostně vypraveného sešitu, zdobeného 3—4 přílohami barvotiskovými, pouze 40 hal.

Stručná methodika vyučování katol. náboženství, kterou sestavil Ad. Fux, ředitel s. ústavu ku vzdělání učitelek na Kladně, byla kn. arc. ordinariátem v Praze vynesena ze dne 14. listopadu 1906 č. 14.503 připuštěna jako pomocná kniha methodická při vyučování náboženském ve IV. roč. Schválení toho dostalo se jí ode všech ordinariátů a obou c. k. z. šk. rad v Čechách a na Moravě.

Rozmarné příhody. Humoresky. Píše Jiří Sahula. Illustruje K. L. Thuma. Tiskem Biskupské knihtiskárny v Hradci Králové. Cena 1 K 10 h. — Autor předvádí řadu pestrých, rozmarných scenerií slohem prostým, lidovým. Humor Sahulův jest originální, působí na čtenáře bezprostředně, neodolatelně. Obrázky chvalně známého ilustrátora K. L. Thumy vhodně přiléhají k textu. Přátelé zdravého a nezávadného humoru sáhnou po spise tom zajisté s radostí.

Rodinné domky. Časovou brožuru vydal Frant. Hrnčíř v Nymburce pod názvem „Učitelské domky“. Knížka obsahuje praktické pokyny o stavbách rodinných domků pro učitele, úředníky, dělníky a vůbec pro každého, kdo si chce postavit rodinný domek. Text, z praxe čerpaný, doplňuje vhodně 63 původních vyobrazení plánů, různých průčelí domků, plotů, besídek atd. Objemná knížka čítá 280 stran. Cena 1 K.